

สภาพทั่วไปและทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

3.1 ที่ตั้งและเขตการปกครอง

3.1.1 ที่ตั้ง

พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอ่าวไทย หรือทางตอนใต้ของจังหวัดฉะเชิงเทรา ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศาตะวันออก โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตเชื่อมต่อยุทธศาสตร์ระหว่างจังหวัดฉะเชิงเทรากับจังหวัดชลบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทราครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอบางปะกงและพื้นที่เกี่ยวเนื่องบางส่วนอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ได้แก่ ตำบลคลองตำหรุ รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 295.61 ตารางกิโลเมตร หรือ 189,095 ไร่ มีความยาวทิศชายฝั่งทะเลประมาณ 17.5 กิโลเมตร และความยาวตามลำน้ำบางปะกง 23.4 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดฉะเชิงเทรา 22 กิโลเมตร ตัวจังหวัดชลบุรี 14 กิโลเมตร และกรุงเทพมหานคร 40 กิโลเมตร

พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	ติดต่อกับ อ่าวไทย ตำบลบางทรายและตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอบางปะอง จังหวัดสมุทรปราการ

ความเป็นมา ในส่วนของอำเภอบางปะกงนั้นในอดีตมีฐานะอย่างไรไม่ปรากฏ แต่พบหลักฐานว่าได้เริ่มตั้งที่ว่าการอำเภอขึ้นเป็นครั้งแรกที่ศาลาการเปรียญวัดบนคลองคาราม ตำบลบางปะกง เมื่อปี พ.ศ. 2450 ต่อมาปี พ.ศ. 2451 ทางราชการเห็นว่าที่ตั้งเดิมไม่ใช่อุดมการณ์กลางการติดต่อราชการจึงย้ายมาตั้งที่ว่าการอำเภอที่ริมแม่น้ำบางปะกง ตำบลท่าสะอ้าน

ส่วนคำว่าบางปะกงนั้นมาจากชื่อปลาน้ำจืดหนึ่งซึ่งเคยมีชุกชุมตามลุ่มแม่น้ำบางปะกง ชาวบ้านเรียกว่า "ปลาอีกร" จึงเรียกชื่อลำน้ำนี้ว่า "ลำน้ำบางปลาอีกร" ซึ่งต่อมากลายเป็น "บางปะกง" จนถึงทุกวันนี้ และใช้เรียกชื่ออำเภอตามชื่อลำน้ำนั่นเอง

ประวัติการตั้งถิ่นฐานของประชากรในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงในอดีตไม่มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานที่ชัดเจนในพื้นที่ แต่มีประวัติการเข้าอยู่อาศัยของประชากรในพื้นที่ใกล้เคียงคือ เมืองศรีโพธิ์ ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตบ้านศรีโพธิ์ ตำบลหนองไม้แดงซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เมืองศรีโพธิ์เป็นเมืองที่อยู่บนเส้นทางเดินเรือทะเล จากท่าเลที่ตั้งและโบราณวัตถุที่พบทำให้เข้าใจว่า ศรีโพธิ์เป็นชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้องการค้า เป็นที่จอดพักเรือสินค้าแถบอ่าวบางปะกง และยังเป็นเมืองที่มีการติดต่อกับชุมชนนอกอื่น ๆ เช่น เมืองพระรถ

เมืองศรีมโหสถ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันอยู่ในจังหวัดชลบุรี ส่วนประวัติการตั้งถิ่นฐานในระยะหลังของประชากรในจังหวัดฉะเชิงเทราในประวัติศาสตร์กล่าวว่ามาจากการอพยพราษฎรชาวลาวหลายเชื้อสายเข้ามาตั้งบ้านเรือนในสมัยต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนการตั้งถิ่นฐานของประชากรในคลองตำหรุมาจากการย้ายถิ่นของราษฎรจากกรุงเทพมหานครและที่ตำบลบางระมดอพยพเข้ามา(สำนักงานเกษตรอำเภอมือง จังหวัดชลบุรี, 2537) เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพ ได้แก่ การทำนาเกลือ และการประมง

3.1.2 เขตการปกครอง

พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง มีการแบ่งเขตการปกครองเป็น 13 ตำบล 112 หมู่บ้าน มีการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบสภาตำบล 6 แห่ง ได้แก่ สภาตำบลท่าสะพาน สภาตำบลบางปะกง สภาตำบลบางวัว สภาตำบลบางเกลือ สภาตำบลท่าข้ามซึ่งอยู่ในเขตอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีสภาตำบลท่าสะพานเป็นศูนย์กลางทางการปกครองของอำเภอ ส่วนสภาตำบลคลองตำหรุอยู่ในเขตอำเภอมือง จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 3.1 แสดงเขตการปกครองในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง ปี 2539

ลำดับที่	ตำบล	พื้นที่(ตร.กม.)	จำนวนหมู่บ้าน	สภาตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	
อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา	1	ท่าสะพาน	16.26	8	ส.ท่าสะพาน	2.06
	2	บางปะกง	36.44	18	ส.บางปะกง	1.30
	3	สองคลอง	29.00	10		
	4	ทองเจ็ล	19.63	6	ส.บางเกลือ	0.62
	5	บางเกลือ	18.42	7		
	6	บางฉัตร	31.42	8		
	7	บางวัว	22.61	14	ส.บางวัว	2.50
	8	พินทรา	19.81	4		
	9	หนองจอก	24.53	9		
	10	บางฝั่ง	12.26	7		
	11	เสาคัน	20.78	7		
	12	ท่าข้าม	21.53	8	ส.ท่าข้าม	20.22
อ.เมือง จังหวัดชลบุรี	13	คลองตำหรุ	23.94	6	ส.คลองตำหรุ	9.80
รวม		296.61	112		36.60	

ที่มา : ส่วนการปกครองอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอมือง จังหวัดชลบุรี

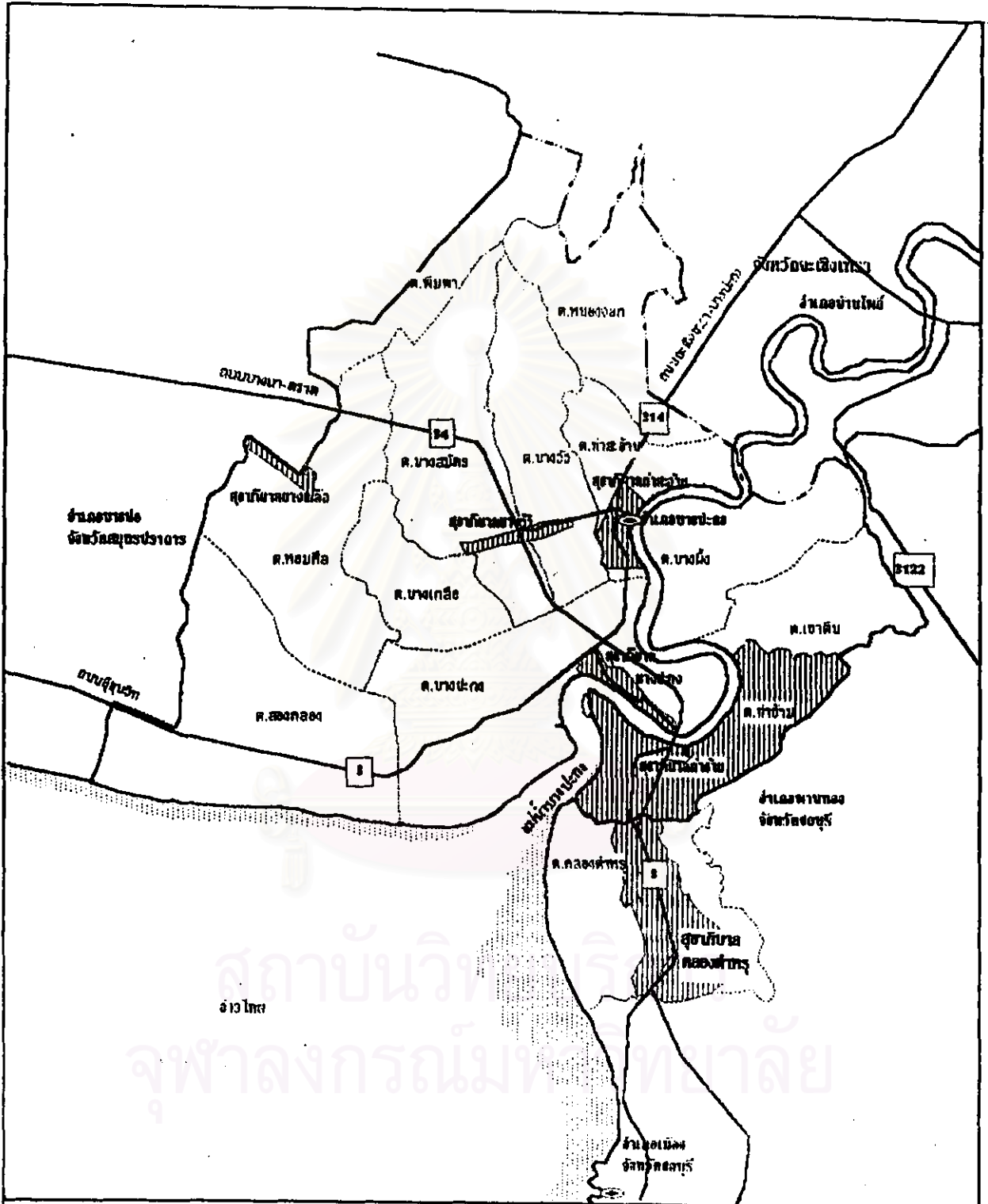
3.2 ลักษณะทางกายภาพ

3.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีลักษณะดังนี้

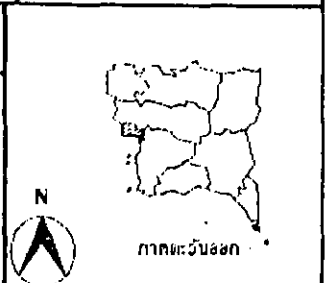
1) ที่ราบลุ่มแม่น้ำ

เกิดจากการทับถมของดินตะกอนแม่น้ำบางปะกงและจากทะเล ได้แก่ พื้นที่ทั้งหมดของอำเภอบางปะกง และบางส่วนของพื้นที่ราบในเขตจังหวัดชลบุรีได้แก่ อำเภอเมือง และบริเวณปากคลองตำหรุ คลอง

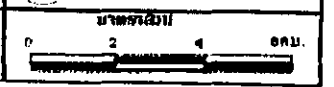

แผนที่ 3.1 แสดงขอบเขตและอาณาเขตการปกครองของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

สัญลักษณ์	—	เขตจังหวัด	▨	เขตสุขาภิบาล
	- - -	เขตอำเภอ		
	⋯	เขตตำบล		

แนวทางการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

พานทอง โดยทั่วไปมีความลาดชันไม่เกินร้อยละ 2 พื้นที่ทางฝั่งตะวันตกบางส่วนเป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำบางปะกงรวมกัน

2) ที่ราบชายฝั่งทะเล เป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลมีลักษณะเป็นที่ราบปากแม่น้ำซึ่งมีระดับต่ำมาก มีลักษณะเป็นหาดโคลนโดยมีแนวปากชายเลนไปจนถึงชายฝั่งจังหวัดชลบุรี

แนวชายฝั่งทะเล(Shoreline) ของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีความยาว 17.5 กิโลเมตร แบ่งออกเป็นสองช่วงคือ ช่วงแรกตั้งแต่แนวเขตติดต่อกับจังหวัดสมุทรปราการจนถึงปากแม่น้ำบางปะกงมีความยาว 12 กิโลเมตร ช่วงที่สองคือตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกงจนถึงคลองเกลือซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างตำบลคลองตำหรุ กับตำบลหนองไม้แดงของจังหวัดชลบุรี มีความยาว 5.5 กิโลเมตร ลักษณะชายฝั่งทะเลมีสภาพเป็นหาดโคลนเนื่อง จากตะกอนที่ออกจากแม่น้ำบางปะกงไหลมาทับถมพื้นที่บริเวณดังกล่าว ทำให้บริเวณนี้มีศักยภาพสูงกว่าส่วนอื่น สำหรับการเพาะเลี้ยงหอยประเภทหอยแครง และหอยแมลงภู่ เป็นต้น

สภาพพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงซึ่งเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล ซึ่งเกิดจากการทับถมของดินตะกอนแม่น้ำบางปะกงและจากทะเล ได้แก่พื้นที่ในอำเภอบางปะกง มีความสูงกวาระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 1-2 เมตร มีความลาดชันน้อยกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ โดยแม่น้ำบางปะกงไหลผ่านทางตอนกลางของพื้นที่ตามแนวตะวันออกเฉียงเหนือ-ตะวันตกเฉียงใต้ และไหลลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลบางปะกงและตำบลท่าข้าม ส่วนของที่ราบลุ่มจะเป็นบริเวณกว้างเกิดจากการทับถมของตะกอนลำน้ำ บริเวณนี้มีการระบายน้ำเร็วและมีน้ำท่วมขังอยู่เป็นประจำ พื้นที่ทางด้านตะวันตกบางส่วนเป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำเจ้าพระยาและบางปะกงรวมกัน สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ปากแม่น้ำมีลำคลองน้อยใหญ่กระจายอยู่ทั่วไปมากกว่า 40 คลอง เช่น คลองลำโรง คลองพระยาริสุตร คลองท่าสะพาน คลองบางเกลือ คลองหอมศิลป์ คลองพานทอง และคลองตำหรุ เป็นต้น คลองเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการเกษตรกรรม การระบายน้ำ และการคมนาคมค่อนข้างมาก บางคลองมีเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างลำน้ำบางปะกงกับลำน้ำเจ้าพระยา เช่น คลองลำโรง เป็นต้น ส่วนบริเวณริมแม่น้ำและริมคลองที่น้ำทะเลสามารถขึ้นถึงจะมีลักษณะเป็นปากชายเลน มีต้นจาก แสม โกงกางขึ้นอยู่ทั่วไป ส่วนของที่ราบติดชายฝั่งทะเลมีลักษณะเป็นที่ราบปากแม่น้ำซึ่งมีระดับต่ำมาก เป็นหาดโคลนโดยมีแนวปากชายเลนขึ้นตลอดแนวชายฝั่งเช่นกัน

3.2.2 ลักษณะทางอุทกศาสตร์และชลศาสตร์ของแม่น้ำบางปะกง

1) ความลาดเอียงของท้องน้ำ

จากรายงานผลการสำรวจคุณภาพน้ำแม่น้ำบางปะกง พบว่าแม่น้ำบางปะกงมีลักษณะท้องน้ำของแม่น้ำบางปะกงจากปากแม่น้ำถึงประมาณกิโลเมตรที่ 58 หรือที่สะพานฉะเชิงเทรา มีความลาดเอียงของท้องน้ำน้อยมาก กล่าวคือในระยะทาง 60 กิโลเมตร ความลาดเอียงเปลี่ยนไปเพียง 0.6 เมตร ส่วนในช่วงสะพานฉะเชิงเทราจนถึงต้นแม่น้ำบางปะกงที่กิโลเมตร 122 ความลาดเอียงจะมีค่าสูงขึ้น คือในระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร มีระดับต่างกันประมาณ 2.8 เมตร ส่วนความลาดเอียงในแม่น้ำปราจีนบุรีและแม่น้ำนครนายกพบว่ามีค่าค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับแม่น้ำบางปะกง

จะเห็นได้ว่าจากลักษณะความลาดเอียงของท้องน้ำของแม่น้ำทั้ง 3 สายนี้จะทำให้น้ำทะเลสามารถหนุนได้จนถึงต้นแม่น้ำบางปะกง และยังสามารถที่จะหนุนต่อเนื่องขึ้นไปได้ประมาณกิโลเมตรที่ 30 ในแม่น้ำนครนายก และแม่น้ำปราจีนบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง นอกจากนี้ความเค็มของน้ำเนื่องจากการหนุนของน้ำ

ทะเลขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ระยะทางจากปากแม่น้ำ ปริมาณน้ำจืดที่ระบายลงมาเจอกับน้ำเค็ม ความแตกต่างระหว่างระดับน้ำทะเลขึ้นเต็มที่และระดับน้ำลงเต็มที่และความลึกจากผิวน้ำ เป็นต้น

2) ปริมาณและลักษณะการไหลของน้ำ

จากการวิเคราะห์ปริมาณน้ำท่าของโครงการศึกษาข้อมูลและศักยภาพการพัฒนาอู่เลี้ยงกุ้งน้ำจืดบางปะกงของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2537) โดยศึกษาข้อมูลในช่วง 27 ปี ตั้งแต่ปี 2509-2535 พบว่าปริมาณน้ำท่ารายปีเฉลี่ยเท่ากับ 3,712.7 ล้านลบ.ม. โดยในฤดูฝนมีปริมาณ 3,261.8 ล้านลบ.ม. และในฤดูแล้งมีปริมาณ 460.9 ล้านลบ.ม. (ช่วงฤดูฝนและฤดูแล้งแบ่งตามการเพาะปลูก คือช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนพฤศจิกายน และเดือนธันวาคมถึงเดือนมิถุนายน ตามลำดับ)

นอกจากนี้ผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ปี 2531 ปริมาณการไหลของน้ำในแม่น้ำบางปะกงมีความผันแปรตามฤดูกาลเป็นอย่างมาก ซึ่งโดยทั่วไปอาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วงคือ

- ช่วงฤดูแล้งหรือฤดูน้ำน้อย ซึ่งมีระยะเวลาประมาณ 6 เดือน เริ่มประมาณเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม ในช่วงนี้ปริมาณน้ำไหลจะมีน้อยมาก ประมาณเดือนธันวาคม อัตราการไหลอยู่ที่ 16 ลบ.ม./วินาที
- ช่วงฤดูน้ำหลากหรือฤดูน้ำมาก ซึ่งมีระยะเวลาประมาณ 3 เดือน คือเดือนกรกฎาคมถึงเดือนกันยายน ในช่วงนี้ปริมาณน้ำไหลจะมีค่าสูงมากกว่า 200 ลบ.ม./วินาที และจะมีค่าสูงสุดในระดับ 360 ลบ.ม./วินาที ในเดือนสิงหาคม

3) ลักษณะการขึ้นลงของน้ำ

การขึ้นลงของแม่น้ำบางปะกงขึ้นอยู่กับอิทธิพลของน้ำทะเล(Tidal effect) กล่าวคือน้ำในแม่น้ำจะไหลขึ้นลงตามการขึ้นลงของน้ำทะเล ส่วนน้ำช่วงล่างมีลักษณะเป็นแอสทิวรี(Estuary) ซึ่งมีลักษณะการไหลหมุนเวียนของกระแสน้ำแตกต่างจากลำน้ำตอนบน การขึ้นลงจะมีลักษณะเป็นแบบน้ำคู่(Semidiurnal tide) คือน้ำจะขึ้นลงเต็มที่วันละ 2 ครั้ง จากการประเมินจากรายงานมาตรวาน้ำในน่านน้ำไทยของกรมอุทกศาสตร์ ซึ่งมีสถานีตรวจวัดอยู่ปากแม่น้ำบางปะกงและข้อมูลของอ่าวไทยตอนบนบริเวณเส้นตอนเจ้าพระยา เกาะสิขิง ชลบุรี พอสรุปได้ว่าลักษณะน้ำขึ้นน้ำลงในอ่าวไทยตอนบนเป็นแบบผสม(Mixed Type) กล่าวคือ มีน้ำขึ้นและน้ำลงวันละ 2 ครั้ง ในช่วงน้ำตาย(Neap Tide) และวันละ 1 ครั้งในช่วงน้ำเกิด(Spring Tide) และมีค่าแตกต่างกันระหว่างระดับน้ำสูงสุดและระดับน้ำต่ำสุดในแต่ละวันประมาณ 1.5 เมตร หรือต่ำกว่านั้นในช่วงน้ำตาย และมากกว่า 3 เมตรในช่วงน้ำเกิด

3.2.3 ลักษณะภูมิอากาศ

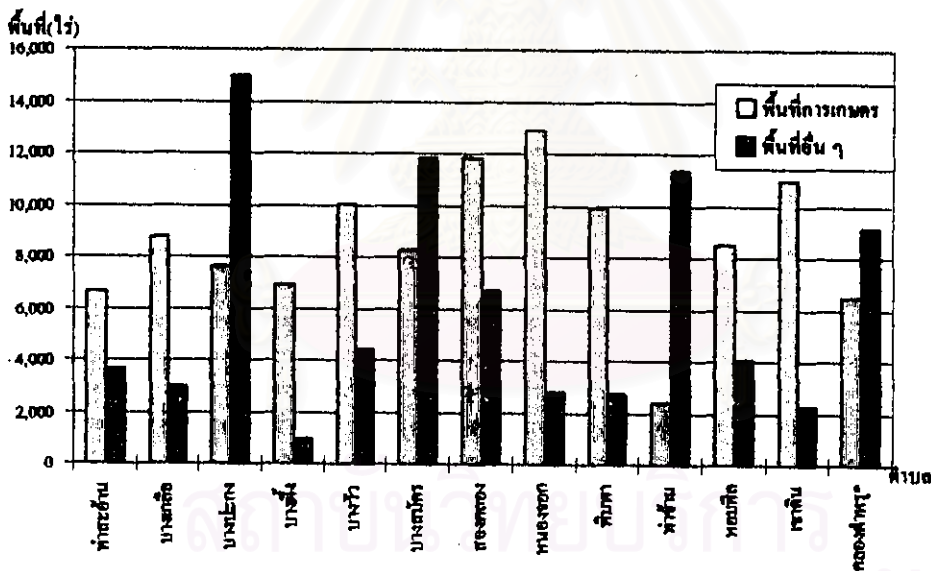
ลักษณะภูมิอากาศของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะทำให้มีฝนตกหนัก เพราะจะพัดพาเอาความชื้นในทะเลอันดามันและอ่าวไทยเข้ามา จะเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคม และสิ้นสุดประมาณกลางเดือนตุลาคม ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะพัดพาเอาความกดอากาศต่ำจากประเทศจีนเข้ามาซึ่งจะทำให้สภาพอากาศแห้งและเย็น แต่อากาศไม่หนาวเย็นมากนักเนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับทะเลโดยเริ่มประมาณกลางเดือนตุลาคมและสิ้นสุดกลางเดือนกุมภาพันธ์ ช่วงต่อระหว่างมรสุมทั้งสองจะเป็นช่วงที่สภาพอากาศมีลมมรสุมพัดผ่านเป็นประจำแล้วยังมีลมพายุจรเมื่อพัดผ่านแล้วจะทำให้มีฝนตกหนักในพื้นที่ สำหรับในเดือนกันยายนและตุลาคมนอกจากจะมีฝนตกมากเพราะอิทธิพลลมมรสุมแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากพายุดีเปรสชันซึ่งพัดมาจากทะเลจีนใต้จึงทำให้มีฝนตกต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน สำหรับในฤดูร้อนจะอยู่ในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน

สภาพอากาศโดยทั่วไปมีอุณหภูมิเฉลี่ยรายเดือนอยู่ในช่วง 25.7-29.7 องศาเซลเซียส มีปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดปี 1,360 มิลลิเมตร ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยรายเดือนอยู่ในช่วง 65-79 เปอร์เซ็นต์

3.2.4 การใช้ที่ดิน

จากข้อมูลการสำรวจพื้นที่การเกษตรของสำนักงานเกษตรอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอมือง จังหวัดชลบุรี ในปี 2540 พบว่าในพื้นที่ปกแม่น้ำบางปะกงมีการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 59.16 % และที่เหลือ 40.84 % เป็นการใช้นิคมที่ดินในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ชุมชนเมืองโรงงานอุตสาหกรรม และ พื้นที่กว้างว่างเปล่า โดยตำบลที่มีสัดส่วนของพื้นที่อื่น ๆ มากกว่าพื้นที่การเกษตรและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ ตำบลบางสมัคร บางปะกง ท่าข้าม และคลองตำหรุ ซึ่งจากแผนที่ 3.2 พบว่าพื้นที่ปกแม่น้ำบางปะกงมีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสานระหว่างเมืองและชนบทตั้งนั้นในที่นี้จึงได้พิจารณาถึงลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในสองส่วนคือ การใช้ประโยชน์ที่ดินในภาคเกษตรกรรม และในภาคเมือง

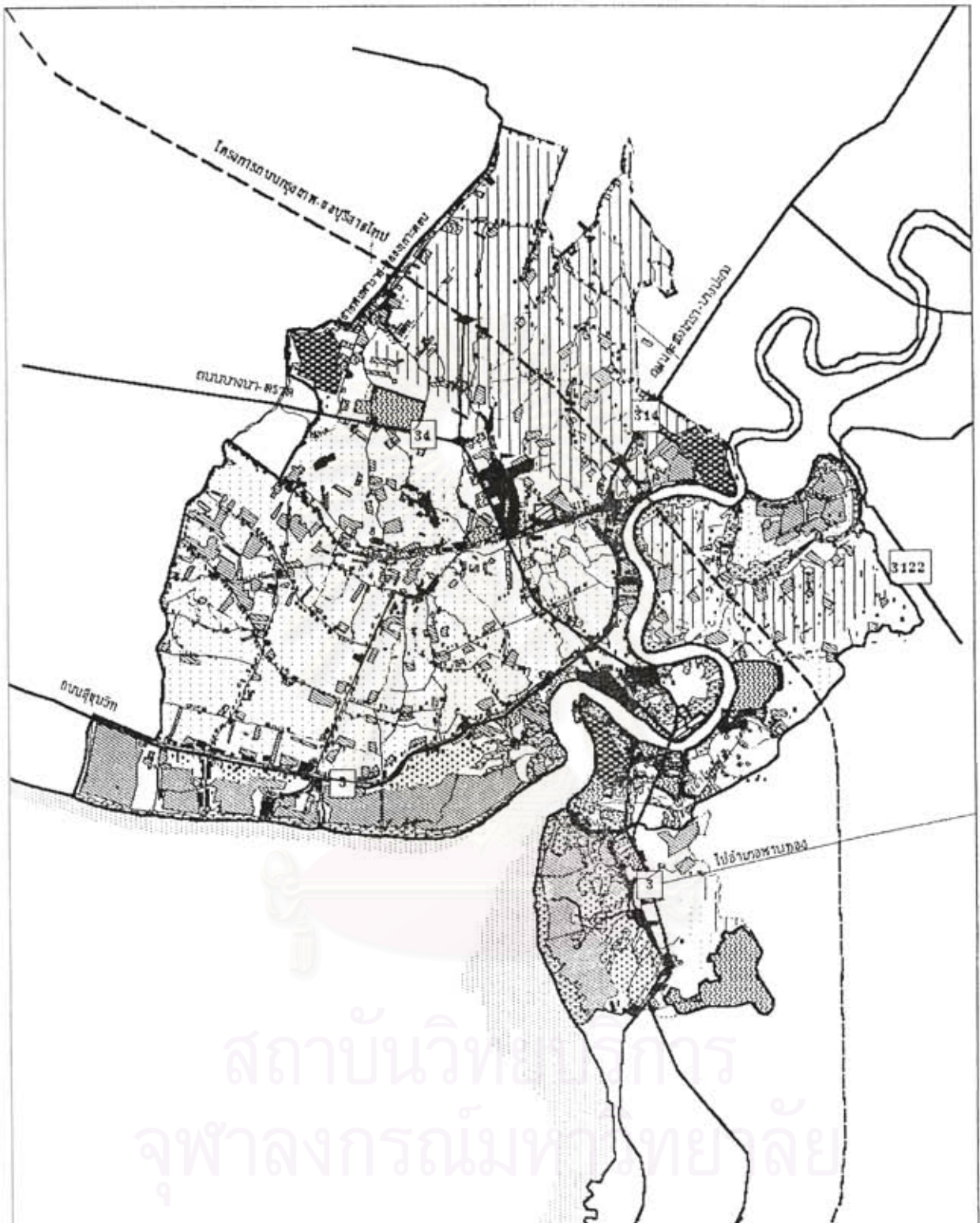
แผนภูมิ 3.1 แสดงสัดส่วนระหว่างพื้นที่เกษตรกรรมกับพื้นที่อื่น ๆ ในปี 2540

ที่มา: จากตารางที่ 4.1

แผนการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดินปี 2536 ดังแสดงในแผนที่ 3.3 ระบุว่าประชากรในพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำมีลักษณะการใช้ที่ดินในแต่ละพื้นที่ดังนี้

1. เขตทำนาที่อยู่ในเขตชลประทาน ได้แก่ พื้นที่ส่วนใหญ่ในตำบล เขาดิน ตำบลบางฝั่ง และพื้นที่ตอนในของแม่น้ำบางปะกงตั้งแต่คลองลำโรงขึ้นไปทางเหนือ ได้แก่ ตำบลหนองจอก ท่าหินบางบัว ท่าสะพาน และบางส่วนของตำบลบางสมัคร เนื่องจากดินมีสภาพที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชประเภทข้าวเท่านั้น โดยตำบลที่มีการทำนาได้แก่ ตำบลเขาดิน หนองจอก และบางบัว ตามลำดับ

แผนที่ 3.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2539

สัญลักษณ์

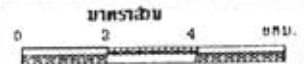
- ทุ่งชน
- สยามกอสส์และบ้านจัดสรร
- โรงงานอุตสาหกรรม

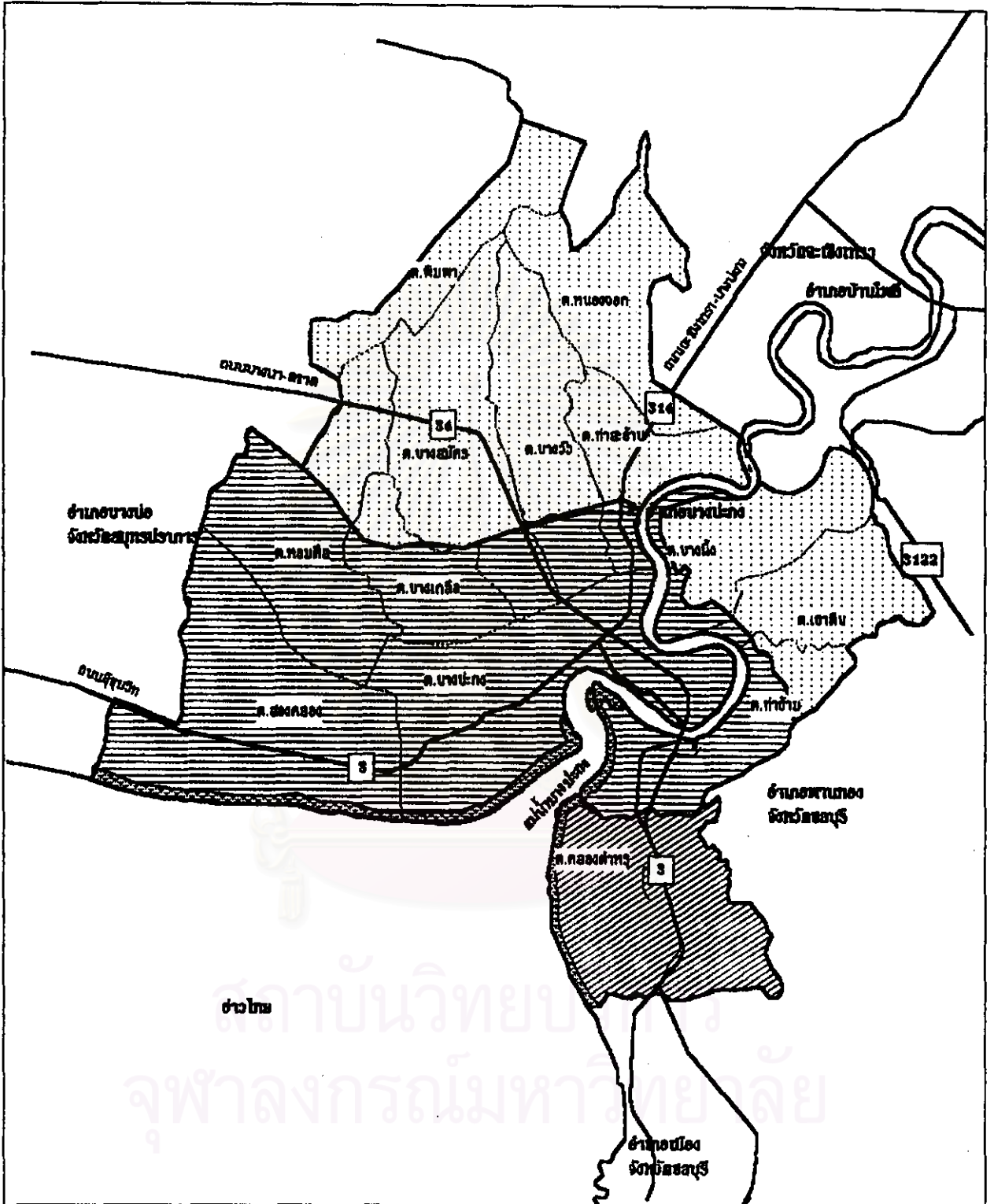
- ไร่ข้าว
- ไร่ปลา
- ไร่กุ้ง
- ไร่เกลือ
- ไร่ยาสูบ

ที่มา: จากการสำรวจ

แนวทางการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

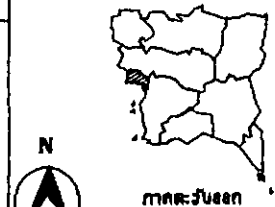
แผนที่ ร.๑ แผนการใช้ที่ดินทางการเกษตรบริเวณพื้นที่บางปะกง

สัญลักษณ์

- ชาข้าวที่อยู่ในเขตชลประทาน
- เขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกบและตะกานกบ
- ทุ่งนา
- พื้นที่เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม
- เขตพัฒนาการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

ที่มา: แผนการใช้ที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ปี ๒๕๕๑ และจังหวัดชลบุรีปี ๒๕๕๑
 กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แนวทางการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

2. เขตพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ได้แก่ การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ และเลี้ยงปลาน้ำจืดชนิดต่าง ๆ ในพื้นที่ตอนล่างถัดมาจากคลองสำโรง พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำทั้งสองฝั่งซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง มีการระบายน้ำเร็ว ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก ได้แก่ ในตำบลบางปะกง บางเกลือ หอมคิล สองคลอง คลองตำหรุ และบางส่วนของตำบลบางสมัคร โดยมีการเลี้ยงปลา และกุ้งกันมากเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งจากข้อมูลในตารางสรุปได้ว่าพื้นที่

- บ่อเลี้ยงปลา มีมากในตำบลสองคลอง บางเกลือ และหอมคิล ตามลำดับ
- บ่อกุ้ง มีมากในตำบลคลองตำหรุ บางปะกง และสองคลอง ตามลำดับ

3. พื้นที่ป่าเลน ได้แก่พื้นที่บริเวณแหลมของตำบลท่าข้าม และพื้นที่ส่วนที่ติดชายฝั่งทะเลและปากแม่น้ำ มีสภาพดินเป็นดินเลน ได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้น น้ำลง ทำให้มีป่าชายเลนขึ้นปกคลุมซึ่งจัดเป็นแหล่งพักอาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์น้ำวัยอ่อนในพื้นที่ซึ่งเหลืออยู่ไม่มากนัก

ในส่วนนี้ตำบลคลองตำหรุของจังหวัดชลบุรี ได้จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยและการทำนาเกลือ ได้แก่พื้นที่ส่วนชายฝั่งทะเลและปากแม่น้ำ บริเวณเหล่านี้จะเป็นบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง ดินเป็นดินเลนและเดิมจัด แต่เดิมมีป่าชายเลนขึ้นปกคลุม แต่ปัจจุบันมีพื้นที่จำนวนมากถูกตัดแปลงมาใช้ทำนาุ้ง เลี้ยงปลา และการทำนาเกลือ

นอกจากการใช้ประโยชน์พื้นที่บนบกแล้ว ยังมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ในบริเวณลำนน้ำบางปะกง บริเวณปากแม่น้ำ และพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลเพื่อการเพาะเลี้ยงชายฝั่งอีกด้วย ได้แก่ การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง และหอยกระพง ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

3.3 ลักษณะทางประชากร

3.3.1 ขนาด การกระจายตัว และความหนาแน่นของประชากร

จากตารางที่ 3.2 จะพบว่าจังหวัดฉะเชิงเทรา มีประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของจังหวัดในภาคตะวันออก รองจากจังหวัดชลบุรี โดยมีประชากรในปี 2538 เท่ากับ 609,241 คนหรือคิดเป็น 15.90 % ของภาคตะวันออก โดยมีประชากรในอำเภอบางปะกงมากเป็นอันดับที่ 2 รองจากจำนวนประชากรในอำเภอเมือง โดยมีประชากรปี 2538 จำนวน 75,843 คน หรือคิดเป็น 12.45 % ของประชากรทั้งจังหวัด สำหรับตำบลคลองตำหรุมีจำนวนประชากรอยู่ในลำดับที่ 11 จากทั้งหมด 15 ตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี คือมีประชากร 3,850 คน คิดเป็นร้อยละ 1.94 % ของประชากรในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

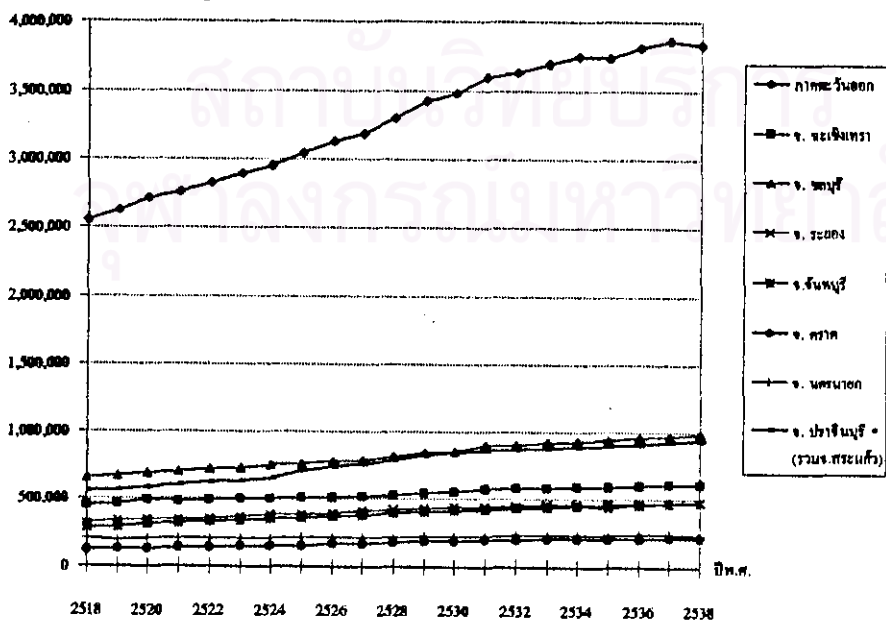
ในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีจำนวนประชากรปี 2538 ณ วันที่ 30 ธค. 79,693 คน เป็นชาย 39,123 คน หญิง 40,570 คน สัดส่วนของประชากรชายต่อหญิงเท่ากับ 49.09 ต่อ 50.91 จากตารางที่ 3.3 ตำบลที่มีประชากรมากที่สุดคือ ตำบลบางปะกง มีประชากร 14,289 คน คิดเป็น 17.93 % ของประชากรในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง ตำบลที่มีจำนวนประชากรมากรองลงมาได้แก่ ตำบลท่าสะอ้าน และสองคลอง ตามลำดับ ตำบลที่มีประชากรน้อยที่สุดคือตำบลบางฝั่ง พินพา และเขาหิน ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าประชากรมีจำนวนมากในตำบลซึ่งมีเส้นทางคมนาคมทางบกสายสำคัญตัดผ่าน และมีจำนวนประชากรมากกว่าในตำบลที่มีพื้นที่อยู่ตอนใน ยกเว้นการเข้าถึงโดยทางถนน

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนประชากรของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2518-2538

ปีพ.ศ.	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จ. ฉะเชิงเทรา	จ. ชลบุรี	จ. ระยอง	จ. อันทบุรี	จ. นครราชสีมา	จ. นครนายก	จ. ปราจีนบุรี (รวมจ.สระแก้ว)
2518	2,544,918	449,062	644,052	312,845	272,842	116,121	196,705	533,291
2519	2,622,260	455,359	669,213	329,724	288,423	121,995	193,627	563,919
2520	2,708,267	483,501	681,232	338,481	299,351	127,307	195,332	583,063
2521	2,759,985	475,289	696,835	345,841	310,808	131,617	197,814	601,781
2522	2,825,886	487,889	712,426	352,904	321,590	134,963	200,324	615,790
2523	2,883,752	498,148	725,407	358,896	330,610	138,185	201,230	631,276
2524	2,944,955	498,092	738,221	377,063	340,341	140,288	202,365	648,585
2525	3,037,921	507,422	754,329	376,244	350,283	142,795	204,312	702,536
2526	3,122,439	503,184	769,581	392,554	364,440	157,813	205,838	729,029
2527	3,185,096	510,308	780,091	406,222	374,560	160,350	207,247	746,318
2528	3,300,449	525,717	806,396	418,814	390,348	167,967	211,444	779,763
2529	3,417,759	540,864	835,766	430,924	403,545	175,981	214,696	815,983
2530	3,481,014	550,787	849,807	435,624	412,750	180,573	218,381	833,092
2531	3,595,222	569,411	897,207	440,255	422,531	188,361	223,212	854,245
2532	3,633,554	575,731	896,340	445,399	431,408	192,905	227,079	864,692
2533	3,690,103	582,783	910,570	453,850	439,273	197,155	228,981	877,491
2534	3,740,477	589,829	924,992	459,840	446,278	201,441	230,227	887,870
2535	3,738,670	593,170	927,458	437,552	453,158	201,639	230,333	893,360
2536	3,812,701	597,393	948,165	463,738	459,955	203,156	233,162	907,132
2537	3,860,129	605,328	962,402	467,359	464,155	205,077	234,764	921,044
2538	3,832,076	609,241	982,975	477,895	471,811	208,627	227,145	934,382

ที่มา: สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

แผนภูมิ 3.2 ประชากรรายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2518-2538

ตารางที่ 3.3 แสดงความหนาแน่นและจำนวนประชากรต่อครัวเรือนรายตำบลในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงปี 2538

เขตปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร ปี 2538	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวน ครัวเรือน	ประชากรต่อ ครัวเรือน
1 ต. บางปะกง	36.44	14,289	403	4,699	3
2 ต. ท่าสะอ้าน	16.25	9,512	586	1,792	5
3 ต. บางวัว	22.61	8,988	397	3,836	2
4 ต. บางสนับทึบ	31.42	5,101	162	1,576	3
5 ต. บางน้ำผึ้ง	12.26	2,209	180	406	6
6 ต. เขาคันทรง	20.78	2,566	123	528	5
7 ต. บางน้ำจืด	18.42	5,224	284	1,105	5
8 ต. หอมค้อ	19.63	5,376	274	1,113	5
9 ต. สองคลอง	29.00	9,384	324	2,046	5
10 ต. ท้องจอก	24.63	3,524	144	697	5
11 ต. พินนา	19.81	2,243	113	482	5
12 ต. ท่าข้าม	21.53	7,438	345	3,864	2
13 ต. คลองท่าหว้า	23.94	3,850	161	1,555	2
รวม	298	78,693	270	23,699	3

ที่มา: สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

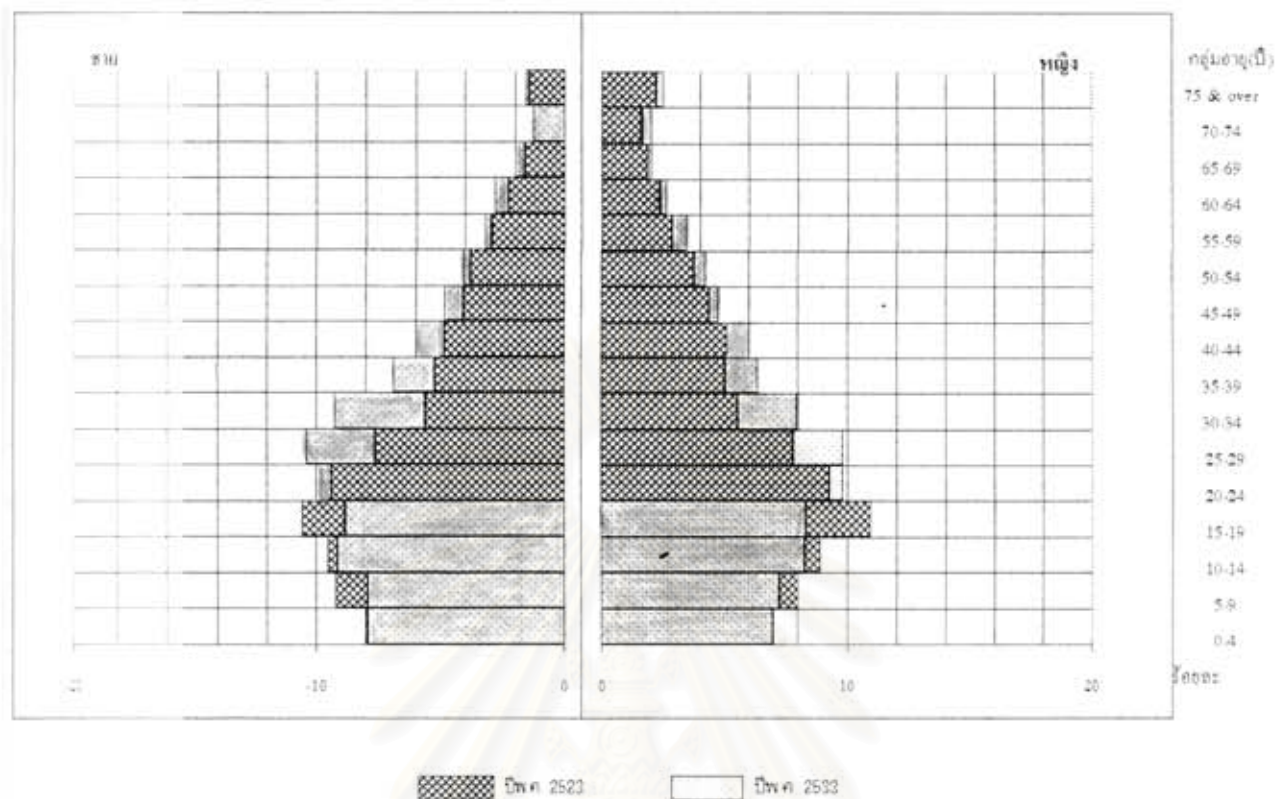
เมื่อพิจารณาความหนาแน่นของประชากรพบว่าตำบลท่าสะอ้านประชากรมีความหนาแน่นมากที่สุดคือ 586 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ ตำบลบางปะกง บางวัว และท่าข้าม ตามลำดับ ส่วนตำบลที่มีความหนาแน่นน้อยได้แก่ ตำบลพินนา มีความหนาแน่นเพียง 113 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ เขาคันทรง และท้องจอก ตามลำดับ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร จะเห็นได้ว่าความหนาแน่นของประชากรจะกระจุกตัวอยู่ในเขตชุมชนเมือง และแหล่งอุตสาหกรรม ได้แก่ ตำบลท่าสะอ้าน บางปะกง บางวัว และท่าข้าม ส่วนจำนวนครัวเรือนของประชากรในพื้นที่มีทั้งหมดประมาณ 23,699 ครัวเรือน มีประชากรเฉลี่ย 3 คนต่อครัวเรือน โดยลักษณะครัวเรือนในพื้นที่เกษตรกรรมจะเป็นครอบครัวขยายมากกว่าครอบครัวเดี่ยว ตำบลที่มีสัดส่วนของประชากรต่อจำนวนครัวเรือนโดยเฉลี่ยน้อยจะเป็นตำบลที่มีการตั้งถิ่นฐานของประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม ธุรกิจการค้า และการบริการ คือครัวเรือนละ 2-3 คน ส่วนประชากรในตำบลอื่น ๆ ที่เหลือซึ่งประกอบอาชีพอาชีพทางการเกษตร ยังคงลักษณะสังคมชนบทอาจเนื่องมาจากการที่เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพโดยใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก เช่น การทำนา ทำสวน การเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้งและการประมง โดยมีจำนวนประชากรต่อครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน

3.3.2 การเปลี่ยนแปลงของประชากร

ลักษณะโครงสร้างอายุของประชากรจากแผนภูมิ 3.3 และ 3.4 ระหว่างปี 2523 และปี 2533 โครงสร้างอายุประชากรของทั้งอำเภอบางปะกง และอำเภอมือขลุ่ย มีลักษณะฐานแคบลง เนื่องจากประชากรอายุ 0-19 ปีมีสัดส่วนน้อยลง แต่ประชากรในช่วงอายุ 0-24 ปีของอำเภอบางปะกงยังคงมีสัดส่วนมากกว่าช่วงอายุที่มากขึ้นอื่น ๆ ส่วนลักษณะโครงสร้างของประชากรในอำเภอมือขลุ่ยมีประชากรตามสัดส่วนในช่วงอายุมากกว่าของอำเภอบางปะกง และมีฐานอายุช่วงกลางกว้างกว่าช่วงอายุอื่น แสดงให้เห็นว่ามีประชากรวัยหนุ่มสาวมากกว่าวัยอื่น ๆ

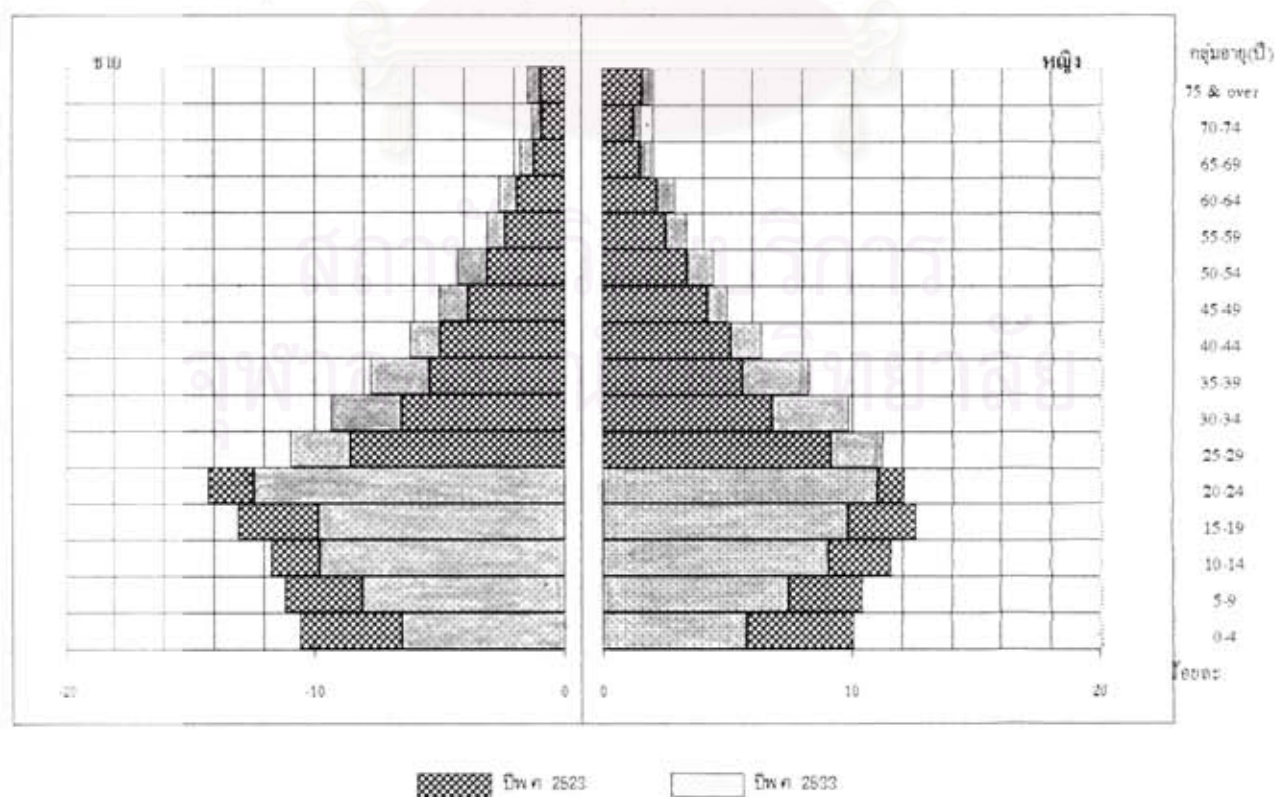

แผนภูมิ 3.3 โครงสร้างอายุของประชากรในอำเภอบางปะกง ปี 2523 และ 2533

ที่มา: คำนวณโดยประชากรและทะเบียน ปี พ.ศ. 2523 และ 2533 จังหวัดฉะเชิงเทรา สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แผนภูมิ 3.4 โครงสร้างอายุของประชากรในอำเภอเมืองชลบุรี ปี 2523 และ 2533

ที่มา: คำนวณโดยประชากรและทะเบียน ปี พ.ศ. 2523 และ 2533 จังหวัดชลบุรี สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ประชากรในตำบลท่าสะพานมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี 2530-2538 มากที่สุดคือ 7.59 % ต่อปี ในขณะที่ตำบลท่าข้าม บางบัว และพิมพา มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในลำดับรองลงมา ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ และเกิดการขยายตัวของที่อยู่อาศัยตามมา ส่วนประชากรในตำบลหนองจอก บางฝั่งเขาดิน และบางสมัคร มีการเปลี่ยนแปลงในทางลดลง จากการอพยพของประชากรแรงงานจากภาคเกษตรเข้ามาสู่ภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากประชากรตำบลหนองจอกและบางฝั่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาซึ่งมีรายได้ก็น้อย ส่วนในตำบลบางสมัครไม่มีประชากรเพิ่มขึ้นทั้งที่เป็นที่ตั้งของโรงงานเนื่องจากสภาพพื้นที่ไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัยคือมีโรงงานที่ทำให้เกิดฝุ่นมาก และปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ

ตารางที่ 3.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงของประชากรรายตำบลในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงปี 2530-2538

เขตปกครอง	ประชากร (คน)		การเปลี่ยนแปลง ปี 2530-2538 (%)	การเปลี่ยนแปลงต่อปี ปี 2530-2538 (%)
	ปี 2530	ปี 2538		
จ.ฉะเชิงเทรา				
1 ต. บางปะกง	14,380	14,289	-0.63	-0.08
2 ต. ท่าสะพาน	5,918	9,512	60.73	7.59
3 ต. บางบัว	8,408	8,988	6.90	0.86
4 ต. บางสมัคร	5,307	5,101	-3.88	-0.49
5 ต. บางฝั่ง(รวมต. เขาดิน)	5,066	4,766	-5.94	-0.74
6 ต. บางเกลือ(รวมต. ทอมตีก)	10,877	10,599	-0.73	-0.09
7 ต. สองคลอง	9,131	9,384	2.77	0.35
8 ต. หนองจอก	3,857	3,524	-8.63	-1.08
9 ต. พิมพา	2,125	2,243	5.55	0.69
10 ต. ท่าข้าม	6,508	7,438	14.29	1.79
จ.ชลบุรี				
1 ต. คลองตำหรุ	3,271	3,850	17.70	2.21
รวม	74,648	79,893	6.76	0.84

ที่มา: สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

สำหรับประชากรในเขตสุขาภิบาล สุขาภิบาลบางปะกงมีความหนาแน่นมากที่สุดถึง 7,031 คน/ตร.กม. ขณะที่สุขาภิบาลท่าข้าม และคลองตำหรุมีความหนาแน่นน้อยมากคือประมาณ 300-400 คน/ตร.กม. เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของประชากรในเขตสุขาภิบาล พบว่าสุขาภิบาลบางบัวมีประชากรเพิ่มขึ้นช่วงปี 2533-2538 มากที่สุดคือ 2.06 % ต่อปี แต่ประชากรในเขตสุขาภิบาลท่าสะพานกลับลดลง ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงของประชากรทั้งตำบลเพิ่มสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าในตำบลท่าสะพานมีการเติบโตของประชากรในพื้นที่นอกเขตสุขาภิบาล

ตารางที่ 3.5 แสดงจำนวนประชากร ที่ที่ ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงในเขตสุขาภิบาล ปี 2533-2538

เขตปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร(คน)		ความหนาแน่น(คน/ตร.กม.)		%เปลี่ยนแปลงต่อปี
		ปี 2533	ปี 2538	ปี 2533	ปี 2538	
สุขาภิบาล บางปะกง	1.30	8,943	9,140	6,879	7,031	0.55
สุขาภิบาล บางบัว	2.50	6,483	7,028	2,597	2,811	2.06
สุขาภิบาล ท่าสะอ้าน	2.06	4,900	3,431	2,390	1,874	-7.49
สุขาภิบาล บางเกลือ	0.62	2,289	2,386	3,692	3,848	1.06
สุขาภิบาล ท่าข้าม	20.22	-	8,112	-	401	-
สุขาภิบาล คลองท่าพรุ	9.80	-	3,126	-	319	-
รวม	28.690	22,625	30,097	848	1,128	8.26

ที่มา: ที่ว่าการสุขาภิบาลฯ

3.3.3 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากร

ลักษณะการอยู่อาศัยของประชากรเดิมในพื้นที่ เป็นการตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่การเกษตรกระจายตามแนวแม่น้ำ ลำคลอง เนื่องจากใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม และการจับสัตว์น้ำ เมื่อมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ เกิดขึ้น เริ่มเป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวถนนและซอยที่มีการเข้าถึงสะดวก เนื่องจากประชากรที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และเกิดร้านค้าและบริการอื่นขึ้นตามมา แหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนที่มีขนาดใหญ่ได้แก่ ในเขตสุขาภิบาลบางบัว บางปะกง ท่าข้าม ท่าสะอ้าน คลองท่าพรุ และบางเกลือ ซึ่งระบบการตั้งถิ่นฐานของประชากรในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงพอสรุปได้ดังนี้

1) การตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ ได้แก่

1.1) การตั้งถิ่นฐานริมน้ำบางปะกง เป็นการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมของชุมชนชาวประมง และพัฒนาเป็นแหล่งการค้า และที่อยู่อาศัยแบบเมืองในเวลาต่อมา ประชากรมักมีการตั้งถิ่นฐานตามลำน้ำบางปะกง เนื่องจากความสะดวกในการคมนาคมและการประกอบอาชีพการประมง การติดต่อค้าขายและการขนส่งสินค้า ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบนี้ได้แก่ ชุมชนบางปะกง และชุมชนท่าข้าม

1.2) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตามแนวลำคลอง เป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรที่ประกอบอาชีพในด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ เลี้ยงปลา ทำนากุ้ง และทำสวน ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตามพื้นที่ทำกินของตน แต่ยังคงยึดตามเส้นทางน้ำเป็นหลัก และหนาแน่นขึ้นในบริเวณที่มีศูนย์กลางของชุมชน ได้แก่ วัด โรงเรียน เป็นต้น ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะพบได้โดยทั่วไปในพื้นที่เนื่องจากสภาพพื้นที่ซึ่งมีลำคลองน้อยใหญ่กระจายอยู่ทั่วไป โดยลำคลองที่มีขนาดใหญ่ จะมีบ้านเรือนตั้งอยู่มากกว่า ได้แก่ คลองลำโรง คลองพระยาวิสูตร คลองพระยาสมุทร คลองสกัดแปดสิบ คลองสกัดสี่สิบ คลองใหม่ และคลองพานทอง เป็นต้น ส่วนคลองที่เปิดออกสู่ทะเลมีการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนกระจายตามริมคลองเช่นกันและหนาแน่นบริเวณปากคลอง ชุมชนเหล่านี้ประกอบอาชีพประมงและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ได้แก่ คลองวัดไทรสวนาคม คลองวัดแสมชวา

2) การตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมทางบก เป็นการตั้งถิ่นฐานที่เกิดขึ้นในระยะหลังตั้งแต่ประมาณปี 2525 เป็นต้นมา เนื่องจากเส้นทางคมนาคมทางบกที่สะดวก และเป็นแหล่งงานทางด้านอุตสาหกรรม การค้าและการบริการ การขยายตัวของชุมชนและโรงงานที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นแบบ Strip หรือ Ribbon Development โดยเฉพาะทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับภาคตะวันออก อำเภอบางปะกงและจังหวัดชลบุรีซึ่งเชื่อมต่อพื้นที่ภาคตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครประกอบ

1

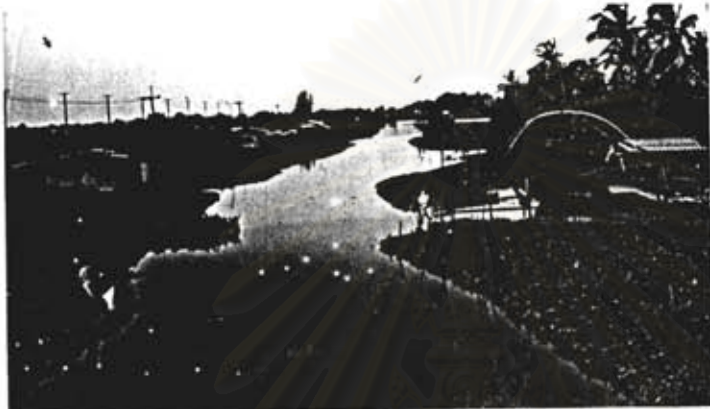

1,2 ชุมชนริมคลองใหม่

3 ชุมชนริมคลองสำโรง

4 ชุมชนริมคลองตำหรุ

2

3

4

รูปที่ 3.1 แสดงการตั้งถิ่นฐานริมคลองของชุมชนชนบท

กับโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มีการตั้งถิ่นฐานตามแนวถนนตั้งที่อยู่อาศัย โรงงาน ร้านค้า เนื่องจากมีความสะดวกในการติดต่อระหว่างเมืองหลักกับเมืองรอง

ชุมชนในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงเป็นชุมชนชนบทที่อยู่รวมกันในแต่ละสาขาอาชีพ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวประมง และชาวนาเกลือ ทั้งนี้มีสภาพภูมิศาสตร์เป็นแอ่งจุ่มน้ำ โดยชุมชนชาวนาและชาวสวนจะอยู่กระจายกันทั่วทั้งพื้นที่ในตอนบน ส่วนพื้นที่ตอนล่างและบริเวณที่อยู่ริมแม่น้ำจะอยู่รวมกันเป็นชุมชนหนาแน่น โดยมีศูนย์กลางชุมชนย่อย ๆ แบบสังคมนเกษตรกรรม มีวัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลางที่สำคัญ โดยมีการกระจุกตัวอยู่ตามแนวคลองขนาดใหญ่ ได้แก่ สุขาภิบาลบางเกลือบริเวณคลองลำโรงและคลองบางพลีน้อย และบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตามแม่น้ำบางปะกงมีหมู่บ้านชาวประมงแถบริมทะเล ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นศูนย์กลางของชุมชนเมืองร่วมด้วย โดยเป็นศูนย์กลางการพาณิชย์ อุตสาหกรรม การขนส่ง ได้แก่ สุขาภิบาลบางปะกง ท่าข้าม ส่วนสุขาภิบาลท่าสะอ้านเป็นศูนย์กลางการปกครองระดับท้องถิ่นมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ส่วนลักษณะชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นในภายหลังอันเนื่องจากเส้นทางคมนาคมทางบกเป็นสำคัญ ได้แก่ สุขาภิบาลบางวัว และสุขาภิบาลคลองตำหรุ

3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.4.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

ในที่นี้พิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดของจังหวัดฉะเชิงเทราในตารางที่ 3.6 พบว่าจังหวัดนี้มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอยู่อันดับ 3 ของภาคตะวันออก รองจากจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในปี 2537 มีมูลค่า ณ ราคาคงที่สูงถึง 35,508.107 ล้านบาท หรือร้อยละ 12.96 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค โดยมีอัตราการขยายตัวระหว่างปี 2532-2537 เฉลี่ยร้อยละ 10.87 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าอัตราการขยายตัวของภาคตะวันออกเพียงเล็กน้อย

3.4.2 โครงสร้างการผลิต

เมื่อพิจารณาโครงสร้างการผลิตของจังหวัดฉะเชิงเทราในช่วงปี 2532-2537 ในตารางที่ 3.7 พบว่าภาคการผลิตด้านอุตสาหกรรมมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมมีมูลค่าต่ำสุด โดยคิดเป็นสัดส่วนของโครงสร้างการผลิตในทั้งสามภาคคือปฐมภูมิ: ทติยมภูมิ: ตติยมภูมิ ในปี 2537 เป็น 13.45 : 53.73 : 32.82 จะเห็นได้ว่าภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตที่สำคัญในการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนภาคการผลิตทางเกษตรกรรมมีความสำคัญน้อยลง

สาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทราได้แก่สาขาอุตสาหกรรมโดยมีมูลค่า 18,469.316 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 52.01 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด สาขารองลงมาได้แก่ สาขาเกษตรกรรม มีมูลค่า 4,774.516 ล้านบาท สาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า 2,830.456 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 13.45 และ 7.97 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายสาขาการผลิตในปี 2537พบว่าในแต่ละสาขามีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม : มีสาขาการผลิตย่อย ได้แก่ สาขาการปลูกปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ การบริการทางการเกษตร และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรอย่างง่าย โดยสาขาย่อยการปลูกปศุสัตว์ เป็นสาขาที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในสาขาเกษตรกรรมของจังหวัดฉะเชิงเทราคือมีมูลค่า 2,756.663 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 7.76

ตารางที่ 3.6 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในภาคตะวันออก

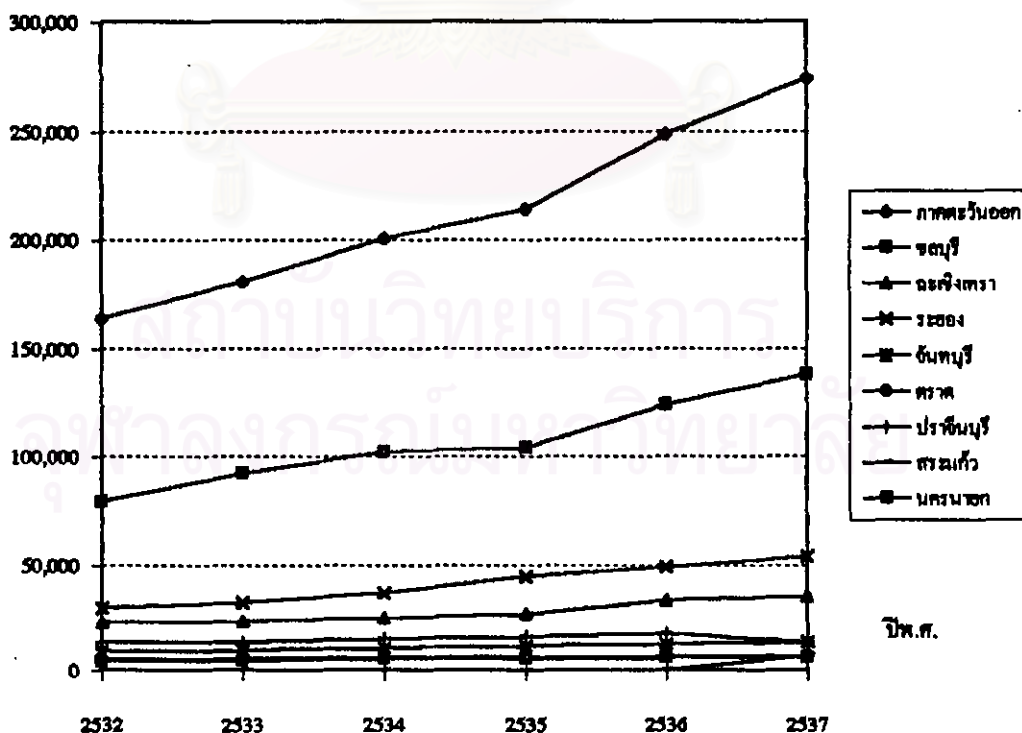
หน่วย: ล้านบาท

ปี พ.ศ.	2532	2533	2534	2535	2536	2537
ภาคตะวันออก	163,811.689	180,507.919	200,412.962	213,973.499	248,282.921	273,992.700
ชลบุรี	78,881.450	92,026.974	101,997.866	103,745.101	123,932.752	137,785.824
ฉะเชิงเทรา	23,006.916	23,324.277	25,009.268	26,967.837	33,546.793	35,508.107
ระยอง	29,707.743	32,350.131	36,589.672	44,064.519	48,754.654	53,743.610
จันทบุรี	9,040.193	9,597.352	10,652.172	11,514.660	12,392.869	13,284.622
ตราด	5,192.173	5,441.493	5,831.182	5,944.235	6,707.539	7,169.066
ปราจีนบุรี	13,405.023	13,215.212	14,836.691	16,158.767	17,205.838	13,437.679
สระแก้ว	-	-	-	-	-	6,885.312
นครนายก	4,578.191	4,552.480	5,496.111	5,578.380	5,742.476	6,178.480

ที่มา: กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานคณะกรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิ 3.8 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในภาคตะวันออก ปี 2532-2537

มูลค่า(ล้านบาท)

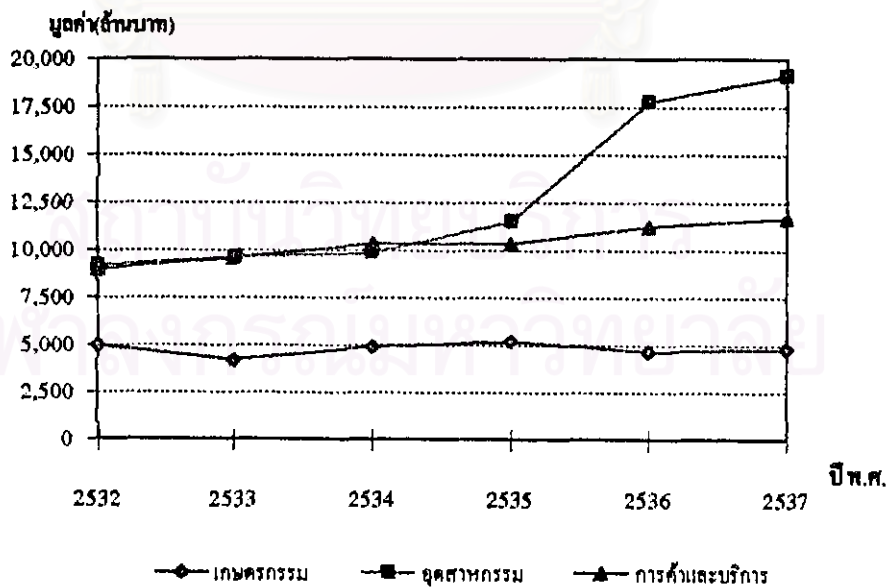

ตารางที่ 3.7 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในภาคการผลิตของจังหวัดฉะเชิงเทราปีพ.ศ. 2532-2537

ปีพ.ศ.	ภาคการผลิต						รวม	
	เกษตรกรรม		อุตสาหกรรม		การค้าและบริการ		มูลค่า(ลบ.)	ร้อยละ
	มูลค่า(ลบ.)	ร้อยละ	มูลค่า(ลบ.)	ร้อยละ	มูลค่า(ลบ.)	ร้อยละ		
2532	4,917.831	21.38	9,163.419	39.83	8,925.666	38.80	23,006.916	100
2533	4,164.334	17.85	9,589.167	41.11	9,570.776	41.03	23,324.277	100
2534	4,907.237	19.62	9,839.368	39.34	10,262.663	41.04	25,009.268	100
2535	5,178.582	19.20	11,492.054	42.61	10,297.201	38.18	26,967.837	100
2536	4,613.712	13.75	17,719.991	52.82	11,213.090	33.43	33,546.793	100
2537	4,774.516	13.45	19,078.890	53.73	11,654.701	32.82	35,508.107	100

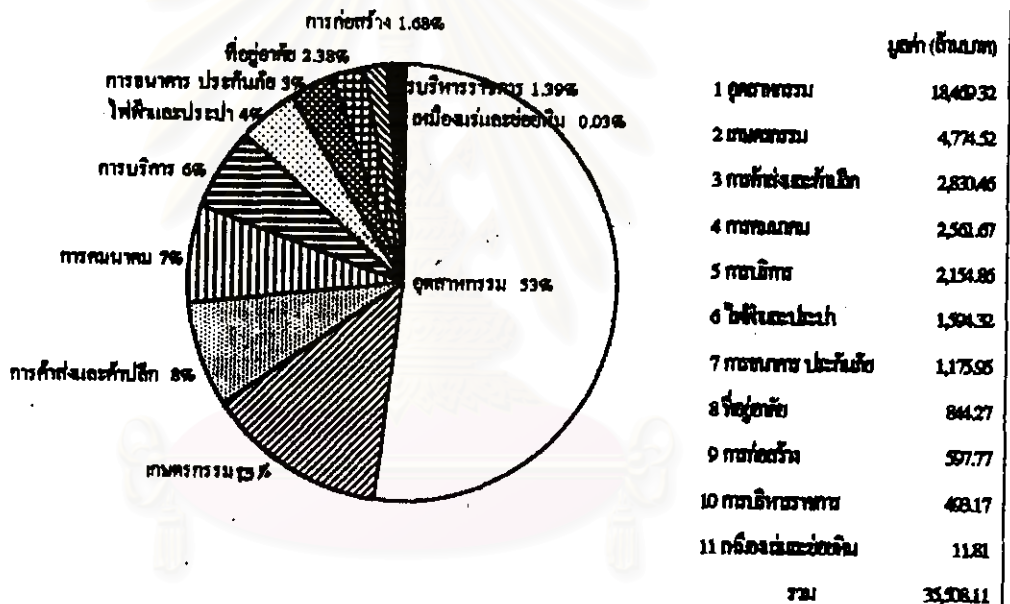
ที่มา: กองบัญชาประชาชนติ สำนักงานคณะกรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิ 3.6 แสดงโครงสร้างการผลิตของจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีพ.ศ. 2532-2537

ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาคือสาขาปศุสัตว์มีมูลค่า 1,269.533 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 3.57 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ส่วนสาขาย่อยประมงอยู่ในลำดับที่สามคือมีมูลค่า 369.748 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 1.04 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นแหล่งผลิตข้าว พืชผัก และไม้ผลที่สำคัญซึ่งอยู่ในอำเภอเมือง บางคล้า และบางน้ำเปรี้ยว เป็นต้น ส่วนสาขาย่อยประมง แหล่งการผลิตอยู่ใน อำเภอเมือง บ้านโพธิ์และบางปะกง เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี 2532-2537 พบว่าทุกสาขาการผลิตในภาคเกษตรกรรม ยกเว้นสาขาประมงและสาขาการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรอย่างง่าย มีมูลค่าลดลงซึ่งชี้ให้เห็นว่าบทบาทการผลิตในสาขาเกษตรกรรมมีความสำคัญน้อยลงกว่าเดิม

แผนภูมิ 3.7 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดฉะเชิงเทราสาขาการผลิต ปี.ศ. 2537

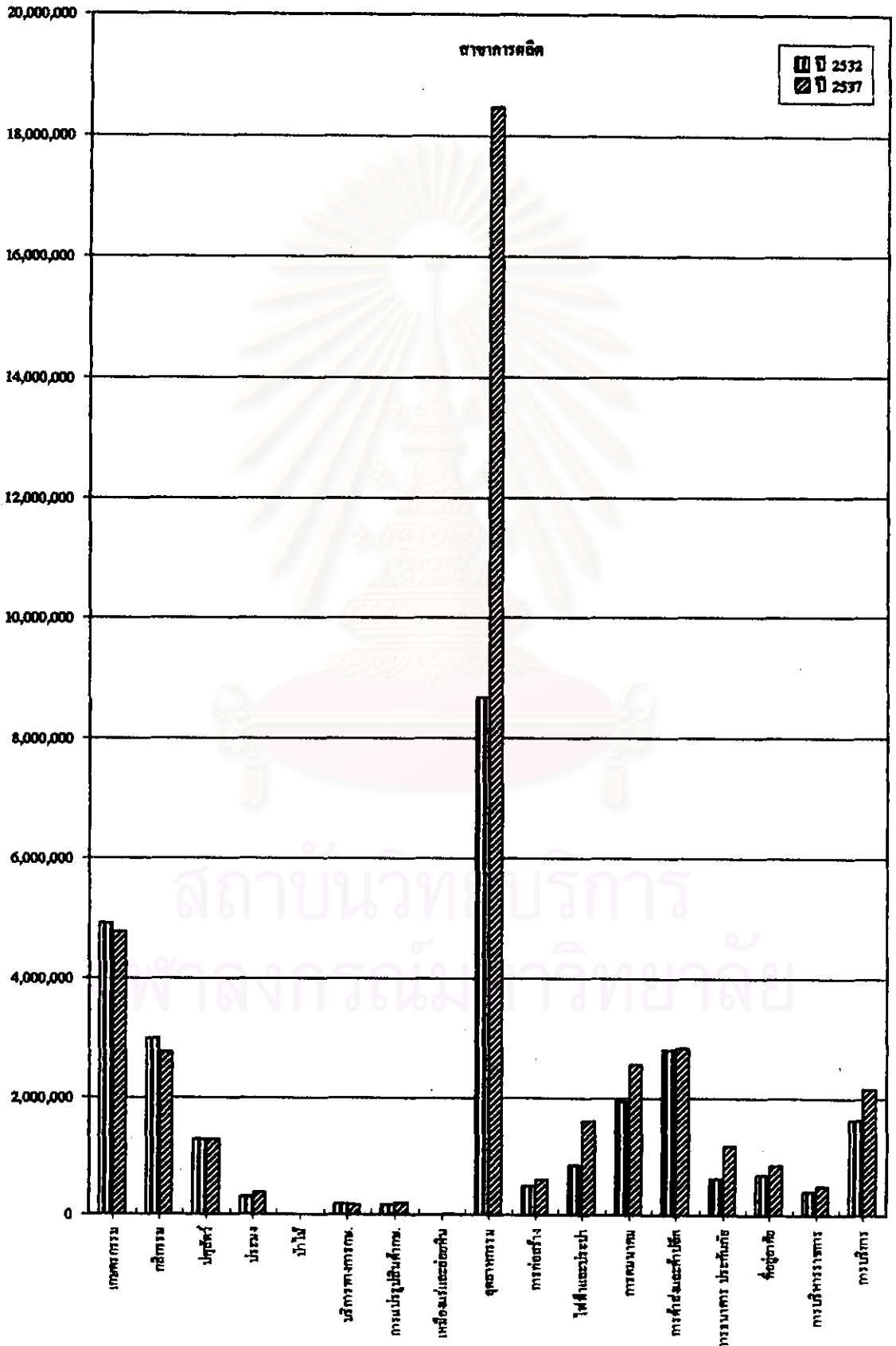
ที่มา: กองบัญชาการประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การลดลงของมูลค่าการผลิตในสาขาเกษตรกรรมเนื่องมาจากเกษตรกรประสบปัญหาในด้านการผลิต การตลาด และราคาผลผลิตตกต่ำ การผลิตจึงไม่คุ้มทุน โดยเฉพาะการปลูกข้าว และมีเกษตรกรบางส่วนหันไปประกอบอาชีพอื่นกันมากขึ้นจนขาดแรงงานในภาคเกษตร การขยายตัวของเมืองซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมากขึ้น ส่วนสาขาปศุสัตว์เมื่อพิจารณาในรายปี พบว่ามีมูลค่าผลิตภัณฑ์ลดลงเพียงเล็กน้อย โดยมีอัตราการขยายตัวที่ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.08 เนื่องมาจากราคาต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ในขณะที่ราคาผลผลิตอยู่ในระดับต่ำ สาขาประมงมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีเกษตรกรบางส่วนได้เปลี่ยนอาชีพจากการทำนา ทำสวนมากเป็นการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เลี้ยงปลากระพง ปลาดุก ปลาดุกเทศ และอื่น ๆ ส่งผลให้มูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้น โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 4.90 ต่อปี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับภาคตะวันออกแล้วนับว่ามีอัตราการขยายตัวค่อนข้างสูง

แผนภูมิ 3.9 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมรวมจังหวัดระยองและจังหวัดฉะเชิงเทรา เปรียบเทียบปีพ.ศ. 2532 และปีพ.ศ. 2537 ณ

ราคาคงที่

มูลค่าผลิตภัณฑ์ (*1,000บาท)

2. สาขาอุตสาหกรรม : เป็นสาขาการผลิตที่มีอัตราการขยายตัวสูงมากโดยในปี 2537 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในสาขานี้ 18,469.316 ล้านบาท มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 22.55 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการเติบโตที่ใกล้เคียงกับของภาคและเป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญที่สุดในจังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 52.01 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ส่วนหนึ่งเป็นผลของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลของท่าเลที่ตั้งของจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งมีความได้เปรียบเนื่องจากอยู่ใกล้ตลาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร แหล่งอุตสาหกรรมใหญ่และท่าเรือน้ำลึกในจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยองซึ่งเป็นแหล่งนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ อุตสาหกรรมในจังหวัดฉะเชิงเทราส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมกาบริการ และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรมากที่สุด ซึ่งพื้นที่ซึ่งมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมค่อนข้างมากคือ พื้นที่ในอำเภอบางปะกง อำเภอเมือง และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว เป็นผลของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และจากท่าเลที่ตั้งของจังหวัดซึ่งมีความได้เปรียบ เนื่องจากใกล้แหล่งตลาดใหญ่ในกทม. พื้นที่อุตสาหกรรมและท่าเรือน้ำลึกในจังหวัดชลบุรี และระยอง และแหล่งพลังงาน ทำให้การนำเข้า ส่งออกวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์มีความสะดวก

ส่วนสาขาอื่น ๆ ที่มีการขยายตัวมากได้แก่ สาขาการเงินและการประกันภัย และสาขาไฟฟ้า ประปา ซึ่งมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 18.22 และ 17.98 ตามลำดับ เนื่องจากเป็นการขยายตัวต่อเนื่องกับภาคอุตสาหกรรมที่เติบโตมากนั่นเอง ส่วนสาขาอื่น ๆ ในภาคการค้าและการบริการ ได้แก่ การบริการ การบริหารราชการ และที่อยู่อาศัย มีอัตราการขยายตัวค่อนข้างสูงในอัตราที่ใกล้เคียงกัน ส่วนสาขาค้าปลีกและค้าส่ง แม้ว่าจะมีสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์อยู่ในอันดับที่สาม แต่มีอัตราการขยายตัวในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาค่อนข้างคงที่

เมื่อวิเคราะห์การเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดฉะเชิงเทราปี 2532-2537 พบว่ามีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 10.87 ต่อปี ซึ่งใกล้เคียงกับการเติบโตของภาคคือ ร้อยละ 13.45 ต่อปี การเติบโตรุดานนี้เพิ่มขึ้นเป็นผลจากมูลค่าการผลิตด้านอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นเป็นส่วนใหญ่ โดยในภาพรวมของจังหวัดมีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้น 12,501.191 ล้านบาท ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา

การวิเคราะห์การขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยใช้ Shift Share Analysis อธิบายพบว่า จังหวัดฉะเชิงเทรามีการขยายตัวในอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่ากับภาคตะวันออกแล้ว จะทำให้ได้รับส่วนแบ่งตามฐานเศรษฐกิจที่มีของจังหวัดจำนวน 15,475 ล้านบาท โดยภาคอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่มีส่วนแบ่ง (Share) ของการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดมากที่สุดเป็นมูลค่าถึง 6,163 ล้านบาท รองลงมาคือ ภาคบริการ 6,003 ล้านบาท และภาคเกษตรกรรม 3,308 ล้านบาท ตามลำดับ โดยสาขาการผลิตที่เติบโตเร็วหรือขยายตัวเร็วกระจุกตัวอยู่ในจังหวัด (P-Shift) คือ สาขาอุตสาหกรรม การไฟฟ้า-ประปา และสาขาการธนาคาร ประกันภัย และการบริการ ส่วนสาขาการผลิตที่ได้เปรียบกว่าเมื่อตั้งอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทราแทนที่จะตั้งอยู่ในจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกที่มีโครงสร้างการผลิตแบบเดียวกันคือ ปศุสัตว์ และการบริการทางการเกษตร และเหมืองแร่ ตามลำดับ

ดังนั้นในภาพรวมของจังหวัดฉะเชิงเทราในปี 2537 สภาพเศรษฐกิจมีการขยายตัวสูงขึ้น โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ขณะที่ภาคการเกษตร การค้าและบริการลดลง ซึ่งเกือบทุกสาขาการผลิตในภาคนี้ลดลงช่วงปี 2532-2537 ยกเว้นสาขาการประมง และการแปรรูปผลผลิตอย่างง่าย โดยสาขาการผลิตด้านอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลักที่ให้รายได้ประชาชาติสูงสุด รองลงมาเป็นการเกษตร การค้าและบริการ

ตารางที่ 3.8 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดฉะเชิงเทราเปรียบเทียบกับภาคตะวันออกช่วงปี 2532-2537 ณ ราคาคงที่

Sector	ภาคตะวันออก		อัตราการเติบโต ต่อปี 2532-2537	จังหวัดฉะเชิงเทรา		สัดส่วนร้อยละ		อัตราการเติบโต ต่อปี 2532-2537	การเปลี่ยนแปลง			
	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (ล้านบาท)			มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (ล้านบาท)		ปี 2532 ปี 2537			Regional Share	P-Shift	D-Shift	Total
	ปี 2532	ปี 2537	ปี 2532	ปี 2537	ปี 2532	ปี 2537						
ภาคเกษตรกรรม	27,447	29,187	1.27	4,918	4,775	21.38	13.45	(0.58)	3,308	(2,995.98)	(455.10)	(143.32)
กสิกรรม	14,416	14,955	0.75	2,985	2,757	12.98	7.76	(1.53)	2,008	(1,896.39)	(340.26)	(228.69)
ปศุสัตว์	4,711	4,379	(1.41)	1,273	1,269	5.53	3.57	(0.08)	856	(946.19)	84.95	(4.79)
ประมง	5,734	7,200	5.11	297	370	1.29	1.04	4.90	200	(123.79)	(3.13)	72.81
ป่าไม้	207	32	(16.92)	3	0	0.01	0.00	(19.95)	2	(4.54)	(0.45)	(2.98)
บริการทางการกษ.	797	669	(3.20)	186	178	0.81	0.50	(0.89)	125	(154.91)	21.50	(8.28)
การแปรรูปสินค้ากษ.	1,581	1,951	4.68	173	202	0.75	0.57	3.30	116	(75.98)	(11.89)	28.61
ภาคอุตสาหกรรม	66,293	140,425	22.37	9,163	19,078.89	39.83	53.73	21.84	6,163	4,083.67	(331.58)	9,915.47
เหมืองแร่และขุดหิน	11,586	17,769	10.67	0	12	0.00	0.03	-	0	(0.01)	11.69	11.73
อุตสาหกรรม	46,067	111,494	28.40	8,682	18,469	37.74	52.01	22.55	5,840	6,491.11	(2,543.77)	9,787.08
การก่อสร้าง	8,639	11,162	5.84	481	598	2.09	1.68	4.85	324	(183.10)	(23.83)	116.66
ภาคบริการ	70,072	104,380	9.79	8,926	11,655	38.80	32.82	6.12	6,003	(1,633.31)	(1,641.12)	2,729.04
ไฟฟ้าและประปา	4,539	10,264	25.23	840	1,594	3.65	4.49	17.98	565	494.27	(304.22)	754.75
การคมนาคม	7,314	12,198	13.36	1,945	2,562	8.45	7.21	6.35	1,308	(9.13)	(681.89)	616.99
การค้าส่งและค้าปลีก	17,858	25,420	8.47	2,808	2,830	12.21	7.97	0.16	1,889	(699.74)	(1,167.27)	21.99
การธนาคาร ประกันภัย	4,473	9,061	20.51	615	1,176	2.67	3.31	18.22	414	217.26	(70.65)	560.55
ที่อยู่อาศัย	4,423	6,241	8.22	683	844	2.97	2.38	4.71	460	(178.75)	(120.15)	160.81
การบริหารราชการ	3,820	4,844	5.36	400	493	1.74	1.39	4.67	269	(161.80)	(13.80)	93.33
การบริการ	27,645	36,352	6.30	1,634	2,155	7.10	6.07	6.37	1,099	(584.50)	5.92	520.62
รวมมูลค่าผลิตภัณฑ์	163,812	273,993	13.45	23,007	35,508	100.00	100.00	10.87	15,475	(545.63)	(2,973.44)	12,501.19

ที่มา: กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.4.3 การขยายตัวของเศรษฐกิจช่วงปี 2532-2537

จากการเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจช่วงปี 2532-2537 ที่มีภาคการเกษตรเป็นสาขาการผลิตหลักมาเป็นภาคอุตสาหกรรม พบว่าภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 39.83 เป็นร้อยละ 53.73 ในขณะที่ภาคเกษตรลดลงจากร้อยละ 21.38 เป็นร้อยละ 13.45 จะเห็นได้ว่าภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตที่มีแนวโน้มการขยายตัวมากกว่าภาคการผลิตอื่น โดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรม ในขณะที่ภาคการบริการมีการขยายตัวตามภาคอุตสาหกรรมโดยมีมูลค่าการผลิตที่เพิ่มขึ้นในปี 2537 แต่เมื่อเทียบเป็นสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัดแล้วมีสัดส่วนที่ลดลงจากร้อยละ 38.80 เป็นร้อยละ 32.82 อย่างไรก็ตามภาคการเกษตรจะยังคงเป็นภาคการผลิตหลักในจังหวัดต่อไป เพียงแต่มูลค่าการผลิตจะไม่เด่นชัดเท่ากับสาขาการผลิตอื่น ๆ เพราะภาคเกษตรกรรมจะยังคงเป็นฐานการผลิตที่ช่วยให้ประชากรในจังหวัดสามารถพึ่งพาตนเองในการผลิตปัจจัยที่สำคัญเพื่อการบริโภค การแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้า และประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดยังคงมีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก

3.4.4 รายได้และการประกอบอาชีพ

ประชากรในจังหวัดชลบุรีมีรายได้เฉลี่ยต่อคนในปี 2537 คือ 208,925 บาท ขณะที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 77,484 บาท ซึ่งจัดอยู่ในลำดับที่ 1 และลำดับที่ 3 ของภาคตะวันออก ตามลำดับ เนื่องจากทั้งสองจังหวัดมีรายได้จากภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างมาก และจังหวัดชลบุรียังมีภาคการค้าและการบริการเข้ามาเสริมด้วย เมื่อพิจารณารายได้เฉลี่ยต่อคนในระดับภาคพบว่าน้อยกว่ารายได้เฉลี่ยของจังหวัดชลบุรีอยู่มากถึงสองเท่า ในขณะที่จังหวัดฉะเชิงเทรายังคงมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำกว่าของภาคอยู่ ดังนั้นทั้งสองจังหวัดมีความแตกต่างด้านฐานะทางเศรษฐกิจอยู่มาก

ตารางที่ 3.9 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อคนของประชากรในจังหวัดชลบุรี และฉะเชิงเทรา ปี พ.ศ. 2537

หน่วย: บาท/คน/ปี

	ปี 2532	ปี 2533	ปี 2534	ปี 2535	ปี 2536	ปี 2537
จังหวัดชลบุรี	94,480	114,472	145,983	146,151	182,909	208,925
จังหวัดฉะเชิงเทรา	45,850	45,818	51,880	57,066	65,689	77,484
ภาคตะวันออก	49,867	56,695	68,597	73,981	87,426	100,321

ที่มา: กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานคณะกรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.4.4.1 รายได้และการประกอบอาชีพของประชากรในชนบท

พิจารณาจากครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอย่างเดียนนอกเขตสุขาภิบาลในปี 2537 พบว่าอาชีพที่มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนมากที่สุดคือ การเลี้ยงสัตว์มีรายได้ประมาณ 93,953 บาทต่อปี แต่มีผู้ทำน้อยมาก รองลงมาคือ การค้าขาย และการเกษตรอื่น ๆ ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์น้ำจืด และน้ำกร่อย อาชีพที่มีรายได้น้อยที่สุดคือ การทำนา มีรายได้เฉลี่ยเพียง 38,708 บาทต่อปี โดยอาชีพที่มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนใน 1 ปี ของจังหวัดฉะเชิงเทราคือ การค้าขาย และการเลี้ยงสัตว์เท่านั้น

ตารางที่ 2.10 รายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนขนาดในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง ปี พ.ศ. 2537

	รวม	จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ 1 อย่าง											
		ฟาร์ม		เลี้ยงสัตว์		ประมง		การเกษตรอื่น ๆ		ค้าขาย		รับจ้าง	
		จำนวน	รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)	จำนวน	รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)	จำนวน	รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)	จำนวน	รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)	จำนวน	รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)	จำนวน	รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)
1 ค. บางปะกง	479	-	-	42	98,571	-	-	85	64,118	65	74,538	287	46,146
2 ค. ท่าสะอ้าน	220	51	40,627	9	50,000	102	78,088	-	-	12	64,000	46	40,000
3 ค. บางวัว	746	14	41,429	7	122,837	15	68,538	-	-	22	49,436	690	66,984
4 ค. บางสนมัตร์	571	-	-	-	-	21	96,667	27	87,969	128	137,281	393	42,797
5 ค. บางคั้ง(เดิม)	432	246	29,919	-	-	39	21,885	16	95,000	17	37,059	114	31,526
6 ค. บางเกลือ	388	-	-	-	-	-	-	197	109,504	22	99,091	229	40,109
7 ค. หอมกีด	333	-	-	-	-	-	-	117	48,398	20	37,125	196	40,196
8 ค. สองคลอง	744	-	-	-	-	498	43,538	-	-	38	31,789	208	30,365
9 ค. หอนงออก	297	150	51,840	28	99,929	-	-	4	45,000	9	41,889	106	49,925
10 ค. หินทา	64	5	50,000	-	-	-	-	10	76,500	7	46,714	42	51,667
11 ค. ท่าข้าม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	104	35,000
12 ค. คลองตำหรุ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	4,274	466	38,708	86	93,953	673	49,882	396	79,667	340	83,579	2,417	47,847

ที่มา: กษช. 2 ก. สถาบันประมวลผลข้อมูลเพื่อการศึกษาและการพัฒนา

3.4.4.2 รายได้ของสุขาภิบาล

ในที่นี้จะพิจารณาจากรายได้ของสุขาภิบาลในการจัดเก็บภาษี ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ใบอนุญาต, จากทรัพย์สิน สาธารณูปโภค และรายได้เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าสุขาภิบาลที่มีรายได้สูงสุดจะอยู่ในตำบลซึ่งมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่จำนวนมาก นับเป็นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญทางเศรษฐกิจในพื้นที่นี้มาก ได้แก่ สุขาภิบาลบางวัว 14,257,429.08 บาท รองลงมาคือสุขาภิบาลท่าข้าม 9,865,984 บาท และสุขาภิบาลคลองตำหรุ 7,413,507.32 บาท

เมื่อคิดเป็นรายได้รวมทั้งหมดของสุขาภิบาลต่อหัว สุขาภิบาลที่มีรายได้ต่อหัวประชากรสูงที่สุดได้แก่ สุขาภิบาลคลองตำหรุ 2,450 บาทต่อคน สุขาภิบาลบางวัว 2,223.60 บาทต่อคน และสุขาภิบาลท่าข้าม 1,298.58 บาทต่อคน ตามลำดับ

ตาราง 3.11 แสดงรายรับ รายรับต่อคนของประชากรในเขตสุขาภิบาลในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง ปี 2538

เขตปกครอง	จำนวนประชากร (คน)	รายรับ(บาท)		รายรับต่อคน	
		รวมทั้งหมด	รวม 5 หมวด	รายรับรวม/บาท.	รายรับ 5 หมวด/บาท.
ส. บางปะกง	9,140	6,009,298.00	4,255,796.00	657.47	465.62
ส. ท่าสะอ้าน	4,291	4,774,929.45	4,332,929.45	1,112.78	1,009.77
ส. บางเกลือ	2,386	2,081,868.69	1,881,868.69	872.54	788.71
ส. บางวัว	7,028	15,627,429.08	14,267,429.08	2,223.60	2,028.68
ส.ท่าข้าม	8,112	10,534,084.81	9,865,984.81	1,298.58	1,216.22
ส. คลองตำหรุ	3,126	7,659,253.32	7,413,507.32	2,450.18	2,371.56
รวม	34,083	48,686,861.35	42,007,515.35	1,369.80	1,232.51

ที่มา: แผนงานงานกิจการสุขาภิบาล กองการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง

3.5 ลักษณะทางสังคม

3.5.1 การศึกษา

พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีแหล่งการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนโรงเรียน 39 แห่ง โดยเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา 34 แห่ง โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา 3 แห่งและโรงเรียนเอกชน 4 แห่ง ในปี 2538 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 12,658 คน ครู 652 คน คิดเป็นสัดส่วนครู 1 คน ต่อนักเรียน 19 คน ครูส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีจำนวนนักเรียนในระดับประถมศึกษา 10,740 คน ระดับมัธยมศึกษา 1,918 คนซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยังมีมหาวิทยาลัยของภาคเอกชนอีก 1 แห่งคือ มหาวิทยาลัยศรีปทุมวิทยาเขตชลบุรีซึ่งอยู่ในพื้นที่ของตำบลคลองตำหรุ ส่วนระดับการศึกษาโดยทั่วไปของประชากรในพื้นที่ชนบทมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3.12

นอกจากนี้ยังมีระบบการศึกษานอกโรงเรียนตามโครงการต่าง ๆ ดังนี้

1. ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน
2. ที่อ่านวารสาร
3. ห้องสมุดประชาชน
4. โครงการจัดการศึกษาทางไกล ในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา
5. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
6. โครงการจัดการศึกษาสายอาชีพระยะสั้น และให้แก่กลุ่มที่สนใจ

ตารางที่ 3.12 ข้อมูลด้านการศึกษาของประชากรชนบทของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง ปีพ.ศ. 2537

	(คน)	ร้อยละ
จำนวนประชากร	43,484	100.00
1. ผู้ที่ทำการศึกษา	9,245	21.28
ระดับก่อนประถมศึกษา	2,322	5.34
ระดับประถมศึกษา	4,175	9.60
ระดับมัธยมศึกษา	1,417	3.26
ระดับมัธยมศึกษาปลายหรือเทียบเท่า	849	1.95
สูงกว่ามัธยมศึกษา	482	1.11
2. ผู้ที่จบการศึกษา	34,239	78.74
ระดับประถมศึกษา	28,368	65.24
ระดับมัธยมศึกษา	3,501	8.06
ระดับมัธยมศึกษาปลายหรือเทียบเท่า	1,504	3.46
สูงกว่ามัธยมศึกษา	866	1.99

ที่มา: กษ 2 ค สถาบันประมวลผลข้อมูลเพื่อการศึกษาและการพัฒนา

โดยสรุปพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีบริการทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา สถานศึกษาต่อเนื่องในระดับอาชีวศึกษา วิทยาลัยครู แทบทั้งหมดตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดชลบุรี ซึ่งประชากรในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงสามารถใช้บริการด้านการศึกษาจาก จังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดชลบุรีได้ รวมทั้งแหล่งการศึกษาในกม.ด้วย เนื่องจากมีเส้นทางคมนาคมที่ค่อนข้างสะดวกและมีระยะทางไม่ไกลมากนัก

3.5.2 การศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 99.56 นับถือศาสนาพุทธเห็นได้จากพื้นที่ในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีวัดถึง 23 แห่ง โดยมีพระภิกษุจำพรรษาโดยเฉลี่ยวัดละ 21 รูป มีเพียงเล็กน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม โดยมีโบสถ์ 1 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง และศาลเจ้า 8 แห่ง

ด้านวัฒนธรรมประเพณี ประชาชนเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละตำบลมีลักษณะคล้ายกัน แต่จะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยตามเชื้อสายประเพณีส่วนใหญ่ยังยึดถืออยู่ เช่น งานปีใหม่ งานสงกรานต์ ภัตตาคาร และงานเทศกาลต่าง ๆ

3.5.3 การสาธารณสุข

พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีโรงพยาบาลประจำอำเภอบางปะกง ขนาด 30 เตียง 1 แห่ง และโรงพยาบาลขนาด 100 เตียง 1 แห่งซึ่งเป็นของเอกชนคือ โรงพยาบาลบางปะกงปิยะเวท และสถานอนามัยรวมทั้งพื้นที่ 12 แห่ง ศูนย์โภชนาการ 1 แห่ง สถานีบริการสาธารณสุข 6 แห่ง และมีสถานแรกรับและพักฟื้นคนพิการที่ตำบลสองคลอง และประชากรในพื้นที่สามารถใช้บริการทางสาธารณสุขได้จากศูนย์กลางของจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และกรุงเทพมหานครได้ ดังนั้นการบริการทางด้านสาธารณสุขสามารถให้การบริการด้านการรักษาพยาบาลได้ค่อนข้างครอบคลุมพื้นที่

3.5.4 สภาพทางสังคม

การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมให้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และเป็นรายได้หลักของจังหวัดในอนาคต จึงเกิดการจ้างงาน การบริการต่าง ๆ ตามมา ชุมชนเมืองย่อย ๆ ขยายตัวขึ้น มีปัญหาโครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอ ก่อให้เกิดการขาดแคลนน้ำสะอาด พลังงาน ที่อยู่อาศัย สาธารณสุข การศึกษา การให้ควมคุ้มครองในชีวิตและทรัพย์สิน และเกิดปัญหาสังคม ตลอดจนผลกระทบของมลภาวะสิ่งแวดล้อม ส่วนในพื้นที่ชนบทเป็นสังคมเกษตรซึ่งยังขาดศูนย์กลางและผู้นำในการอบรมและเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรและการพัฒนาความรู้ด้านต่าง ๆ

3.6 โครงสร้างพื้นฐาน

จังหวัดฉะเชิงเทราตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร และเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ และยังเป็นประตูพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ศูนย์กลางเศรษฐกิจใหม่ ทำให้การพัฒนาโครงสร้างบริการพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการค่อนข้างในระดับภูมิภาคค่อนข้างทั่วถึง นอกจากนี้การเชื่อมโยงโครงข่ายเส้นทางคมนาคมมีความสะดวก รวดเร็ว สำหรับการพัฒนาแหล่งน้ำ หากการก่อสร้างเขื่อนทดน้ำบางปะกง และอ่างเก็บน้ำสิโยต ซึ่งจะแล้วเสร็จในปี 2541 ก็จะทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่หมดสิ้นไป และจะมีส่วนส่งเสริมการลงทุนในด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การบริการ และอสังหาริมทรัพย์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

3.6.1 การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมขนส่งในภูมิภาคของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงนับว่ามีความสะดวกจากทำเลที่ตั้งของพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ซึ่งมีพื้นที่ต่อเนื่องกับจังหวัดสมุทรปราการ ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ทำให้กลายเป็นศูนย์

กลางในการคมนาคมขนส่ง โดยสามารถติดต่อกับกทม. นครราชสีมา และจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงใต้สะดวก และบริเวณโดยรอบพื้นที่ปากแม่น้ำ ทางด้านเหนือประกอบด้วยเส้นทางคมนาคมทางรถไฟสายตะวันออก และทางหลวงหมายเลข 314 ซึ่งเป็นเส้นทางเข้าสู่ตัวจังหวัดฉะเชิงเทรา และ 304 ต่อเนื่องระหว่างตัวเมืองฉะเชิงเทรากับกทม. ทางถนนสุรินทวงศ์ ทางด้านตะวันออกของอำเภอบางปะกงมีทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3122 ซึ่งสามารถติดต่อกับอำเภอบ้านโพธิ์ของจังหวัดฉะเชิงเทราและอำเภอบางปะกงของจังหวัดชลบุรีได้ ส่วนทางด้านตะวันตกมีเส้นทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครถึงสองสายคือหมายเลข 3 และ 34 ซึ่งโดยสรุปในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีเส้นทางคมนาคมขนส่งสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ สามารถใช้ติดต่อกับอำเภอและจังหวัดข้างเคียงได้ทุกฤดูกาลดังนี้

3.6.1.1 ทางรถยนต์ โดยใช้เส้นทางคมนาคมที่สำคัญในพื้นที่ดังนี้

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) เป็นถนนเลียบริมชายฝั่งทะเลตะวันออกเชื่อมระหว่างกรุงเทพมหานครไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มต้นจากกรุงเทพมหานครผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี สิ้นสุดที่จังหวัดตราด ความยาวเฉพาะที่ผ่านพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงประมาณ 28 กิโลเมตร ผ่านชุมชนที่สำคัญคือ สุขาภิบาลบางปะกง สุขาภิบาลท่าข้าม และสุขาภิบาลคลองตำหรุ
2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 (ถนนบางนา-ตราด) เป็นถนนสายสำคัญที่สามารถย่นระยะทางและประหยัดเวลาในการติดต่อเดินทางติดต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มจากบริเวณสี่แยกบางนา ผ่านจังหวัดสมุทรปราการ เข้าสู่อำเภอบางปะกง มาบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 บริเวณสุขาภิบาลบางปะกง ผ่านชุมชนที่สำคัญคือสุขาภิบาลบางวัวและสุขาภิบาลบางปะกง
3. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 314 (บางปะกง-ฉะเชิงเทรา) เป็นถนนที่เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 34 และ 304 ผ่านอำเภอบ้านโพธิ์ ถึงอำเภอมืองฉะเชิงเทรา รวมระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร ผ่านชุมชนที่สำคัญคือ สุขาภิบาลบางปะกง สุขาภิบาลท่าสะอ้าน และเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา
4. ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3125 เริ่มจากแยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 314 ไปถึงสุขาภิบาลท่าสะอ้าน ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอบางปะกง ระยะทาง 573 เมตร
5. ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3286 (ถนนจรัลยานนท์) เริ่มจากแยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 314 บริเวณสุขาภิบาลท่าสะอ้าน ผ่านสุขาภิบาลบางวัวไปบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร

นอกจากทางหลวงต่าง ๆ แล้ว ยังมีทางหลวงท้องถิ่นของกรมโยธาธิการคือ ทางสายพืชมพาวาส-แสนภูดาษ และทางของร.พ.ช.สายพืชมพาวาส-คลองเกาะดอน นอกจากนี้ยังมีโครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองกรุงเทพฯ-ชลบุรี และทางด่วนบางนา-บางปะกงขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง

3.6.1.2 ทางน้ำ มีแม่น้ำบางปะกงเป็นเส้นทางสำคัญโดยนอกจากจะใช้ในการคมนาคมติดต่อแล้ว ยังใช้เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าเกษตรที่สำคัญ เช่น ผลไม้มันสำปะหลัง ข้าว ข้าวโพด จากบริเวณไฮโลปากแม่น้ำบางปะกงไปถ่ายลงเรือใหญ่ที่เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี เพื่อส่งเป็นสินค้าออกไปต่างประเทศ ในขณะที่มีการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกแหลมฉิม จังหวัดชลบุรี และมาบตาพุด จังหวัดระยอง การขนส่งสินค้าทางน้ำเพื่อส่งสินค้าออกจากไฮโลบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงจะสามารถให้บริการจากท่าเรือน้ำลึกทั้ง 2 ท่าได้โดยตรง นอกจากนี้ลำคลองใหญ่ - เล็กอีกจำนวนมากซึ่งนอกจากจะเป็นโครงข่ายในระบบชลประทานด้านการเกษตรแล้วยังเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำที่สำคัญของชุมชนในการเดินทางและการขนส่งสินค้าเกษตร เชื่อมโยงพื้นที่เกษตรในที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง

ได้อย่างทั่วถึง และสามารถใช้ได้ติดต่อกับคลองในจังหวัดใกล้เคียงคือจังหวัดสมุทรปราการและ กรุงเทพมหานครได้ เช่น คลองสำโรง คลองพระยาวิสุทธ คลองขุนพิทักษ์ คลองท่าสะพาน คลองใหม่ เป็นต้น

3.6.2 การไฟฟ้า

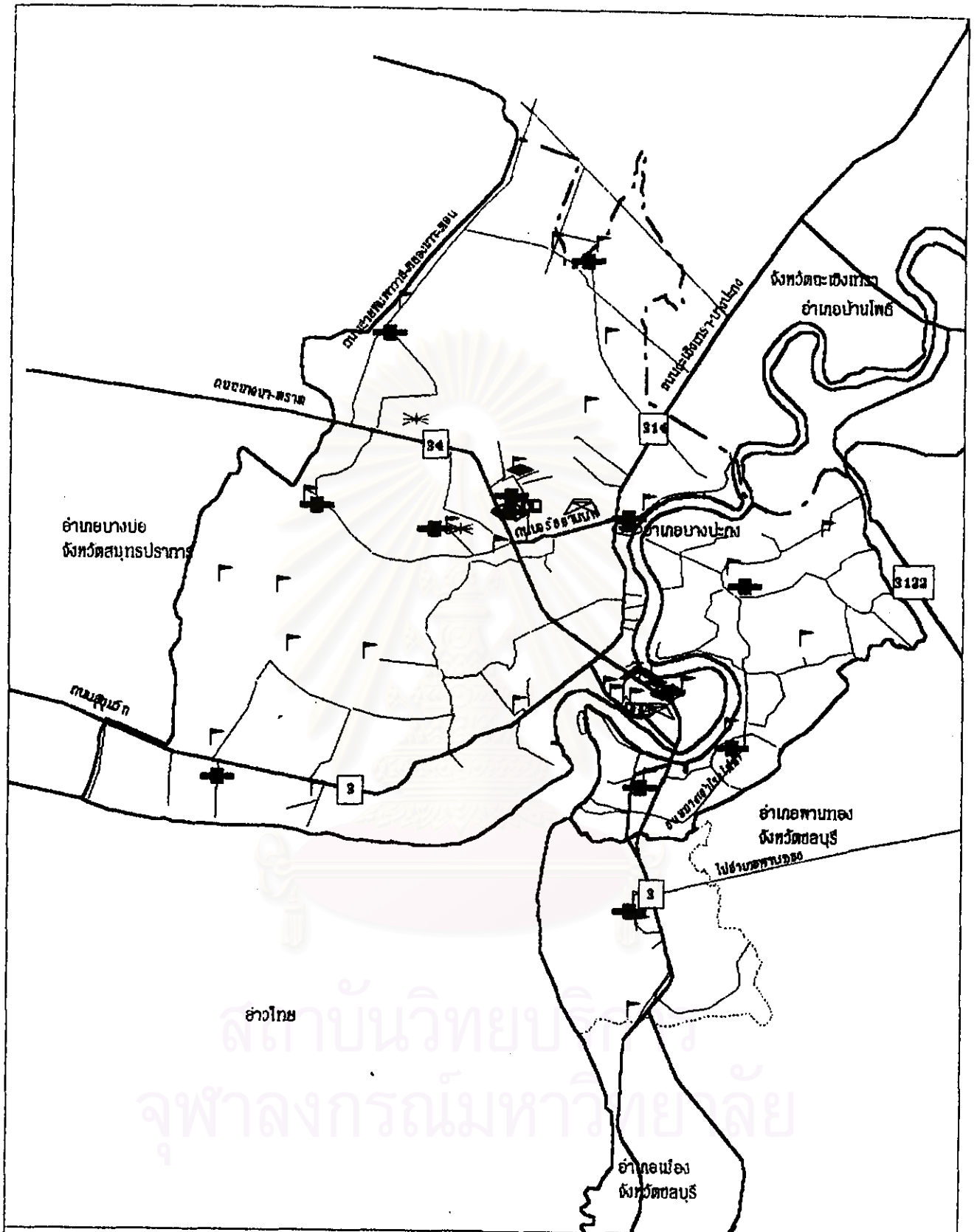
การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอบางปะกงอยู่ที่ตำบลท่าสะพานเป็นสำนักงานการไฟฟ้าย่อยของจังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากอำเภอบางปะกงเป็นพื้นที่ซึ่งมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมสูง ปริมาณการใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่เป็นของภาคอุตสาหกรรม การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคต้องทำโครงการเสริมระบบจำหน่าย โดยเพิ่มขนาดสายแอมตามแผนไลน์ต่างๆ ที่ผ่านย่านอุตสาหกรรม และจัดสร้างสถานีจ่ายไฟในเขตอุตสาหกรรมและของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอีก 4 แห่ง คือ สถานีฉะเชิงเทรา - บางบัว สถานีบางบัว - บางปะกง สถานีบางบัว - บางสมัคร สถานีบางปะกง - บางปะกง 2 แต่ละสถานีมีขนาดหม้อแปลง 240 เอ็มวีเอ ส่วนพื้นที่ในเขตตำบลคลองตำหรุอยู่ในเขตการให้บริการของสถานีไฟฟ้าจังหวัดชลบุรี โดยมีโรงจักรดีเซลตั้งอยู่บนเกาะสีชัง และเกาะล้าน เป็นแหล่งเสริมการผลิตและการจ่ายกระแสไฟฟ้าของจังหวัดชลบุรี

3.6.3 การประปา

การประปาบางปะกงอยู่ในความรับผิดชอบของการประปาส่วนภูมิภาค ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาลบางบัว มีขนาดพื้นที่ 26 ไร่ มีโรงกรองน้ำตั้งอยู่บริเวณเดียวกัน แหล่งน้ำดิบนำมาจากคลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต น้ำดิบมีความขุ่นมาก ตกตะกอนยาก และมักมีปัญหาในช่วงฤดูแล้ง และแหล่งน้ำดิบจากโรงกรองน้ำบางพระ จังหวัดชลบุรี การประปาบางปะกงมีกำลังผลิตน้ำประปาได้ 8,800 ลบ.ม./วัน ปริมาณน้ำดิบที่ผลิตได้เฉลี่ย 7,500 ลบ.ม./วัน ขอบเขตพื้นที่บริการจ่ายน้ำ 180 ตร.กม. เขตจำหน่ายน้ำครอบคลุมพื้นที่สุขาภิบาลบางปะกง สุขาภิบาลบางบัว และสุขาภิบาลท่าสะพาน ในปี 2539มีผู้ใช้น้ำ 5,122 หลังคาเรือน ขณะที่มีผู้ต้องการใช้น้ำถึง 10,000 คน

3.6.4 การสื่อสารโทรคมนาคม

อำเภอบางปะกงมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 2 แห่ง ที่ทำการไปรษณีย์ของเอกชน 5 แห่ง และชุมสายโทรศัพท์บางปะกงอยู่บริเวณถนนบางนา-ตราด ในขนาดพื้นที่ 3 ไร่ มีเลขหมายจำนวน 3,128 เลขหมาย มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 9 แห่ง คือ ที่แยกท่าสะพาน ตลาดบางบัว ตลาดบางเกลือ หน้าที่ทำการดับเพลิงบางปะกง ศูนย์การค้าบางปะกง สถานีตำรวจทางหลวง และโรงพยาบาลบางปะกง ชุมสายโทรศัพท์บางเกลือ ซึ่งตั้งอยู่บนถนนสายบางนา-ตราดกิโลเมตรที่ 41 จำนวน 512 เลขหมาย และชุมสายนิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ ถนนบางนา-ตราดกิโลเมตรที่ 36 จำนวน 1,024 เลขหมาย และในระยะหลังปี 2537 ได้มีโครงการขยายเลขหมายโทรศัพท์เพิ่มเติมอีก ดังนั้น คาดว่าการบริการด้านโทรศัพท์จะมากขึ้น ส่วนบริการการสื่อสารของตำบลคลองตำหรุอยู่ในความรับผิดชอบของจังหวัดชลบุรี โดยชุมสายอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ปี 2538 มีจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ทั้งสิ้น 15,840 เลขหมาย

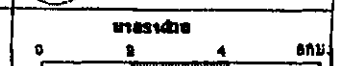

แผนที่ 3.7 ที่ตั้งและการกระจายตัวของบริการสังคมในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

สัญลักษณ์	ที่ว่าการอำเภอบางปะกง	สถานีตำรวจ
	ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข	โรงเรียน
	สำนักงานการไฟฟ้า	โรงพยาบาล
	สำนักงานการประปา	สถานีอนามัย
	ศูนย์สาธารณสุข	

แนวทางการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

ตารางที่ 3.13 บริการโทรศัพท์ในพื้นที่อำเภอบางปะกง

ชุมสายโทรศัพท์	ท.ศ.ท.		ที่ในเกณฑ์	
	จำนวนเลขหมาย	เปิดบริการแล้ว	จำนวนเลขหมาย	เปิดบริการแล้ว
เครื่องสาธารณะ	- ใช้บัตร	49	เครื่อง	
	- หมอศ.เหรียญ	39	เครื่อง	
บางปะกง	2,048	1,994	3,328	944
บางบัว	1,024	1,010	2,304	1,153
สวนอุตสาหกรรมเวลโกรว์	896	859	-	-
สวนอุตสาหกรรมบางปะกง	1,024	1,009	1,024	420
สองคลอง			640	
นิคมฯ			256	
รวม	4,992	4,872	7,552	2,517

ที่มา: โทรศัพท์จังหวัดฉะเชิงเทรา

3.7 สถานที่ท่องเที่ยว

แม้ว่าพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงจะมีส่วนที่ติดชายฝั่งทะเล แต่พื้นที่ชายหาดส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นหาดเลนไม่เหมาะกับการพักผ่อนตากอากาศ และไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นทางผ่านไปยังพื้นที่ภาคตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่ที่จัดได้ว่ามีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างสูง ทั้งด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ที่น่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยวมากกว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่พอจะมีอยู่ในพื้นที่นี้ และยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายนัก คือ

1) อุโบสถวัดสุทัศน์ศรีสุวรรณ์ (วัดหอมศีล) ตั้งอยู่ตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง ขึ้นทะเบียนประกาศเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ตามบัญชีโบราณสถานของกรมศิลปากร ตามบัญชีโบราณสถานกองโบราณคดีครั้งที่ 243 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 หน้าที่ 184 เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2522 พระอุโบสถวัดสุทัศน์ศรีสุวรรณ์เป็นพระอุโบสถที่สร้างขึ้นโดยเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ(ละเอียด)ตัวพระอุโบสถเป็นศิลปะไทยแท้หลังคาสามชั้น หนักรวมทำด้วยลายปูนปั้นมีเครื่องหมายพระเกี้ยวด้านล่างเป็นอาวูห์ฝังแปลไขว้กัน ซึ่งเป็นตราเครื่องหมายของเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ รอบพระอุโบสถมีกำแพงแก้วโดยรอบด้านหน้ามีวิหารคด 2 หลัง ภายในพระอุโบสถและพระวิหารคดประดิษฐานพระพุทธรูปอันเป็นที่เคารพสักการะ

2) เขาหิน ตั้งอยู่หมู่ที่ 13 ตำบลบางผึ้ง อำเภอบางปะกง บริเวณริมแม่น้ำอ้อม มีลักษณะเป็นเนินดินสลับหินแกรนิตเช่นเดียวกับหินเขาสามมุข ตั้งอยู่บนเนินดินซึ่งสูงประมาณ 40 เมตร มีขนาดพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ บนภูเขามีสถูปไม้หลายชนิด เช่น ไม้ประดู่ ไม้โมก ไม้แก้ว ไม้ลาย ไม้พอง ไม้ชิง เป็นต้น ซึ่งต่างจากไม้พื้นล่างที่เป็นป่าเสมและป่าจาก ภายในภูเขามีสถูปขนาดใหญ่ มีทางลง 3 ทาง ปัจจุบันหินได้เคลื่อนตัวลงมาปิดทางเข้าออกหมดแล้ว ตามตำนานเป็นถ้ำศักดิ์สิทธิ์ มีข้าวของเครื่องใช้นานชนิด ถ้ำตั้งจิตอธิษฐานขอขมาใช้จะได้ตั้งใจประสงค์ ภายหลังเกิดอาภพปากถ้ำปิด ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดเคยขุดได้ บนเขาหินมีวัดชื่อหนึ่งว่า "วัดปถวิปริตาราม" หรือวัดเขาหิน ในบริเวณวัดมีสิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างทรงสี่เหลี่ยมด้วยอิฐถือปูน กว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร สูง 5 เมตร มีทางเข้าออก 3 ด้าน สันนิษฐานว่าผู้สร้างคือ กรมหลวงรักษ์รณเรศ (หม่อมเกษร) สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 ในคราวเดียวกับบ่อเมืองฉะเชิงเทรา และวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ (พ.ศ. 2477) เพราะอิฐที่นำ

มาใช้มีลักษณะและขนาดเดียวกัน เคยใช้เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวเสด็จลำนํ้าบางปะกงทอดพระเนตรชาติดิน

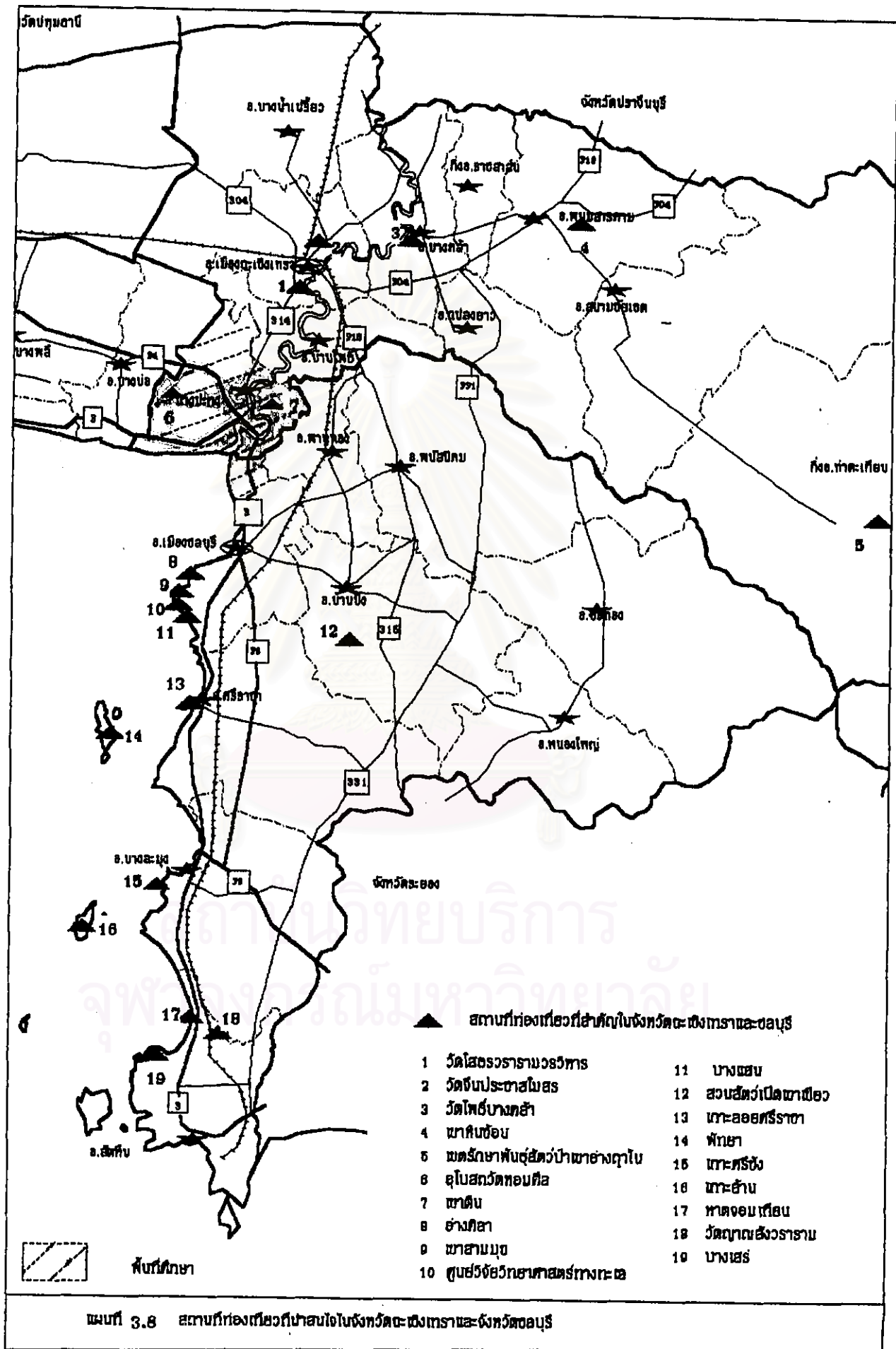
แต่จากการที่พื้นที่ในจังหวัดฉะเชิงเทราและชลบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่งและทั้งสองจังหวัดมีที่ตั้งไม่ห่างจากกรุงเทพมหานครมากนัก มีเส้นทางคมนาคมสะดวกและมีโครงข่ายถนนกระจายค่อนข้างทั่วถึง ทำให้มีผู้นิยมมาท่องเที่ยวอยู่ตลอด หากมีการส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้สวยงามอยู่ในสภาพดีและการประชาสัมพันธ์ จะสามารถดึงดูดประชากรให้เข้ามาท่องเที่ยวได้อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเป็นผลดีกับพื้นที่ปากแฉ่งนํ้าบางปะกงซึ่งมีบทบาทเป็นเส้นทางผ่านไปยังแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น อันจะก่อให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องในด้านต่าง ๆ ตามมา เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของฝาก และกิจกรรมการพัฒนาด้านการพักผ่อนหย่อนใจในพื้นที่ชานเมือง

ปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ขาดการพัฒนาให้มีความน่าสนใจและการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวจุดเล็ก ๆ และมีความดึงดูดน้อย การที่จะพัฒนาจึงต้องทำควบคู่ไปกับแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่ในพื้นที่ใกล้เคียง เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ค่อนข้างใหญ่ยังไม่รู้จัก ดังนั้นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญ การพัฒนาที่น่าสนใจคือการท่องเที่ยวแบบจุดแวะพักการเดินทาง และมีการพัฒนาศูนย์บริการการเดินทางควบคู่ไปด้วย ซึ่งใช้เวลาไม่มากนัก เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวอยู่ใกล้หรือเป็นทางผ่านของถนนสายหลักคือ ถนนบางนา-ตราด และโครงการถนนกรุงเทพ-ชลบุรี สายใหม่ซึ่งกำลังจะแล้วเสร็จ นอกจากนี้การที่สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติถูกทำลายไปค่อนข้างมากทำให้การท่องเที่ยวในด้านนี้ขาดภาพและบรรยากาศทางธรรมชาติที่สวยงาม ได้แก่ ป่าชายเลนที่ลดลง และการที่มีสิ่งก่อสร้าง การขยายตัวของชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณริมสองฝั่งของแม่น้ำบางปะกงซึ่งทำลายทัศนียภาพที่สวยงามจากอดีตลงไปมาก

3.8 บทบาทของพื้นที่ปากแฉ่งนํ้าบางปะกงและแนวนโยบายการพัฒนาของรัฐ

3.8.1 บทบาทของพื้นที่ปากแฉ่งนํ้าบางปะกง

บทบาทของจังหวัดฉะเชิงเทรา: จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกและเป็นจังหวัดเดียวของภาคที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ดังนั้นจังหวัดจึงมีความได้เปรียบจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเดียวกันในด้านทำเลที่ตั้งและการคมนาคม และด้วยลักษณะทางกายภาพที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกงและที่ราบลุ่มปากแฉ่งนํ้าอันเหมาะแก่การเกษตรกรรมและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญต่อจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ได้แก่ จังหวัดระยอง และฉะเชิงเทรา โดยมีชลบุรีเป็นเมืองหลักของภาค พื้นที่ทั้งสามจังหวัดนี้จะเป็นแกนการพัฒนาที่สำคัญในการเป็นพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ของประเทศ ทั้งนี้เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาเมืองหลักและเมืองศูนย์กลางความเจริญทั้งสามดังกล่าวคือ ให้เป็นฐานเศรษฐกิจและสังคมของภาคที่สามารถรองรับการกระจายกิจกรรมจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รองรับการเดินทางย้ายประชากรจากชนบท และเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการส่วนภูมิภาคในอนาคต ฉะเชิงเทราจึงเป็นจังหวัดสำคัญจังหวัดหนึ่งในกลยุทธ์ของการพัฒนาภูมิภาคตะวันออก โดยที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดอยู่ที่การผลิตในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม

จากทำเลที่ตั้งซึ่งมีความสะดวกในการคมนาคมและการขนส่ง ประกอบกับเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ทำให้พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงเป็นพื้นที่ซึ่งมีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมค่อนข้างสูง และยังเป็นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญในด้านการคมนาคมระหว่างภาคตะวันออกกับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเป็นประตูสู่ภาคตะวันออกซึ่งเป็นแหล่งกิจกรรมหลักทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าและการบริการที่สำคัญ นอกจากนี้สภาพภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำบางปะกงทำให้พื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยจัดได้ว่าเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเค็มและกรวยที่สำคัญของภาคตะวันออกแห่งหนึ่ง และยังเป็นพื้นที่ทำประมงชายฝั่งซึ่งอยู่ใกล้ตลาดใหญ่คือ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี และฉะเชิงเทรามากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งจากความได้เปรียบเชิงที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่

ดังนั้นบทบาทของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงจึงสรุปได้ว่าเป็นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญทางการคมนาคมติดต่อระหว่างกรุงเทพมหานครและปริมณฑลกับภาคตะวันออก เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และแหล่งอุตสาหกรรมและเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครและภาคตะวันออก

3.8.2 แนวนโยบายการพัฒนาของรัฐ

นโยบายการพัฒนาของภาครัฐในช่วงที่ผ่านมา ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525-2529)เป็นต้นมา มีโครงการการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในพื้นที่สามจังหวัดคือ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง มีการเตรียมพร้อมในเรื่องของการวางโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม และได้ถูกกำหนดเป็นเป็นเขตเศรษฐกิจใหม่เพื่อเป็นศูนย์กลางการกระจายความเจริญในระดับภูมิภาค โดยมีจังหวัดชลบุรีเป็นศูนย์กลางหลัก ส่วนอีก 2 จังหวัดเป็นเมืองรอง และในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 7 (2535-2539) ได้ถูกจัดเป็นพื้นที่สำคัญของโครงการพัฒนาภาคมหานครซึ่งครอบคลุมพื้นที่แนวเชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกซึ่งมีเป้าหมายที่จะพัฒนาโครงข่ายบริการพื้นฐาน เพื่อเป็นแกนมาในการขยายตัวและการใช้ที่ดินในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและเป็นระเบียบ และให้สามารถเชื่อมโยงเป็นระบบเข้ากับการพัฒนาในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก สำหรับทิศทางการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (2540-2544) เป็นการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกที่ต่อเนื่องจากเดิมเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ได้มีการกำหนดให้จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นศูนย์กลางการบริการที่อยู่อาศัย และการบริหารราชการเพื่อรองรับการกระจายกิจกรรมของกรุงเทพมหานครและรองรับการเคลื่อนย้ายประชากรแรงงานเพื่อเข้ามาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในจังหวัด โดยมีนโยบายและแผนการพัฒนาของพื้นที่ระดับภูมิภาคในแง่ของการพัฒนาทั่วไป และการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีสาระสรุปได้ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 3.14

นอกจากนี้แนวคิดการพัฒนาภาคตะวันออกในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ของศูนย์พัฒนาภาคกลาง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่ในภาคตะวันออกเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงอยู่ในกลุ่มพื้นที่เมืองศูนย์กลางความเจริญของภาค ทั้งนี้ได้เสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นแหล่งศูนย์กลางพลังงาน และเขตพัฒนาประมงเพาะเลี้ยงดังแสดงในแผนที่ 3.9

ตารางที่ 3.14 สรุปนโยบาย และแนวทางการพัฒนาของรัฐ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) ¹	
วัตถุประสงค์ทั่วไป	<p>1. เสริมสร้างศักยภาพของทุกคนทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้</p> <p>2. พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความมั่นคงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน</p> <p>3. พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ มั่นคง และสมดุล</p> <p>4. มีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่คงสมบูรณ์ สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน</p> <p>6. ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ</p> <p style="text-align: center;">แผนพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>1 การฟื้นฟูและบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>2 เพิ่มบทบาทของประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>3 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p>
แนวทางการพัฒนา	<p>1. การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ</p> <p>1.1 พัฒนา อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์</p> <p>1.1.1 จัดการฟื้นฟูทรัพยากรดินที่มีปัญหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการอนุรักษ์ดินและน้ำและการปรับปรุงบำรุงดิน โดยวิธีการธรรมชาติ - ส่งเสริมการนำระบบการเกษตรทางเลือกในรูปแบบต่าง ๆ - ฟื้นฟูพื้นที่ที่กึ่งร้าง โดยส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม - วางแผนพัฒนาและจัดสรรแหล่งน้ำทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน <p>1.2 จัดระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ</p> <p>1.2.1 การบริหารจัดการเพื่อลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ</p> <ul style="list-style-type: none"> - กำหนดมาตรการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ก้ำกึ่งทะเลให้เหมาะสม - การบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนา อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติค้ำองค์การ <p>1.3 การบริหารจัดการเพื่อป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากธรรมชาติ</p> <p>1.3.1 เพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานที่รับผิดชอบ</p> <p>1.3.2 สร้างระบบประสานงานในระดับพื้นที่</p> <p>1.3.3 จัดทำแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัยธรรมชาติในระดับจังหวัดและภาค เพื่อเป็นฐานข้อมูล</p> <p>1.3.4 สร้างความร่วมมือของภาคเอกชนทั้งการใช้กฎหมายในการบังคับ และการฝึกอบรม</p> <p>2. การพัฒนาสิ่งแวดล้อม</p> <p>2.1 เพิ่มบทบาทของรัฐในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม</p> <p>2.1.1 กระจายอำนาจการจัดการสิ่งแวดล้อมจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น</p> <p>2.1.2 จัดให้มีระบบบำบัดและกำจัดของเสียรวมค้ำน้ำเสียและขยะ สำหรับชุมชนและกิจกรรมภาคเกษตรบางประเภท ในพื้นที่ระยะแรกในเขตกรุงเทพมหานคร 5 จังหวัด และเมืองหลัก เมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค เมืองชายฝั่งทะเล และแหล่งท่องเที่ยว</p>
แผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ²	
วัตถุประสงค์	<p>1. เพื่อต้องการกระจายภาคอุตสาหกรรมและกิจการทางเศรษฐกิจ ในเขตกรุงเทพมหานครและบริเวณพลออกสู่พื้นที่ส่วนภูมิภาค</p> <p>2. ให้พื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นตัวผลักดันการอพยพประชากรเข้าสู่กรุงเทพมหานคร</p> <p>3. สร้างความเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดในภาคตะวันออกทั้ง 9 ให้เชื่อมโยงกับภาคตะวันออกฝั่งเหนือ เป็นการเปิดประตูการค้าของประเทศสู่นานาชาติ</p>

ตารางที่ 3.14 สรุปนโยบาย และแนวทางการพัฒนาของรัฐ(ต่อ)

<p>แนวทางการพัฒนาเมืองหลักและเมืองรอง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชลบุรี เป็นศูนย์กลางบริการ เป็นเมืองท่าสมัยใหม่ของประเทศ และฐานอุตสาหกรรมขนาดกลางและย่อมที่ไม่มีปัญหามลพิษ 2. ระยองเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมหลักสมัยใหม่และการศึกษานานาชาติโดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก 3. ฉะเชิงเทรา มีศักยภาพเป็นศูนย์กลางบริหารราชการแห่งใหม่และฐานบริการด้านเทคโนโลยีและการจัดการ เพื่อรองรับการพัฒนาสนามบินหนองงูเห่าและกระจายกิจกรรมจากกรุงเทพมหานคร
<p>แผนยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐฉะเชิงเทรา³</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับเป็นเมืองบริการและที่อยู่อาศัย 2 พัฒนาเป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรในภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร 3 พัฒนาระบบคมนาคมเพื่อเป็นแหล่งเศรษฐกิจของจังหวัด 4 พัฒนาศูนย์บริการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 5 พัฒนาคมนาคม ขนส่งมวลชน และเสริมสร้างความรู้การศึกษาแก่ประชาชนในชนบทอย่างทั่วถึง 6 พัฒนาแรงงานภาคเกษตรเพื่อป้อนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม 7 พัฒนาอุตสาหกรรมที่สามารถควบคุมมลภาวะได้ 8 พัฒนารับปรุงระบบราชการและการบริหารราชการเพื่อรองรับความเจริญในอนาคต
<p>แผนปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาล้างแควลุ่มจังหวัดฉะเชิงเทรา⁴</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. คุณภาพสิ่งแวดล้อม   <ul style="list-style-type: none"> - จัดทำโครงการแก้ไขปัญหาน้ำเสียในเขตสุขาภิบาลบางวัว บางปะกง และบางบาลือ - จัดทำโครงการแก้ไขปัญหามลพิษในเขตสุขาภิบาลบางวัว บางปะกง และบางบาลือ - จัดทำโครงการติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศ และระดับเสียงบริเวณชุมชนที่มีแนวโน้มว่ามีปัญหามลพิษ - จัดทำโครงการควบคุมมลพิษอากาศและเสียงจากยานพาหนะ - จัดทำโครงการตรวจวัดและควบคุมมลพิษอากาศที่ระบายจากโรงงานอุตสาหกรรม   2. ทรัพยากรธรรมชาติ   <ul style="list-style-type: none"> - รณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และช่วยกันปลูกป่าทดแทน - การปรับปรุงการปลูกพืชให้มีความเหมาะสมกับสภาพดินและใช้เทคโนโลยีช่วยในการปรับปรุงบำรุงดิน - ทำโครงการแก้ไขปัญหามลพิษจากคอกสุกรน้ำและการรุกตัวของน้ำเค็มได้แก่ เชื้อโรคคอกหมูน้ำ และสารพิษจากคอกสุกร - ให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการเกษตรเลี้ยงชายฝั่งที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม - พัฒนาระบบชลประทานในจังหวัดให้ทันสมัย
<p>นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2559⁵</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. ทรัพยากรดินและการใช้ที่ดิน   <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ดินและการใช้ที่ดิน   <ul style="list-style-type: none"> - ป้องกันปัญหาความเสื่อมโทรมและการสูญเสียทรัพยากรดินและการฟื้นฟูคุณภาพดิน - เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่ดิน   1.2 การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร   <ul style="list-style-type: none"> - อนุรักษ์และคุ้มครองพื้นที่ที่มีความเหมาะสมไว้เพื่อการเกษตรกรรม - ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้ที่ดินในพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ   1.3 การใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาเมืองและอุตสาหกรรม   <ul style="list-style-type: none"> - การใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาเมืองและอุตสาหกรรมทั้งระดับภูมิภาคถึงระดับจังหวัดต้องสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม - เร่งรัดพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญและพัฒนาเขตเศรษฐกิจใหม่ตามศักยภาพและโอกาสที่มีอยู่ของภาคโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม - พัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญและสร้างเมืองใหม่สมบูรณ์แบบเพื่อชะลอการเติบโตของเมืองใหญ่และรองรับการขยายตัวของเมืองที่เหมาะสม รวมทั้งรักษาสมดุลความเจริญเติบโตระหว่างเมืองและชนบท   1.4 การใช้ที่ดินพื้นที่เฉพาะที่มีลักษณะเด่นทางนิเวศวิทยาและธรณีวิทยา

ตารางที่ 3.14 สรุปนโยบาย และแนวทางการพัฒนาของรัฐ(ต่อ)

<ul style="list-style-type: none"> - อนุรักษ์พื้นที่เฉพาะที่มีลักษณะเด่นทางนิเวศวิทยาและธรณีวิทยาให้อยู่ในภาวะสมดุลทางธรรมชาติ - การใช้ที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวต้องคำนึงการบนพื้นฐานความสมดุลทางธรรมชาติ <p>2. ทรัพยากรป่าไม้</p> <p>2.1 การจัดการทรัพยากรป่าไม้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มพื้นที่ป่าเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่ประเทศ โดยมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่ประเทศ และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจร้อยละ 20 ของพื้นที่ประเทศ - การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าต้องเป็นไปตามวิถีทางในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - ป้องกันรักษาป่าธรรมชาติที่เหลืออยู่ไม่ให้ถูกบุกรุกทำลาย - ลดความขัดแย้งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรอื่น ๆ ในพื้นที่ <p>2.2 การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศป่าไม้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ป้องกัน สรรพรักษา และอนุรักษ์ไว้ซึ่งพันธุ์พืช สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ตลอดจนสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในพื้นที่ป่า <p>3 ทรัพยากรน้ำ</p> <p>3.1 การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำทั้งผิวดินและใต้ดินอย่างเป็นระบบสมบูรณ์ โดยคำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปรับปรุงระบบการบริหารและการจัดการทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดินอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด <p>4. ทรัพยากรชายฝั่งทะเล</p> <p>4.1 การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่งทะเลให้น้อยที่สุด - การใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลต้องคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์และศักยภาพการผลิตของทรัพยากรชายฝั่งทะเล - กำหนดเขตการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลและที่ได้น้ำทะเล พร้อมทั้งกำหนดแนวทาง หลักเกณฑ์การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินชายฝั่งทะเล และที่ได้น้ำทะเลเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและลดความขัดแย้งในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ <p>4.2 การสงวนรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งทะเล</p> <ul style="list-style-type: none"> - สรรพรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งทะเลให้เหมาะสมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน - เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและจัดการป่าชายเลนให้เป็นระบบต่อเนื่อง - เสริมสร้างพื้นที่ป่าชายเลนใหม่ที่เสื่อมสภาพและเสริมสร้างพื้นที่ป่าชายเลนที่ใหม่ - อนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลและเกาะเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในอำเภอบางปะกง⁶
<ol style="list-style-type: none"> 1 โครงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยปลูกฝัก และไม้ผล ที่ตำบลสองคลอง 2 งานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำโดยอบรมนักเรียนที่ตำบลบางปะกง 3 งานอนุรักษ์ทรัพยากรประมงโดยทั่วไปโดยออกตรวจและปราบปราม 4 ส่งเสริมการศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากร 2 โครงการ 5 ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมชุมชน

ที่มา: ¹ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

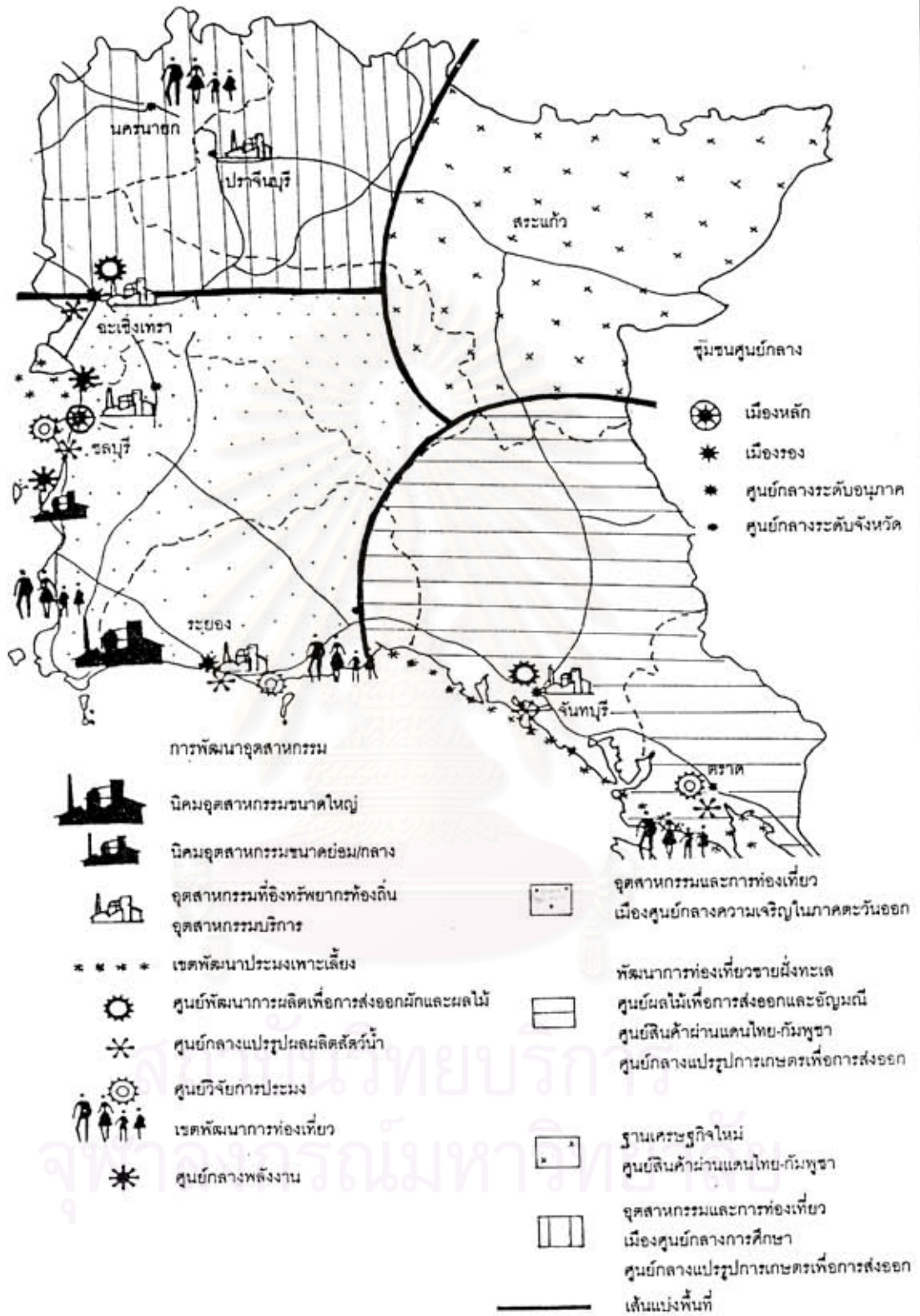
² โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

³ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2538-2547, สำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา

⁴ แผนปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทราปี 2539, สำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา

⁵ นโยบายและแผนการส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2569, สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

⁶ แผนพัฒนาอำเภอบางปะกง ปี 2538 อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

แผนที่ 3.9 แนวคิดในการพัฒนาภาคตะวันออกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำหรับแนวคิดการพัฒนาเมืองของกรมการผังเมืองซึ่งเป็นการวางแผนตามแนวนโยบายในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5-6 กรมการผังเมืองได้กำหนดบทบาทของชุมชนในระดับภาคไว้ โดยให้ชุมชนเมืองบางปะกง และบริเวณใกล้เคียงเป็นเขตพัฒนาอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกับการเกษตรเพื่อการส่งออก โดยมีสาขาบางปะกงเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ และเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรให้แก่ประชาชนในเขตอิทธิพลครอบคลุมอำเภอบางปะกง และบางส่วนของจังหวัดสมุทรปราการ สำหรับสาขาท่าสะอ้านจัดเป็นศูนย์กลางชนบทและเป็นที่ตั้งของอำเภอบางปะกง ส่วนสาขาบางวัว และสาขาบางเกลือเป็นชุมชนศูนย์กลางชนบท

จะเห็นได้ว่าแผนหรือแนวนโยบายของภาครัฐตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้านต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ตามศักยภาพของพื้นที่ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมของรัฐและท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนแนวคิดในการพัฒนาภาค และแนวทางการพัฒนาพื้นที่ผังเมืองรวมในพื้นที่บางปะกงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองที่มีบทบาทในด้านการเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ อุตสาหกรรม ศูนย์กลางพลังงาน ที่อยู่อาศัย ขณะเดียวกันยังคงมีการส่งเสริมการพัฒนาประมงเพาะเลี้ยงต่อไป

3.9 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงเคยเป็นพื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งน้ำและบริเวณชายฝั่ง ซึ่งมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพและการพัฒนาพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงไม่น้อย ทรัพยากรเหล่านี้ได้แก่ ทรัพยากรป่าชายเลน ทรัพยากรหาดเลน ทรัพยากรแหล่งน้ำ ทรัพยากรดิน และทรัพยากรสัตว์น้ำ ก่อให้เกิดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่หลากหลาย เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและการกินตื้ออยู่ดีของประชากรมากขึ้นในขณะเดียวกันก็นำไปสู่ความเสื่อมโทรมและการลดน้อยถอยลงของทรัพยากรที่มีคุณค่าโดยไม่รู้ตัว จากการใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนและการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งทรัพยากรปัจจุบันอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมและเหลือลดน้อยลง ดังจะกล่าวถึงสภาพของทรัพยากรในอดีตและปัจจุบันที่เป็นอยู่และลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังนี้

3.9.1 ทรัพยากรแหล่งน้ำ

สภาพปัจจุบันและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแหล่งน้ำ

ในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีแหล่งทรัพยากรน้ำและการใช้ประโยชน์ดังนี้

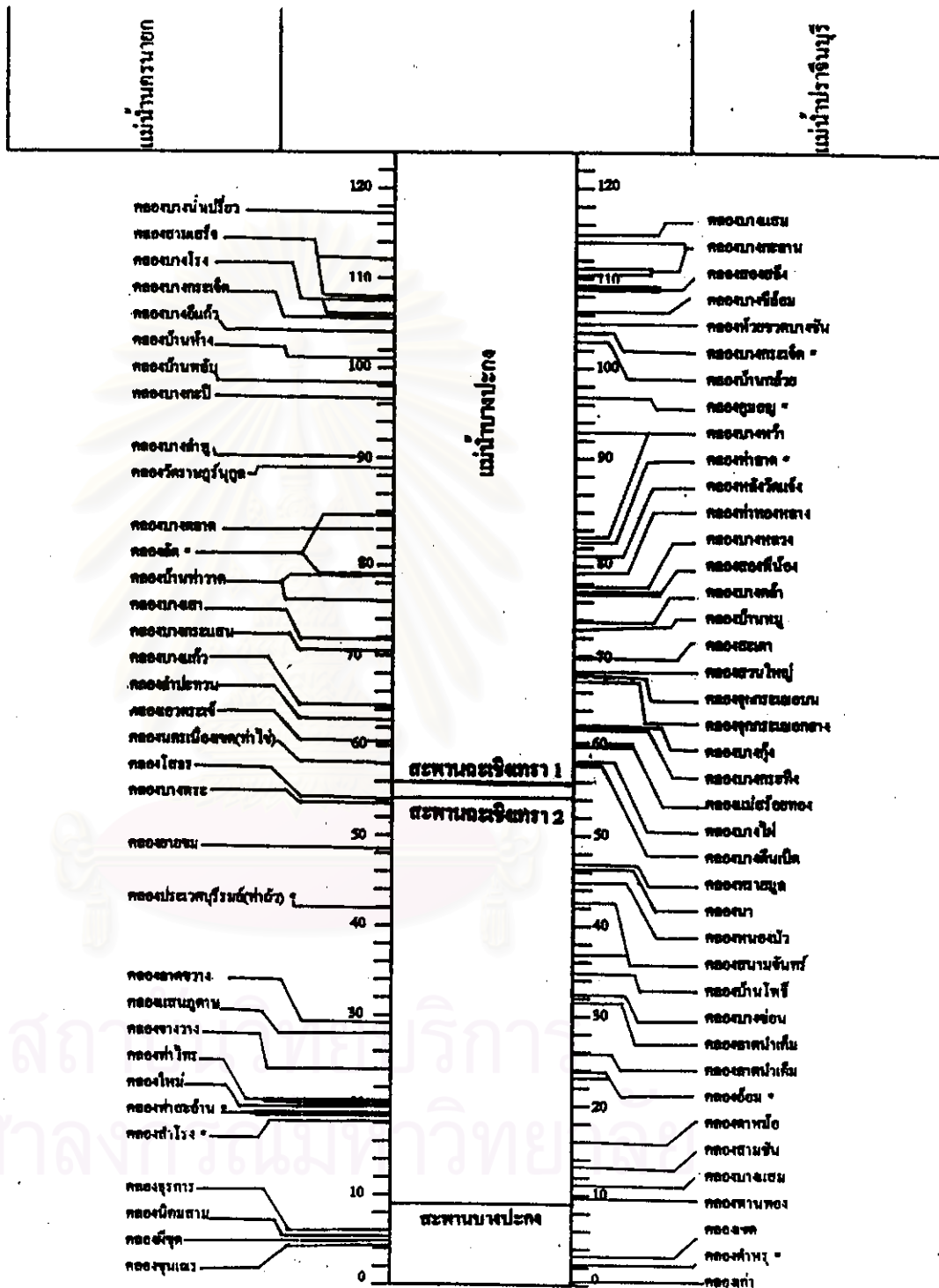
1) แหล่งน้ำจากผิวดินหรือน้ำท่า แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทราคือ **แม่น้ำบางปะกง** เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจสายหนึ่งในจำนวนสายหลักทั้ง 4 สายในเขตพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย แม่น้ำบางปะกงเป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำบางปะกง โดยมีเขตลุ่มน้ำบางปะกงครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา ซึ่งลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม บริเวณถัดเข้ามาทางจังหวัด

ปราจีนบุรีและตอนบนของจังหวัดประกอบด้วยภูเขาสูงเป็นต้นน้ำของแม่น้ำนครนายกและแม่น้ำปราจีนบุรี ซึ่งไหลมารวมกันเป็นแม่น้ำบางปะกงที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา มาบรรจบกับคลองท่าลาดซึ่งมีแหล่งต้นน้ำจากคลองระบมและคลองสี่ียด เขตอำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต และกิ่งอำเภอกาตาปะเทียม และไหลจากทิศเหนือผ่านที่ราบต่ำตอนกลางและตอนล่างได้แก่ อำเภอบางคล้า อำเภอเมือง อำเภอบ้านโพธิ์ ลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอบางปะกง โดยแม่น้ำบางปะกงมีความยาวประมาณ 122 กิโลเมตร

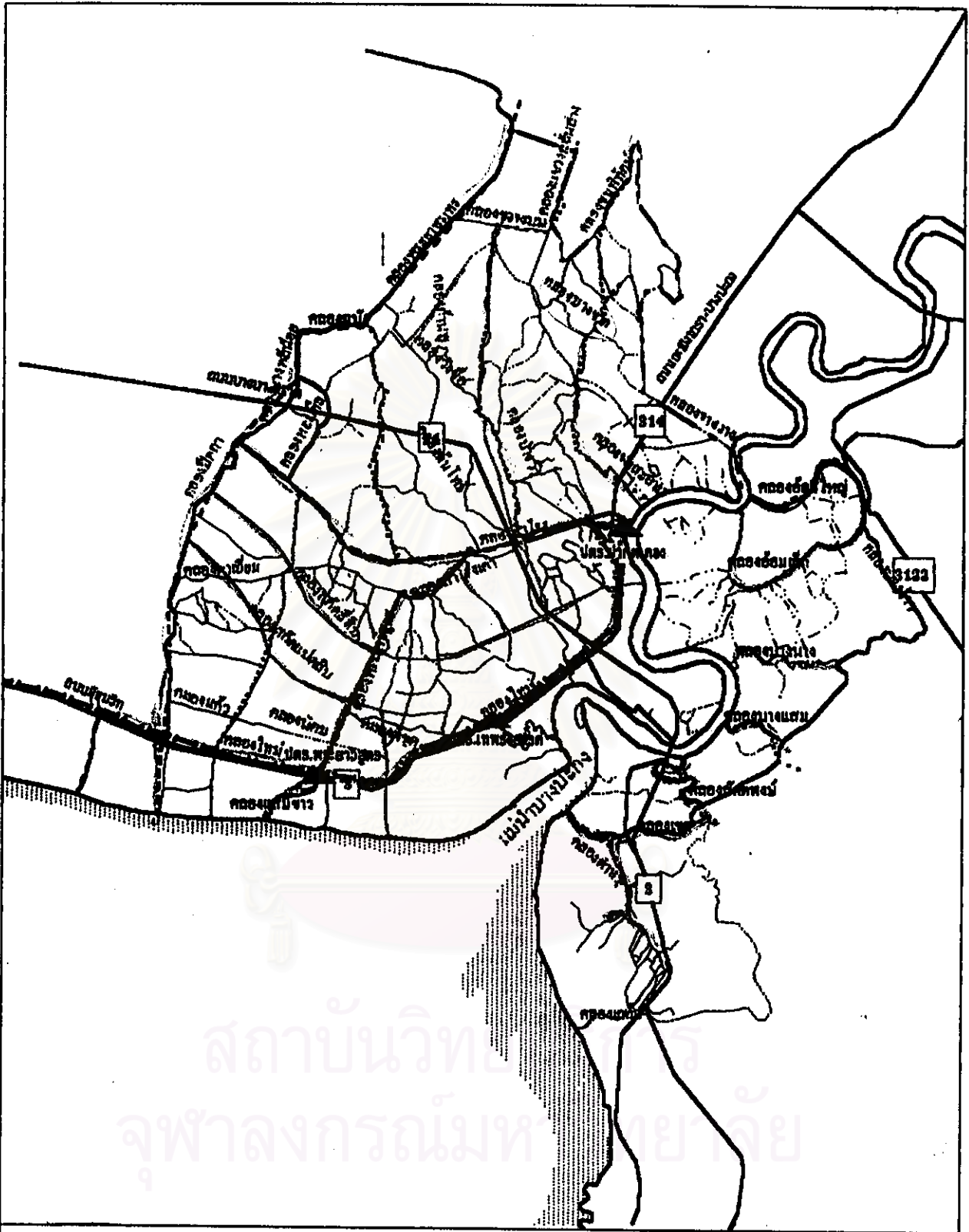
นอกจากแม่น้ำบางปะกงจะแหล่งน้ำที่สำคัญในการทำการเกษตรในพื้นที่แม่น้ำบางปะกงตอนบนแล้ว แม่น้ำบางปะกงยังเป็นหัวใจสำคัญของการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การทำอุตสาหกรรม การประมง และการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดในบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง การใช้น้ำในแม่น้ำเป็นในรูปแบบเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตร การประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการคมนาคม แต่สามารถใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรและการอุปโภคบริโภคได้ 6 เดือน ส่วนอีก 6 เดือนน้ำจะมีความเค็ม การใช้ประโยชน์จึงไม่เต็มที่ เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำที่จะใช้ในการอุปโภค บริโภค ในฤดูแล้ง และทำให้พื้นที่ตอนบนของอำเภอบางปะกงไม่สามารถทำนาปรังได้ นอกจากนี้ยังมีความต้องการใช้น้ำในภาคอุตสาหกรรมสูงเนื่องจากเป็นแหล่งที่มีการตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมกว่า 258 แห่ง นิคมอุตสาหกรรม 4 แห่ง และมีแนวโน้มจะมีการขยายตัวของชุมชนมากขึ้น ย่อมเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำอย่างต่อเนื่องหากไม่มีการแก้ปัญหา สำหรับในช่วงที่น้ำมีความเค็มหรือกร่อยมีการใช้ประโยชน์ในด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์กร่อย การทำประมงสำหรับชุมชนชายฝั่งหรือริมแม่น้ำซึ่งทำกันแทบทุกครัวเรือน ซึ่งพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงนับเป็นแหล่งผลผลิตทางการประมงที่สำคัญ

แหล่งน้ำผิวดินประเภทอื่นในพื้นที่ ได้แก่ คลองต่าง ๆ เนื่องจากพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำ คลองขนาดใหญ่และเล็กกระจายตัวอยู่เกือบทั่วพื้นที่ ถ้าคลองน้อยใหญ่กระจายอยู่ทั่วไปมากกว่า 40 คลอง เช่น คลองลำโรง คลองพระยาริสุตร คลองท่าสะอ้าน คลองบางเกลือ คลองหอมคืด คลองพานทอง และคลองตำหรุ เป็นต้น เป็นประโยชน์ในด้านการชลประทานเพื่อการเกษตร การคมนาคม การอุปโภคบริโภค และการระบายน้ำในฤดูฝน เนื่องจากคลองเหล่านี้เชื่อมโยงกับระหว่างคลองในอำเภอบ้านโพธิ์ บางน้ำเปรี้ยวในพื้นที่ตอนบนและในจังหวัดใกล้เคียงคือกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ ปลายคลองไหลลงสู่มหาสมุทรหรือชายฝั่งทะเล ซึ่งคลองขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญในการเป็นแหล่งน้ำสำหรับพื้นที่การเกษตรและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำ ได้แก่ คลองพระยาสุมทร คลองพระยาริสุตร คลองลำโรง คลองบางสมัคร คลองบางซื่อ คลองใหญ่ และคลองตันติกุล โดยเฉพาะคลองลำโรงซึ่งมีเส้นทางเชื่อมโยงกับแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีความสำคัญต่อประชากรพื้นที่ในตำบลบางวัว ท่าสะอ้าน บางเกลือ และบางสมัครมาก เพราะมีความเกี่ยวข้องกับระบบชีวิตของประชากรมาแต่อดีต เป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม ได้แก่ การเลี้ยงกุ้ง ปลา เป็นส่วนใหญ่ และยังใช้เป็นเส้นทางลำเลียงผลผลิตทางการเกษตรในการติดต่อซื้อขาย ส่วนคลองทางด้านตะวันออกของแม่น้ำบางปะกง ได้แก่ คลองบางนาง คลองพานทองเป็นคลองติดต่อกับคลองน้ำจืดบางในตอนบน เช่น คลองพานทองเกิดจากคลองเซ็ด คลองใหญ่ และคลองหลวงไหลมาบรรจบกัน แต่ในฤดูแล้งปริมาณน้ำจะน้อย ไม่สามารถต้านกระแสน้ำเค็มที่ไหลเข้ามาจากปลายคลองได้ มีความสำคัญทางด้านเกษตร ส่วนคลองอ้อมใหญ่เป็นเพียงเส้นทางน้ำที่อ้อมของแม่น้ำบางปะกงเท่านั้นมีสภาพน้ำเค็มหรือจืดเช่นเดียวกับแม่น้ำบางปะกง เนื่องจากเป็นคลองสายสั้น ๆ จึงใช้ประโยชน์ได้น้อยเช่นเดียวกับคลองในพื้นที่ตำบลคลองตำหรุเป็นลำคลองสายสั้น ๆ ที่ติดต่อกับทะเล ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการทำงานเกลือมากกว่า ทำให้พื้นที่ตำบลคลองตำหรุไม่สามารถใช้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และทำการเกษตรด้านการปลูกพืชได้

* คลองที่มีขนาดใหญ่หรือมีความสำคัญ

รูปที่ 3.2 ผังแสดงที่ตั้งคลองที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำบางปะกง แม่บ้านปราจีนบุรี และแม่บ้านครนาค

แผนที่ 3.11 แสดงเส้นทางน้ำและกระแสน้ำ

- สัญลักษณ์**
- ==== คลองขนาดใหญ่ มีน้ำตลอดปี
  - ===== คลองขนาดกลาง
  - คลองสายอื่น ๆ / คลองน้ำขนาดเล็ก / น้ำไหลในฤดูแล้ง
  - ▲ ประตูระบายน้ำ
  - ..... เส้นทางกระแสน้ำ
  - |—|—| คันกั้นน้ำตามพระราชดำริ

N

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

0 2 4 กม.

โครงการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าแกมป่าบางปะกง

ตารางที่ 3.15 รายชื่อสำน้ำที่มีความสำคัญในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

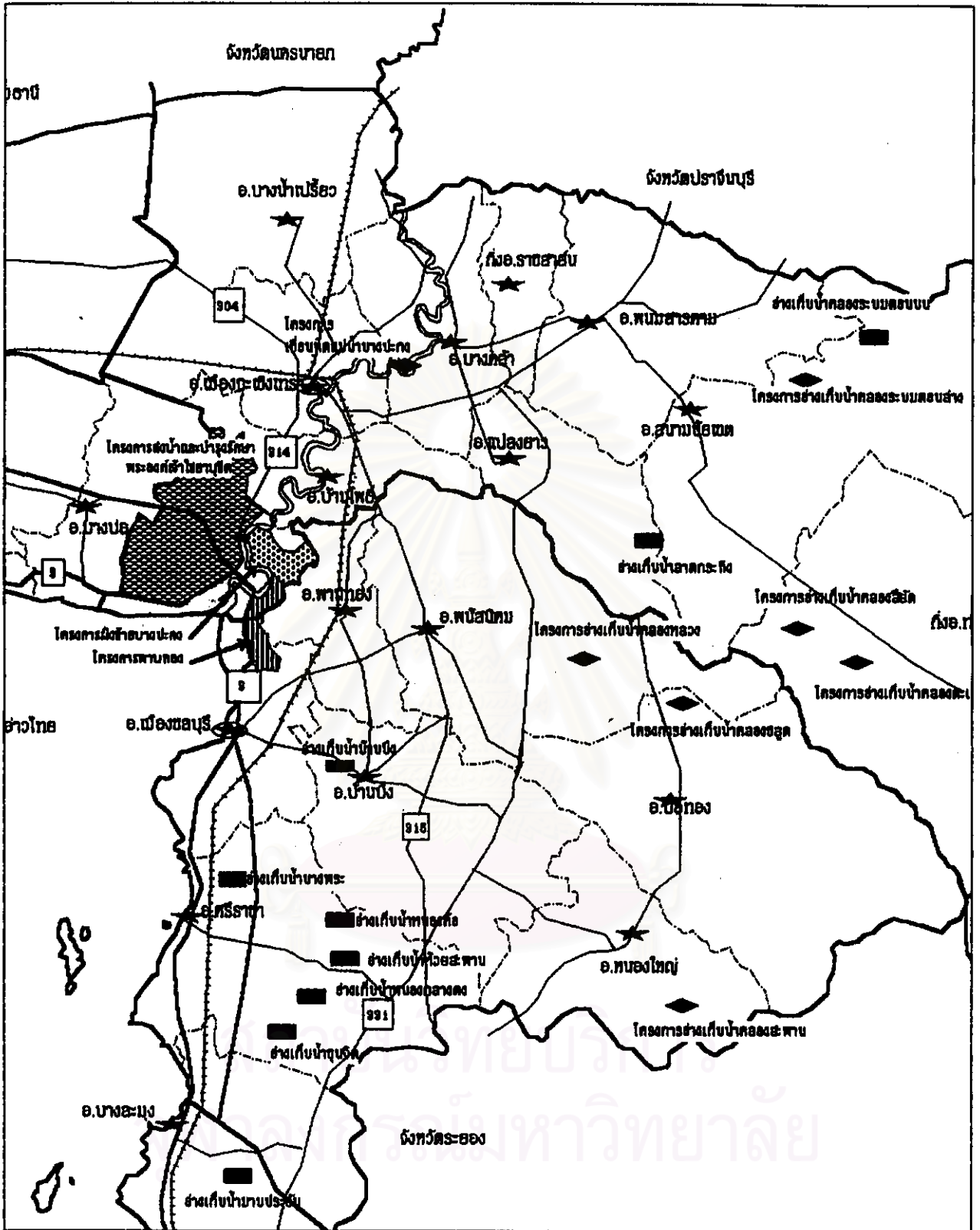
ที่	ตำบล	ชื่อสำน้ำ
1	ท่าตะพาน	แม่น้ำบางปะกง, คลองบ้านหญ่
2	ท่าข้าม	แม่น้ำบางปะกง, คลองสวนทอง
3	บางปะกง	แม่น้ำบางปะกง, คลองโพน, คลองค้อคึกฤศ
4	บางวัว	คลองสำโรง, คลองบางจาก
5	บางมะ	คลองบางสวน
6	บางฉัตร	คลองสำโรง, คลองต้นโพธิ์, คลองบางเรือ
7	บางเกลือ	คลองสำโรง, คลองทิวไผ่บางเกลือ
8	สองคลอง	คลองตาเยี่ยม, คลองหญ่, คลองพระยาริสุทร, คลองปึกา
9	หนองออก	คลองขุนเกียรติ
10	ทับทิม	คลองพระยาริสุทร
11	หนองสี	คลองสำโรง, คลองหนองสี
12	เขาคิน	แม่น้ำบางปะกง, คลองอ้อมใหญ่, คลองอ้อมเล็ก
13	คลองสำโรง	คลองธต, คลองสำโรง

ที่มา: กรมชลประทาน

พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงอยู่ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางที่ครอบคลุมพื้นที่ ได้แก่

- โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์เจ้าไชยานุชิต ดำเนินการส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก การระบายน้ำและการแปรสภาพดิน มีพื้นที่โครงการอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทราและสมุทรปราการ ทางฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกงเป็นพื้นที่โครงการชลประทานต่อเนื่องจากตอนบน โครงการนี้สามารถรับน้ำได้ 3 ทางคือ จากโครงการเจ้าพระยาตอนบน จากแม่น้ำบางปะกงช่วงที่น้ำจืด และจากฝันทัดก ลักษณะของคลองชลประทานในโครงการแบ่งเป็น โครงการชลประทาน 33 โครงการ คลองธรรมชาติ 97 คลอง โดยพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงอยู่ในระบบการส่งน้ำตอนต้นที่ 4 (ปากตะคลอง) มีพื้นที่ชลประทาน 148,700 ไร่ ครอบคลุมอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยซึ่งประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งเป็นอย่างมาก
- โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกง มีพื้นที่โครงการอยู่ต้นตะวันออกของแม่น้ำบางปะกง ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านโพธิ์ ลักษณะโครงการเป็นการเก็บน้ำในลำคลองและทุ่งราบเพื่อใช้ในการเกษตร ดำเนินการป้องกันน้ำเค็มเข้าท่วมพื้นที่ราบเพื่อบรรเทาอุทกภัย โดยใช้คลองธรรมชาติเป็นคลองส่งน้ำและระบายน้ำ รับน้ำจากแม่น้ำบางปะกงและน้ำฝน เพื่อเก็บกักน้ำจืดไว้ใช้ในฤดูแล้ง ซึ่งตำบลบางฝั่ง และเขาคินมีพื้นที่อยู่ในโครงการนี้
- โครงการพานทอง เป็นส่วนที่กำลังขยายการดำเนินงานส่งน้ำเพื่อการเกษตรให้อำเภอบางปะกง มีเนื้อที่ 5,498 ไร่ ได้แก่พื้นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกงตอนล่าง

สำหรับโครงการชลประทานขนาดเล็ก ได้แก่ คลองส่งน้ำขนาดเล็ก ได้แก่คลองพระยาริสุทร เทพวังสวรรค์ ตาเยี่ยม บางเกลือ-ลาดยาว วังเขื่อน-บางวัว อุดมดี-บางจาก สำโรง และช้างคั่นกันน้ำชายทะเล เป็นส่วนหนึ่งของโครงการชลประทาน 3 โครงการดังกล่าวซึ่งเป็นโครงการเก็บกักน้ำในคลองธรรมชาติเพื่อช่วยในการเพาะปลูก การระบายน้ำในฤดูฝน และการป้องกันน้ำเค็มเข้าท่วมพื้นที่ราบ โครงการเหล่านี้กรมชลประทานได้ก่อสร้างประตูระบายน้ำ และคันกันน้ำเค็ม ทางด้านฝั่งขวาและฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกงตั้งแต่โรงไฟฟ้าพลังความร้อนบางปะกงขึ้นไป มีแนวคันกันน้ำและถนนสลับกันไป ส่วนด้านคลองในตำบลสองคลองที่ติดชายฝั่งทะเลก็มีการสร้างประตูระบายน้ำและคันกันน้ำเค็มในคลองขนาดใหญ่ตามแนวถนนเช่นกันเพื่อแก้ปัญหาการรุกคืบของน้ำเค็มเข้าสู่คลองในฤดูแล้ง

แผนที่ 3.12 อ่างเก็บน้ำและโครงการชลประทานในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย

สัญลักษณ์		พื้นที่โครงการชลประทาน ในเขตศึกษา	
		โครงการเขื่อนน้ำในปัจจุบัน	มาตราส่วน
		โครงการเขื่อนน้ำในอนาคต	
ที่มา: กรมชลประทาน			

นอกจากนี้โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ตอนบนเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกคือ โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ตอนบนของแม่น้ำบางปะกง ซึ่งเมื่อมีการจัดเก็บการแล้วเสร็จจะสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

- อ่างเก็บน้ำคลองระบม อยู่ทางด้านเหนือสุดของอำเภอสยามชัยเขต มีความจุ 40 ล้าน ลบ.ม. เพื่อช่วยเหลือพื้นที่การเกษตรและราษฎรในด้านอุปโภคบริโภค สร้างแล้วเสร็จตั้งแต่ปี 2532
- อ่างเก็บน้ำลียัด(ปี 2537-2542) ตั้งอยู่บริเวณบ้านท่าตะเียบ กิ่งอำเภотаตะเียบ สร้างขึ้นเพื่อเป็นแหล่งน้ำต้นทุนสำหรับการเพาะปลูกในพื้นที่ชลประทาน จัดหาน้ำเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ผลิตน้ำประปา และบรรเทาอุทกภัย มีลักษณะเป็นเขื่อนดิน มีความจุ 325 ล้านลบ.ม. ปริมาณน้ำใช้ได้ 286 ล้าน ลบ.ม./ปี
- เขื่อนทดน้ำบางปะกง(ปี 2539-2542) เป็นเขื่อนทดน้ำขนาดใหญ่ บริเวณคู้้งน้ำบ้านไผ่ เสวก ตำบลบางแก้ว อำเภอมือง ห่างจากตัวเมืองประมาณ 5 กิโลเมตร เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำเค็มรุกเข้าไปทางด้านเหนือ น้ำเพื่อเก็บกักน้ำจัดไว้ใช้ในฤดูแล้งด้วย มีลักษณะเป็นเขื่อนทดน้ำมีความยาวทั้งสิ้น 166 เมตร มีร่องระบายน้ำบานประตูขนาด 30*10 เมตร สามารถเก็บกักน้ำในฤดูแล้งได้ 30 ล้านลบ.ม. เพื่อกักเก็บน้ำสำรองไว้ในกิจการประปาของชุมชนเมือง ภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการบริการ โดยการประปาส่วนภูมิภาคร่วมกับบริษัทจัดการน้ำภาคตะวันออกร่วมกันต่อท่อนำดิบจากเขื่อน ขนาด 900-1,500 เมตร ระยะทาง 60 กม. ผ่านตัวเมืองฉะเชิงเทรา บ้านโพธิ์และบางปะกงไปถึงจังหวัดชลบุรี เพื่อจำหน่ายน้ำดิบให้แก่กิจการประปาชุมชน

2) แหล่งน้ำธรรมชาติใต้ดิน(น้ำบาดาล) จากสภาพทางธรณีวิทยาของจังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดชลบุรี เนื่องจากเป็นบริเวณที่รองรับด้วยหินแข็งที่ไม่สามารถไม่สามารถอุ้มน้ำไว้ใต้ดิน ทำให้น้ำใต้ดินมีปริมาณน้อยมาก และมีคุณภาพไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการอุปโภค-บริโภค หรือการเกษตรกรรม เนื่องจากน้ำมีความเค็มหรือกร่อยโดยเฉพาะในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง เพราะเป็นพื้นที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลโดยตรง ส่วนของในจังหวัดฉะเชิงเทราน้ำใต้ดินบ้างทางตะวันตกของจังหวัดทางตอนบนเท่านั้น ในเขตลุ่มน้ำบางปะกงด้านตะวันออกจะมีน้ำใต้ดินน้อย สำหรับพื้นที่ที่จะนำน้ำมาใช้ประโยชน์บ้าง ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของอำเภอบางคล้า อำเภอพนมสารคาม และอำเภอสยามชัยเขต โดยสรุปแล้วพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงไม่เหมาะต่อการพัฒนาขุดเจาะน้ำบาดาล ซึ่งจากข้อมูลของกรมชลประทานพบว่ามีบ่อน้ำบาดาลในพื้นที่อำเภอบางปะกงจำนวน 22 บ่อเท่านั้น ส่วนน้ำใต้ดินในจังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่จะกร่อยหรือเค็มเช่นกัน โดยเฉพาะในเขตบริเวณอำเภอบางพลอง อำเภอบางสนนิคม และพื้นที่ริมทะเลตั้งแต่อำเภอมืองถึงอำเภอบางละมุง และน้ำบาดาลในจังหวัดชลบุรี จะมีปัญหาด้านปริมาณสารคลอไรด์ ฟลูออไรด์ และธาตุเหล็กสูงเกินกว่ามาตรฐานน้ำดื่ม ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน

นอกจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งน้ำโดยตรงแล้ว เส้นทางน้ำที่มีอยู่ในพื้นที่ยังถูกใช้ประโยชน์เป็นเส้นทางระบายน้ำในช่วงฤดูฝนจากพื้นที่ราบลุ่มตอนบนของจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งมีแนวลำคลองต่อเนื่องกันลงมา และมีบทบาทช่วยในการระบายน้ำของพื้นที่กรุงเทพมหานครบางส่วนได้ส่วนหนึ่ง แม้ว่าจะอยู่นอกพื้นที่โครงการกัมมิงของระบบการระบายน้ำในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากมีคลองขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงกันระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา-บางปะกง ได้แก่ คลองแสนแสบ-นครเนื่องเขต(ท่าไข่) คลองพระโขนง-ประเวศบุรีรมย์(ท่าถั่ว) คลองลำโรง คูคลองเหล่านี้มีเส้นทางต่อเนื่องลงมายังพื้นที่ด้านล่าง และน้ำจะถูกระบายออกสู่ชายฝั่งในที่สุด มีแนวกันกั้นน้ำเพื่อป้องกันการเอ่อของน้ำทะเลและการรุกตัวของน้ำเค็มในช่วงน้ำมากตามถนนสุขุมวิท และถนนนครบางปะกง โดยมีประตูระบายน้ำควบคุมในคลองขนาดใหญ่ 3 แห่ง คือ ประตูพระยาวิสูตร ประตูเทพรังสรรค์ และตร.ปากตะคลอง

3.9.2 ทรัพยากรหาดเลน

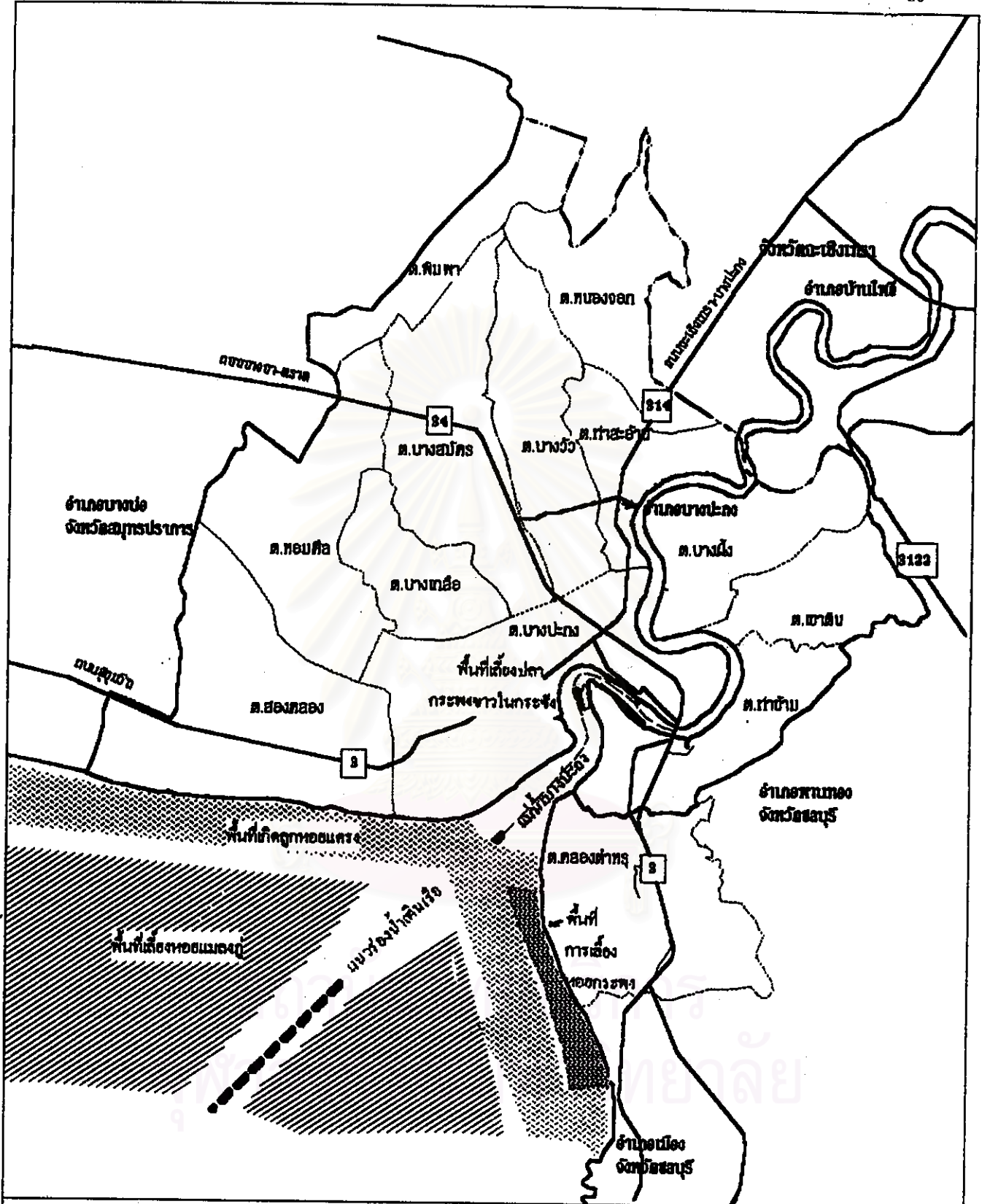
ชายฝั่งหาดเลน (Muddy coast) ตามปกติจะพบในเขตปากแม่น้ำลำคลอง และริมฝั่งใกล้ติดกับป่าชายเลน (Mangrove forest) ลักษณะของพื้นที่บริเวณนี้เป็นดินโคลนที่ค่อนข้างเหลว เนื้อดินมีความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารสูง เนื่องจากเกิดการตกตะกอน และการทับถมของอินทรีย์สารและอนินทรีย์สารที่ไหลจากแผ่นดินและป่าไม้ชายเลน โดยทั่วไปสัตว์ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจจะอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ได้แก่ กุ้ง หอยแมลงภู่ หอยแครง ปูทะเล และปลานางชนิด เป็นต้น กล่าวได้ว่าทรัพยากรหาดเลนมีความสำคัญต่อระบบนิเวศชายฝั่งทะเลไม่น้อยไปกว่าป่าชายเลน ไม้ว่าจะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ โดยเฉพาะแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ และแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ แต่เป็นบริเวณที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกทำลายทั้งจากแผ่นดินที่ปล่อยมลพิษลงสู่แม่น้ำและจากทะเล ดังนั้นถ้าบริเวณดังกล่าวได้รับผลกระทบย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของพื้นที่

สภาพปัจจุบันและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรหาดเลน

พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีส่วนที่ติดชายฝั่งทะเล 17.5 กิโลเมตร ส่วนที่ติดชายฝั่งเป็นทะเลกันอ่าวไทยเป็นที่รองรับตะกอนจากแม่น้ำบางปะกง และลำคลองสาขาต่าง ๆ ในลุ่มน้ำตอนบน ตะกอนจากแหล่งน้ำต่าง ๆ ที่ไหลลงมานั้นจะมีสารอาหารของสัตว์น้ำอยู่มาก ทำให้บริเวณนี้เป็นแหล่งอาหารและเป็นแหล่งที่ให้ผลผลิตทางการประมงหลายชนิด เช่น กุ้ง ปู ปลา รวมทั้งหอยแครงและหอยแมลงภู่ สภาพชายฝั่งบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงที่เป็นหาดโคลน ถัดเข้าไปเป็นพืชพรรณป่าชายเลนขึ้นอยู่เป็นแนวแคบ ๆ ตลอดแนวชายฝั่ง โดยชายฝั่งด้านตะวันออกของแม่น้ำบางปะกงจากแนวป่าชายเลนออกไปจะเป็นหาดโคลน (Mud flat) ซึ่งเป็นแนวที่ขยายตัวกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ลงไปจนถึงคลองเกลือต่อเนื่องไปกับหาดโคลนของอ่าวชลบุรี เนื่องจากมีลักษณะเป็นอ่าวขนาดเล็กกระแสน้ำขึ้นลงจะมีการไหลวนทำให้มีการตกตะกอนสูงกว่าทางฝั่งตะวันตกซึ่งมีลักษณะชายฝั่งเป็นแบบเปิดน้ำขึ้นและลงโดยตรง หาดโคลนจึงทอดตัวเป็นแนวยาวนานไปกับชายฝั่ง มีความกว้างไม่มากนัก ซึ่งชายฝั่งทางด้านตะวันตกจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเนื่องจากเกิดการกัดเซาะพังทลายของชายฝั่งจากกระแสน้ำลมมากกว่า

ลักษณะหาดเลนที่ทอดตัวไปตามแนวชายฝั่งดังกล่าวและเป็นพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งรองรับสารอาหารจากแหล่งต่าง ๆ ทำให้เป็นแหล่งหาอาหารและอยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลายชนิด เกิดการทำการประมงชายฝั่งโดยเฉพาะในตำบลสองคลอง ทางกรมประมงได้กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงไว้ดังแสดงในแผนที่ 3.14 คือให้หาดโคลนส่วนที่ติดชายฝั่งโดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกิดลูกหอยแครงเนื้อที่ประมาณ 16,000 ไร่ ถัดออกไปเป็นพื้นที่เลี้ยงหอยแมลงภู่ 90,000 ไร่ และหาดเลนบริเวณชายฝั่งของตำบลสองคลองกำหนดให้เป็นพื้นที่เลี้ยงหอยกระพงต่อเนื่องไปจนถึงตำบลบางทราย เนื้อที่ประมาณ 2,500 ไร่ ส่วนพื้นที่บริเวณชายฝั่งทั้งสองข้างของปากแม่น้ำได้กำหนดเป็นเขตการเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง ซึ่งการใช้ประโยชน์ในพื้นที่หาดเลนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันคือ การเลี้ยงหอยแมลงภู่ (Green mussel) ในตำบลสองคลอง ตำบลบางปะกง และตำบลท่าข้ามซึ่งถือเป็นแหล่งที่มีการเลี้ยงมานานและเป็นแหล่งผลิตใหญ่แห่งหนึ่ง การเลี้ยงหอยแมลงภู่ในพื้นที่นี้จะมีการเลี้ยงแบบหลักไม้ โดยใช้ไม้ไผ่ ไม้เป้ง หรือไม้กระพ้อ ปักเป็นหลักเลี้ยงอยู่ตามบริเวณชายฝั่งที่มีพื้นที่เป็นโคลน ในระดับน้ำลึก 1-2 เมตร (ความลึกจากระดับน้ำทะเลต่ำสุด) โดยในปี 2534-2535 มีการเลี้ยงในพื้นที่ 925 ไร่ แต่ในปี 2539 เหลือพื้นที่การเลี้ยง 527 ไร่เท่านั้น โดยสามารถผลิตหอยแมลงภู่ได้ 8,100 ตัน คิดเป็นมูลค่าถึง 18.36 ล้านบาท สาเหตุที่การเลี้ยงลดลง เนื่องมาจาก

แผนที่ 3.14 พื้นที่การเลี้ยงสัตว์ปศุสัตว์บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

- สัญลักษณ์
- พื้นที่เลี้ยงหอยนางรมประมาณ 90,000 ไร่
  - พื้นที่เกิดลูกหอยนางรมประมาณ 18,000 ไร่
  - พื้นที่เลี้ยงหอยกระพงประมาณ 2,800 ไร่
  - พื้นที่เลี้ยงปลากระพงขาวในกระชังประมาณ 50 ไร่

ที่มา: สำนักงานประมงอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ปัญหาเรื่องน้ำเสียตามชายฝั่งที่ระบายนอกจากแหล่งชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ นอกจากนี้พื้นที่หาดเลน บริเวณตำบลบางปะกง และตำบลสองคลองยังเป็นแหล่งเกิดของลูกหอยแครง(Bloody cockle) ส่วนการเลี้ยงหอยกระพง(Horse mussel) ในหาดเลนเขตชายฝั่งทะเลของตำบลคลองท่าหวดต่อเนื่องลงไปจนถึงตัวเมืองชลบุรี เป็นแหล่งเดียวของประเทศที่สามารถผลิตหอยกระพงได้ ผลผลิตที่ได้ทั้งหมดในปี 2535 เท่ากับ 4,003 ตัน นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงปลากระพงขาว(Giant seaperch) ในบริเวณชายฝั่งของตำบลท่าข้าม และตำบลบางปะกง ซึ่งสามารถผลิตได้ถึง 470 ตัน คิดเป็นมูลค่า 51.7 ล้านบาท

3.9.3 ทรัพยากรดิน

ที่ดินชายทะเลจังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในเขตอิทธิพลของน้ำทะเลมาเป็นเวลาช้านาน เนื้อดินส่วนใหญ่จึงเกิดการทับถมของตะกอนแม่น้ำ และการขึ้นลงของน้ำทะเล ลักษณะดินจึงเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแข็ง การระบายน้ำเลว และเป็นดินเค็ม ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเลท่วมถึง ดังนั้นแม้จะไม่สามารถใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรในพื้นที่ได้โดยตรงเต็มพื้นที่ แต่ความเหมาะสมของพื้นที่จากปัจจัยอื่น ทำให้ทรัพยากรที่ดินในพื้นที่ ทำให้มีค่าต่อการใช้ประโยชน์ในหลายด้าน ซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าในเวลาที่ดินค่อนข้างสูง และเป็นที่ต้องการของประชากร

ลักษณะ ความเหมาะสมของดิน และการใช้ประโยชน์

จากลักษณะของพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ราบทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัดฉะเชิงเทรา และตอนเหนือของจังหวัดชลบุรีซึ่งเป็นที่ราบติดต่อกับที่ราบภาคกลาง บริเวณที่ราบดังกล่าวถูกทับถมด้วยตะกอนที่นำพามาในยุคควอเทอร์นารี (Quaternary) จะพบหินประเภทหินชั้นและหินแปร ซึ่งเกิดจากตะกอนของลุ่มน้ำบางปะกง ลักษณะดินเป็นตะกอนลุ่มน้ำที่เกิดต่อเนื่องจากที่ราบภาคกลาง โดยในบริเวณตอนปลายของลุ่มน้ำและชายฝั่งทะเลสามารถจำแนกลักษณะของดินในพื้นที่นี้เป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ

- ดินบริเวณที่ลุ่มต่ำชายทะเล (Tidal Flat) เป็นดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำทะเลและน้ำกร่อย ลักษณะดินส่วนใหญ่มีการระบายน้ำเลวถึงเลวมาก ความสามารถในการอุ้มน้ำสูง เนื้อดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแข็ง
- ดินบริเวณที่ราบน้ำทะเลเคยท่วมถึง (Formal Tidal Flat) พื้นที่บริเวณนี้เป็นดินเปรี้ยวจัด เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำทะเล และน้ำกร่อย มีการระบายน้ำเลวถึงเลวมาก เนื้อดินเป็นดินเหนียว ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดจะพบสารสีเหลืองฟางข้าวคล้ายผงกำมะถันเกิดขึ้นในชั้นดิน พบในพื้นที่ตอนในของปากแม่น้ำบางปะกง

จากแผนที่ 3.14 แสดงลักษณะดินโดยละเอียดของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง สรุปได้ว่า

1) พื้นที่ตอนในของแม่น้ำบางปะกง เป็นดินที่มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง เนื้อดินเป็นดินเหนียว ปฏิกริยาดินเป็นกรดแก่ถึงด่างปานกลาง สภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ เป็นดินลึกมีการระบายน้ำเลวถึงค่อนข้างเลว ได้แก่ พื้นที่ในตำบลพิพพา หนองจอก บางสมัคร บางวัว และท่าสะอ้าน หรือตั้งแต่แนวคลองลำโรงขึ้นไปทางเหนือ ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้ปลูกข้าว มีการทำสวนมะพร้าวบ้างเล็กน้อย

2) พื้นที่ริมแม่น้ำบางปะกงและคลองอ้อมใหญ่ เป็นดินที่มีความเค็มและมีกรดแฝง เนื่องจากมีสารประกอบกำมะถันอยู่ในเนื้อดินมาก เมื่อถูกใช้ประโยชน์โดยการระบายน้ำออก สารประกอบกำมะถันจะแปรสภาพเป็นกรด ทำให้ยากต่อการจัดการ ลักษณะเนื้อดินเป็นดินเหนียวหรือดินเลน บางแห่งเนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทรายแข็ง เป็นดินที่มีการระบายน้ำเลว ความสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ไม่เหมาะที่จะใช้ปลูกพืช และมีสภาพน้ำท่วมถึงในบริเวณที่ลุ่มต่ำน้ำทะเลขึ้นถึง ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวเป็นป่าชายเลน และป่าชายเลนที่เสื่อมโทรม บางแห่ง

เปลี่ยนแปลงเป็นบ่อเลี้ยงปลา นาทุ่ง นาเกลือ และที่พักอาศัย ตำบลที่มีดินลักษณะนี้คือ ตำบลท่าสะพาน บางปะกง ท่าข้าม บางฝั่ง และคลองตำหรุ

3) พื้นที่บ่อปลาและนาทุ่ง เป็นพื้นที่ซึ่งมีสภาพดินไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืช ได้แก่ พื้นที่ตำบลสองคลอง บางเกลือ และบางส่วนของตำบลบางปะกงกับคลองตำหรุ เป็นดินเหนียวที่มีการระบายน้ำเร็ว มีการอุ้มน้ำสูง บางแห่งเคยเป็นพื้นที่ป่าชายเลนมาก่อน แต่ได้ถูกแปรสภาพเป็นพื้นที่บ่อปลาและนาทุ่งในภายหลัง

ส่วนในพื้นที่ตอนกลางของตำบลคลองตำหรุมีลักษณะเป็นดินทราย หรือดินเหนียวปนทรายแข็ง เป็นพื้นที่ซึ่งไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกเช่นกัน สภาพโดยทั่วไปเป็นทุ่งหญ้าธรรมชาติ บางแห่งมีน้ำขัง

อย่างไรก็ตามในสวนปัญหาของดินเปรี้ยวนี้ไม่มีส่วนหนึ่งที่ใช้ทำนาและปลูกพืชสวนได้ ดินในส่วนที่เป็นดินเค็มนั้นสามารถใช้ในการกิจกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ โดยเฉพาะกุ้งทะเลและปลาน้ำกร่อย โดยสรุปแล้ว ลักษณะดินในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงเป็นดินที่มีความเหมาะสมในการปลูกข้าวปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ ไม่เหมาะแก่การปลูกพืชไร่ สามารถปลูกไม้ผลหรือไม้ยืนต้นได้เล็กน้อยเท่านั้น ส่วนดินในพื้นที่ที่เคยเป็นป่าชายเลนซึ่งเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นดินที่เหมาะสมแก่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำให้ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนถูกแปรสภาพเป็นบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งสัตว์น้ำจืดและน้ำเค็มอย่างรวดเร็ว บางแห่งอยู่ในสภาพป่าเสื่อมโทรม หรือถูกทิ้งร้าง ในปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์ในด้านการเพาะปลูกประมาณ 87 หมู่บ้านเป็นพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 28.87 % การเพาะปลูกพืชที่สำคัญมากที่สุดคือการปลูกข้าว 17.52 % รองลงมาเป็นพืชสวน ประเภทมะพร้าว มะม่วงอีกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 28.74 % ได้แก่ การเลี้ยงปลา และกุ้งกุลาดำ ส่วนพื้นที่ที่เหลืออีกประมาณ 40.84 % เป็นการนำพื้นที่ดินในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และที่ว่าง เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์พื้นที่ในด้านการเพาะปลูกมีเพียงหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งหมดเท่านั้น และหมู่บ้านการเกษตรส่วนใหญ่ก็มีการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อทำการเกษตรไม่ถึง 50 % ของพื้นที่ทั้งหมดที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งนอกจากปัญหาในด้านคุณลักษณะดินแล้ว สาเหตุประกอบที่ทำให้การใช้ประโยชน์ทรัพยากรดินในพื้นที่ได้ไม่เต็มก็คือ ปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำที่จะใช้ในการเพาะปลูก และปัญหาอื่น ๆ ที่พบ เช่น เรื่องของราคาที่ดินที่สูงกว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากการทำการเกษตร การทำอาชีพหลายอย่าง เป็นต้น

ตารางที่ 3.16 เปอร์เซ็นต์การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกจากพื้นที่ทั้งหมด

การใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะปลูก		สาเหตุที่ใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่		ปัญหาคุณภาพดินที่พบ	
ร้อยละของพื้นที่	หมู่บ้าน		หมู่บ้าน		หมู่บ้าน
มากกว่า 90%	6	ขาดน้ำ	27	ไม่มีปัญหา	50
75-90%	20	อื่น ๆ	23	ดินเค็ม	27
50-74%	15	ดินไม่ดี	18	ดินเปรี้ยว	8
น้อยกว่า 50%	46	ขาดแคลนแรงงาน	7	ดินมีการทรายน	1
		ปลูกพืชไม่คุ้ม	7	ดินดาน	1
		น้ำท่วมขังในพื้นที่	2	หน้าดินถูกชะล้าง	0

ที่มา: สถาบันประมวลผลข้อมูลเพื่อการศึกษาและการพัฒนา

3.9.4 ทรัพยากรป่าชายเลน

ป่าชายเลนเป็นทรัพยากรชายฝั่งทะเลที่มีกั้นหนาแน่นอยู่บริเวณปากแม่น้ำ เนื่องจากจากความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ซึ่งเป็นเขตที่มีน้ำกร่อย มีการขึ้นลงของน้ำ มีธาตุและสารอาหารต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์จากการอนุทับของตะกอนปากแม่น้ำที่พัดพาเอาสารอาหารต่าง ๆ มาจากลำน้ำต้นบน โดยพื้นที่ป่าชายเลนจะขึ้นต่อเนื่องไปยังพื้นที่ชายฝั่งทะเลซึ่งมีสภาพหาดเป็นโคลนเลนที่ได้รับอิทธิพลจากตะกอนปากแม่น้ำ และเป็นพื้นที่ซึ่งมีน้ำทะเลท่วมถึง เช่นเดียวกับพื้นที่ปากแม่น้ำและชายฝั่งทะเลในจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเติบโตของพืชพรรณในป่าชายเลน โดยขึ้นเป็นแนวยาวตลอดชายฝั่งอ่าวไทย เนื่องจากได้รับอิทธิพลของตะกอนปากแม่น้ำบางปะกงและปัจจัยที่เหมาะสมอื่น ๆ แนวของป่าชายเลนนี้จะช่วยบรรเทาความเร็วของลมและคลื่นในฤดูมรสุม และป้องกันการชะล้างพังทลายของดินชายฝั่งได้เป็นอย่างดี

สภาพปัจจุบันและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าชายเลน

บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นบริเวณที่มีพื้นที่ป่าชายเลนอยู่มากที่สุดในจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดชลบุรี แต่เป็นกลุ่มป่าชายเลนที่มีขนาดเล็กที่สุดในภาคตะวันออก มีการลดลงของพื้นที่ป่าเช่นเดียวกับพื้นที่ป่าในจังหวัดอื่น ๆ โดยในระหว่างปี 2518-2535 มีพื้นที่ป่าลดลงจากเดิมถึงร้อยละ 96.78 สภาพป่าชายเลนที่เหลือในปัจจุบันอยู่ในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง และบริเวณชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านที่ติดกับปากแม่น้ำเท่านั้นจากข้อมูลกรมป่าไม้พบว่า ในปี 2535 พื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดฉะเชิงเทราและชลบุรีเหลือเพียง 1,368 ไร่เท่านั้น แต่จากข้อมูลการสำรวจจากภาพถ่ายดาวเทียมของคณะวนศาสตร์ ในปี 2536 พื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่ศึกษาซึ่งรวมทั้งป่าของอำเภอบางปะกงและตำบลคลองตำหรุเข้าด้วยกันมีพื้นที่ประมาณ 5,228.44 ไร่ ลดลงจากปี 2528 ซึ่งมีพื้นที่ป่าที่ได้จากการแปลภาพถ่ายดาวเทียม 26,370 ไร่ โดยอยู่ในเขตตำบลบางปะกง ท่าข้าม สองคลอง และคลองตำหรุและบริเวณแนวชายฝั่งแคบ ๆ ริมแม่น้ำบางปะกงตอนบน ป่าที่เหลืออยู่มีสภาพค่อนข้างเสื่อมโทรมมาก โดยปกติแล้วจะสามารถแบ่งเขตการขึ้นอยู่ของพรรณไม้ป่าชายเลนได้อย่างชัดเจน เนื่องจากความแตกต่างในเรื่องการปรับตัวและปัจจัยอื่น เช่น ความเค็มของน้ำ และดิน การท่วมถึงของน้ำทะเล ลักษณะดิน และความรุนแรงของลม แต่เนื่องจากมีการพัฒนาพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำทางด้านอุตสาหกรรม ชุมชน และการก่อสร้างเป็นที่พักผ่อนริมทะเล การกีดขวางพังทลายของชายฝั่ง ตลอดจนการทำนาทุ่งบริเวณชายฝั่งทะเล และการที่พื้นที่ป่าชายเลนดังกล่าวไม่มีพื้นที่ส่วนใดอยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ ป่าชายเลนอยู่ในกรรมสิทธิ์ของเอกชนเป็นส่วนใหญ่ การใช้พื้นที่จึงขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าของที่ดิน ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลงอย่างมากจากที่เคยขึ้นอยู่เป็นแถบลึกกว่า 200 เมตร เหลืออยู่เป็นแนวแคบ ๆ ประมาณ 10-50 เมตรเท่านั้น ลักษณะเป็นแนวป้องกันการกัดเซาะดินชายฝั่งทะเลเท่านั้น ชนิดพรรณไม้ที่พบอยู่บริเวณป่าชายเลนที่คงเหลืออยู่น้อยชนิด และที่พบว่ามีขึ้นอย่างหนาแน่น ได้แก่ ไม้แสมขาว (*Avicennia alba*) และไม้แสมดำ (*Avicennia officinalis*) ชนิดที่ขึ้นปะปนอยู่บ้างบางบริเวณ ได้แก่ ไม้โกงกางใบเล็ก (*Rhizophora apiculata*) และลำพู (*Sonneratia caseolaris*) นอกจากนี้ยังมีไม้ตะบูนดำ (*Xylocarpus moluccensis*) และโพธิ์ทะเล (*Thespesia populnea*) อีกด้วย และพบว่าพื้นที่ริมฝั่งที่เป็นดินเลนหนาจะมีไม้โกงกางใบเล็ก (*Rhizophora apiculata*) ขึ้นอยู่ ส่วนพื้นที่ที่เป็นดินเลนค่อนข้างแข็งเล็กน้อยจะเป็นพวกไม้แสม (*Avicennia sp.*) ส่วนพวกไม้ลำพู (*Sonneratia caseolaris*) จะขึ้นอยู่บริเวณริมฝั่งทะเลที่มีดินแข็ง ซึ่งต่างกับไม้ตะบูนและโพธิ์ทะเลที่พบว่ามีขึ้นอยู่บริเวณริมฝั่งเช่นกันแต่เป็นพื้นที่ค่อนข้างสูง ดินแข็ง เนื่องจากน้ำทะเลท่วมถึงเป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น เช่นเดียวกับพื้นที่ป่าชายเลนของตำบลคลองตำหรุ จังหวัดชลบุรีที่มีป่าชายเลนขึ้นต่อเนื่องอยู่ในเขตอำเภอเมือง และอำเภอบ้านดอน ซึ่งกระจายอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเลตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกงไปจนถึง

คลองบางไผ่ โดยมึลักษณะเป็นหย่อม ๆ มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับต่ำ เกือบทั้งหมดอยู่ในที่ดินกรรมสิทธิ์ของเอกชน คงมีอยู่บางบริเวณเท่านั้นที่เป็นที่สาธารณะประโยชน์อยู่ในความรับผิดชอบของกรมที่ดินพื้นที่ประมาณ 445 ไร่

ตารางที่ 3.17 การลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดชลบุรีระหว่างปี 2518-2535

ปี พ.ศ.	จังหวัดฉะเชิงเทรา		จังหวัดชลบุรี		รวม	
	พื้นที่(ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่(ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่(ไร่)	ร้อยละ
2518	18,750	0.56	23,750	0.87	42,500	0.70
2522	14,500	0.43	20,700	0.76	35,200	0.58
2529	4,625	0.14	9,363	0.34	13,988	0.23
2532	3,556	0.11	6,550	0.24	10,106	0.17
2534	2,294	0.07	2,787	0.10	5,081	0.08
2535	462	0.01	906	0.03	1,368	0.02

ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

จากการที่มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง ในปี 2530 รัฐบาลจึงได้ออกมาตรการหยุดยั้งการทำลายป่าชายเลนด้วยการกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศออกเป็นเขตอนุรักษ์ เขตเศรษฐกิจ ก และ เขตเศรษฐกิจ ข สำหรับในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีพื้นที่ที่ถูกกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ 35,475 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์ ประมาณ 481.25 ไร่ พื้นที่เขตเศรษฐกิจ ข ประมาณ 34,993.75 ไร่ โดยมีแนวทางในการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์สรุปดังนี้

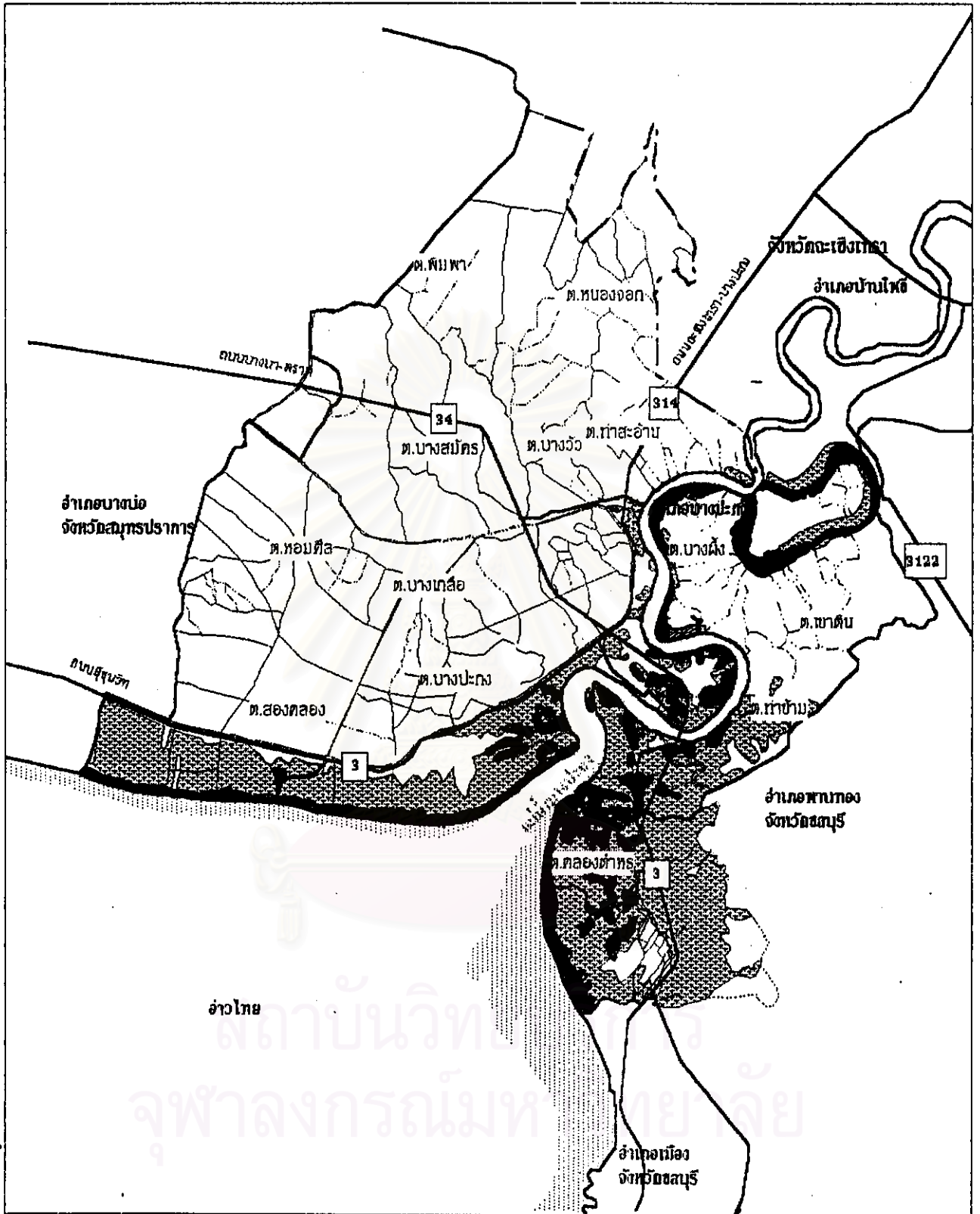
1. เขตอนุรักษ์คือพื้นที่ป่าชายเลนที่หวงห้ามไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ใด ๆ นอกจากจะปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ อันเนื่องมาจากเป็นพื้นที่แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ พืช และสัตว์น้ำที่มีค่าทางเศรษฐกิจ และช่วยต่อการถูกทำลาย การพังทลายของดิน ได้แก่หาดเลน เลนงอก พื้นที่ป่าที่สมควรสงวนไว้เพื่อเป็นแนวป้องกัน และเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ หรือพื้นที่ที่อยู่ห่างไม่น้อยกว่า 20 เมตร จากริมฝั่งแม่น้ำลำคลองธรรมชาติ และไม่น้อยกว่า 75 เมตรจากชายฝั่งทะเล

2. เขตเศรษฐกิจ ข เป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาด้านอื่น ๆ ได้แต่ต้องคำนึงถึงผลดีและผลเสียทางด้านสิ่งแวดล้อมด้วยพื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการลิกกรรม การเลี้ยงสัตว์ การประมง การทำนาเกลือ พื้นที่อุตสาหกรรม แหล่งชุมชน แหล่งการค้า ท่าเทียบเรือ หรือพื้นที่อื่น ๆ¹

ดังนั้นการกำหนดพื้นที่ป่าชายเลนนี้จะเป็นการสนับสนุนให้พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้น ถึงแม้พื้นที่ในเขตที่กำหนดจะมีเอกสารสิทธิ์ สามารถใช้พื้นที่ป่าได้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่อย่างน้อยก็เป็นการกำหนดแนวทางการใช้พื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของพื้นที่ป่าชายเลนโดยรวม

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทย

แผนที่ 3.16 การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนตามมติครน. 2530

- สัญลักษณ์
  - เขตอนุรักษ์ พื้นที่ 0.78 ตารางกิโลเมตร (481.26 ไร่)
  - เขตเศรษฐกิจ บ พื้นที่ 64.71 ตารางกิโลเมตร (34,003.76 ไร่)
  - พื้นที่ป่าชายเลนที่เหลืออยู่ ปี 2530

หมายเหตุ: พื้นที่ที่อยู่ทางไม่ไกลกว่า 20 เมตร จากริมฝั่งแม่น้ำลำคลองธรรมชาติและ
ไม่ไกลกว่า 75 เมตรจากชายฝั่งทะเลให้ถือเป็นเขตหวงห้ามหรืออนุรักษ์

แนวทางการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

ภาคตะวันออก

N

0 2 4 กม.

รูปที่ 3.3 ป่าชายเลนในพื้นที่ริมแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเล

เนื่องจากพื้นที่ซึ่งเป็นป่าชายเลนเกือบทั้งหมดอยู่ในกรรมสิทธิ์ของราษฎร ดังนั้นการใช้ประโยชน์ในพื้นที่จึงเป็นไปตามความต้องการของเจ้าของที่ดิน สภาพป่าชายเลนถูกทำลายลงไปมากจากความต้องการใช้ประโยชน์ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในส่วนการใช้ประโยชน์โดยตรงนั้นเป็นการใช้ประโยชน์ที่มีมาแต่อดีต ได้แก่ การใช้ไม้เป็นอุปกรณ์สำหรับดักจับสัตว์น้ำ อุปกรณ์การประมงต่าง ๆ ใช้เป็นเสาเข็ม ไม้ก่อสร้าง การใช้ทำเชื้อเพลิงในรูปของฟืนและถ่าน ใช้ใบรวมเผาแก่บริเวณอนุบาลลูกกุ้งในนาุ้ง การใช้ใบจากมาเย็บเป็นตับเพื่อมุงหลังคาบ้านเรือนหรือใช้ทำอสนม นอกจากนี้ผลผลิตของป่าชายเลนบางชนิดยังนำมาใช้ทำอาหารหรือสมุนไพรได้ เช่น ลูกจากต้นเหียงอกปลาหม้อ เหล่านี้ล้วนเป็นแหล่งพึ่งพาและทำมาหากินของประชากรที่มีรายได้น้อยซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำและชายฝั่งทะเล การนำใบจากมาเย็บเป็นตับเพื่อใช้มุงหลังคาบ้านหรือทำขายเป็นอาชีพ ส่วนการใช้ประโยชน์ทางอ้อมซึ่งมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ ได้แก่ การทำประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยในบริเวณดังกล่าว เนื่องจากป่าชายเลนเป็นแหล่งซึ่งสัตว์น้ำที่มีค่าทางเศรษฐกิจมีวงจรชีวิตที่เกี่ยวข้องและต้องพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นหอย ปูทะเล กุ้งและกั้งทะเล เคย ปลา เช่น หอยแครงและหอยแมลงภู่จะอาศัยอยู่ตามหาดเลนโดยอาศัยอาหารในรูปอินทรีย์สารจากป่าชายเลน ปูทะเลซึ่งอาศัยขุดรูและหาอาหารในป่าชายเลน เป็นต้น ในด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหลายชนิดบริเวณป่าชายเลนและบริเวณใกล้เคียงทั้งการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยงปลากระพง และการเลี้ยงหอยลิ้นจี่ต้องพึ่งพาอาหารและสภาพแวดล้อมของป่าชายเลน นอกจากนี้ยังมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหลายชนิดบริเวณป่าชายเลนและบริเวณและบริเวณใกล้เคียง ซึ่งนับเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าลดลงในระยะหลัง เนื่องจากสภาพพื้นที่ชายฝั่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทนี้ ได้แก่ การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งต้องพึ่งพาอาหารและสภาพแวดล้อมของป่าชายเลน และเป็นสัตว์น้ำส่งออกที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ นอกจากนี้ประโยชน์ที่ประชากรที่อยู่อาศัยตามแนวชายฝั่งได้รับอีกประการหนึ่งคือ แนวของป่าชายเลนจะช่วยบรรเทาความเร็วของลมและคลื่นในฤดูมรสุม และป้องกันการชะล้างพังทลายของชายฝั่งได้เป็นอย่างดี โดยสรุปการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนส่วนใหญ่พื้นที่ถูกใช้ไปเพื่อการทำนาุ้ง ชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรม

3.9.5 ทรัพยากรสัตว์น้ำ

สภาพปัจจุบันของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำ

เนื่องจากพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยธาตุอาหาร และมีสภาพทางนิเวศวิทยาที่เอื้อต่อการผลิตสัตว์น้ำทั้งโดยธรรมชาติและจากการเพาะเลี้ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบตอนปลายของแม่น้ำบางปะกง ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำชายฝั่ง ดังนั้นบริเวณดังกล่าวจึงเป็นแหล่งที่มีสัตว์น้ำทุกชุมแห่งหนึ่ง สภาพของแม่น้ำบางปะกงที่ได้รับอิทธิพลน้ำขึ้น น้ำลงจากทะเลทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำมีความหลากหลายทั้งสัตว์น้ำเค็ม น้ำกร่อย และน้ำจืด จากการสำรวจสัตว์น้ำในแม่น้ำบางปะกงในช่วงปี 2511, 2526 และ 2534 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2535) พบว่ามีสัตว์น้ำทั้งสิ้น 209 ชนิด เป็นแมงกะพรุน 1 ชนิด กุ้งทะเล 13 ชนิด กุ้งน้ำจืด 8 ชนิด เคย 4 ชนิด กั้ง 3 ชนิด ปู 12 ชนิด หมึก 3 ชนิด หอย 1 ชนิด ปลา 163 ชนิด และตะพานน้ำ 1 ชนิด จะเห็นได้ว่ามีทั้งสัตว์น้ำจืดและสัตว์น้ำเค็มเพราะการขึ้นลงของน้ำทะเลทำให้สัตว์น้ำจืดและสัตว์น้ำเค็มอพยพเข้าและออกระหว่างทะเลกับแม่น้ำบางปะกงบางช่วง ส่วนการแพร่กระจายของสัตว์น้ำในแม่น้ำบางปะกงช่วงปลายคือในอำเภอบ้านโพธิ์และอำเภอบางปะกง สันทนาและคณะ (2526) ได้สรุปว่ามีการแพร่กระจายขึ้นลงตามความเค็มของน้ำในแม่น้ำเป็นหลัก โดยในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงจะพบสัตว์น้ำกร่อยและสัตว์ทะเลจำพวก กุ้ง ปู ปลาหมึก และปลาทะเลบางชนิดมาก ซึ่งมีจำนวนมากในช่วงเดือนมีนาคมถึงมิถุนายน ส่วนปลาน้ำจืดนั้นจะไม่พบในช่วงเดือน

มีนาคมถึงมิถุนายน ส่วนกึ่งกัมภกราม ปลาทุพรายพบตลอดทั้งปีในพื้นที่ และได้ศึกษาชีววิทยาของปลาพบว่า ปลาส่วนมากจะวางไข่ในเดือนเมษายนถึงเดือนกรกฎาคม และสัตว์น้ำที่จับได้จากการสำรวจส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์น้ำเค็ม และน้ำกร่อย การที่มีสัตว์น้ำในบริเวณปากแม่น้ำและอ่าวไทยทุกชุมได้สร้างรายได้ให้กับประชากรในพื้นที่อำเภอบางปะกง ผลผลิตสัตว์น้ำเค็มที่จับได้เกือบทั้งหมดของจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นของอำเภอบางปะกงคิดเป็นร้อยละ 95.02 ของทั้งหมด โดยในปี 2538 สามารถจับสัตว์น้ำได้ถึง 47,122.4 ตัน

3.10 สรุปภาพรวมของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง

1) สภาพทางกายภาพ

- พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง เป็นพื้นที่ตอนล่างสุดของจังหวัดฉะเชิงเทราที่ติดชายฝั่งทะเล และเป็นพื้นที่ต่อเนื่องระหว่างกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และชลบุรี สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและที่ราบชายฝั่งทะเล สูงจากระดับน้ำทะเล 1-2 เมตร ความลาดชันน้อยกว่า 20 % โดยแม่น้ำบางปะกงไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ก่อนลงสู่อ่าวไทย มีลำคลองสาขากระจายอยู่ทั่วพื้นที่ ส่วนความเหมาะสมด้านที่ตั้ง และการคมนาคม ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของโรงงานและชุมชนเมือง

- มีลักษณะการใช้ที่ดิน พื้นที่ส่วนใหญ่กว่า 59 % ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรมเป็นสำคัญ ในจำนวนนี้มีการถือครองที่ดินเป็นของตนเองทั้งหมดประมาณ 1 ใน 3 เท่านั้น รูปแบบการใช้ที่ดินหลัก ๆ เป็น 2 ลักษณะคือ

การใช้ประโยชน์ที่ดินในภาคเกษตรกรรม กิจกรรมหลัก ๆ ได้แก่ การเลี้ยงปลาน้ำจืด การปลูกข้าว และการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ มีขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ไม่ชัดเจน มีความหลากหลายในการใช้ประโยชน์ค่อนข้างมาก การใช้ประโยชน์ที่ดินค่อนข้างสับสน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในภาคเมือง ได้แก่ ชุมชน ที่พักผ่อนหย่อนใจ และโรงงานอุตสาหกรรม การใช้ประโยชน์ประเภทนี้จะกระจายอยู่ตามแนวถนนบางนา-ตราด ฉะเชิงเทรา-บางปะกง และถนนซอย เช่น ถนนจรัลยานนท์ พิมพาวาส และทางเข้าโรงไฟฟ้า บางส่วนยังคงเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่าที่ยังไม่มีการพัฒนา

2) ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

- ประชากร มีประชากรอยู่อาศัยหนาแน่นในตำบลท่าสะอ้าน บางปะกง และบางวัว ตามลำดับ พื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีการเปลี่ยนแปลงของประชากรทั้งหมดอยู่ในอัตราเพิ่มที่ต่ำคือ 0.84 % ต่อปี แต่ตำบลที่มีการเพิ่มของประชากรโดดเด่นกว่าตำบลอื่น ๆ คือ ตำบลท่าสะอ้านถึง 7.59 % ซึ่งเป็นการเติบโตของประชากรในพื้นที่นอกเขตสุขาภิบาลสำหรับประชากรในเขตสุขาภิบาล สุขาภิบาลบางปะกงมีประชากรอยู่อาศัยมากและหนาแน่นที่สุด ส่วนสุขาภิบาลบางวัวสุขาภิบาลที่มีการเติบโตในช่วงปี 2533-2538 สูงกว่าที่อื่น ๆ

- การตั้งถิ่นฐาน เป็นสองลักษณะใหญ่คือ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำคือแม่น้ำบางปะกง และลำคลองสาขาของประชากรในภาคเกษตร และการตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมที่มีการกระจุกตัวของประชากรเมืองเป็นกลุ่ม ๆ บริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานค่อนข้างมากคือ ตำบลท่าสะอ้าน บางปะกง และบางวัว

3) สภาพทางเศรษฐกิจ

- พิจารณาจาก GDP ของจังหวัดฉะเชิงเทราช่วงปี 2532-2537 ภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวมากกว่าภาคการผลิตอื่น ๆ โดยเติบโตขึ้น 22 % ต่อปี โดยในปี 2537 มีผลิตภัณฑ์มวลรวมในภาคนี้ถึง 53 % ของทั้งจังหวัด รองลงมา เป็นภาคบริการ และภาคเกษตร ตามลำดับ โดยภาคเกษตรมีการขยายตัวลดลงเล็กน้อยประมาณ 0.58 % ต่อปี

โดยสรุปแล้วภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอบางปะกงของจังหวัดในช่วงปี 2532-2537 เป็นกิจกรรมที่ทำให้มีรายได้ในภาคนี้สูงขึ้นมาก

- ประชากรในภาคชนบทในพื้นที่บางปะกงมีรายได้จากการทำการเกษตรอยู่ในระดับต่ำมากเมื่อเทียบกับรายได้ต่อหัวของประชากรทั้งจังหวัดฉะเชิงเทรา การทำเกษตรในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตในสาขานี้ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากปัญหาในด้านการผลิต การตลาด ตลอดจนความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม สำหรับในเขตสุขาภิบาลมีรายได้จากเงินภาษีและการจัดเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ คิดเฉลี่ยต่อคนที่มากที่สุดคือ สุขาภิบาลบางวัว ท่าข้าม และคลองท่าหว่ ตามลำดับ ทั้งนี้ GDP และรายได้ต่อคนของประชากรในจังหวัดอยู่ในลำดับที่ 3 ของภาค

4) โครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม

- การบริการโครงสร้างพื้นฐานในเขตเมือง(สุขาภิบาล) และในระดับภูมิภาค มีความพร้อมมาก แต่ในพื้นที่นอกเขตสุขาภิบาล การบริการด้านนี้ยังค่อนข้างขาดแคลน ไม่ว่าจะเป็นระบบถนนย่อยระดับหมู่บ้านในพื้นที่ตอนใน ระบบไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ โดยเฉพาะด้านการขาดแคลนน้ำ

- การบริการทางสังคมในด้านการศึกษา และสาธารณสุขอยู่ในระดับค่อนข้างดี

5) บทบาทและแนวนโยบายการพัฒนาของรัฐ

- บทบาทในด้านที่ตั้ง การที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำจึงเป็นแหล่งของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด การมีระบบคมนาคมระดับภาคที่สะดวกและมีเส้นทางสำคัญไปสู่ภาคตะวันออก เป็นพื้นที่รองรับโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกโดยมีชลบุรีเป็นเมืองศูนย์กลางหลัก นำไปสู่การพัฒนาภาคอุตสาหกรรม การค้าและบริการ

- แนวนโยบายการพัฒนาของรัฐในแผนพัฒนาต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่ในด้านความเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ อุตสาหกรรม และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบริเวณพื้นที่บางปะกง

6) ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

สภาพของทรัพยากรในพื้นที่อยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม หรือลดจำนวนลงค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบันค่อนข้างมากจากการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรม และการขยายตัวของชุมชน ทั้งที่ทรัพยากรเหล่านี้มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอยู่ของชุมชนในพื้นที่ โดยเฉพาะประชากรในภาคเกษตรกรรม ทรัพยากรเหล่านี้คือ

- ทรัพยากรแหล่งน้ำ ในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกงมีแหล่งน้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำบางปะกง เป็นแหล่งน้ำสำคัญด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเกษตร และคมนาคมและสำหรับการอุปโภค บริโภค การเกษตร และการเลี้ยงปลาจืดได้ในระยะ 6 เดือน แหล่งน้ำสาขานานตเล็ก ได้แก่ อุดคลองต่าง ๆ ที่กระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ คลองที่มีความสำคัญคือ คลองพระยาสมุทร คลองพระยาริสุตร และคลองลำโพง เป็นต้น ใช้ประโยชน์ด้านการคมนาคม การเกษตร และการระบายน้ำเป็นสำคัญ อุดคลองต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นอูดคลองส่งน้ำในโครงการชลประทานพระองค์เจ้าไชยานุชิต บางปะกงฝั่งซ้าย และพานทอง

- ทรัพยากรหาดเลน เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยแครง หอยแมลงภู่(ในต.สองคลอง) และหอยกระพง(ในต.คลองท่าหว่) โดยจัดเป็นแหล่งผลิตหอยแมลงภู่ที่สำคัญ ส่วนบริเวณชายฝั่งของปากแม่น้ำเป็นพื้นที่เลี้ยงปลาในกระชัง (ต.ท่าข้ามและบางปะกง)

- ทรัพยากรดิน พื้นที่ตั้งแต่แนวคลองลำโรงขึ้นไป ดินมีความสมบูรณ์ปานกลาง ใช้ในการปลูกข้าว ในตำบล บางฝั่ง เขาหิน และหนองจอก ส่วนในพื้นที่ตอนล่างเหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์น้ำจากสภาพของดินที่เก็บกักน้ำได้ดีและอยู่ใกล้เส้นทางน้ำ ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ทำให้มีการเลี้ยงปลาน้ำจืด และกุ้งกุลาดำ บางส่วนเป็นพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรม ส่วนพื้นที่ในแนวถนนสายบางนา-ตราดและถนนซอยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชน และที่รกร้างว่างเปล่า
- ทรัพยากรป่าชายเลน ในปัจจุบันอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม เหลืออยู่เป็นแนวแคบ ๆ ในบริเวณแนวชายฝั่งและริมแม่น้ำ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ 4 ตำบลตอนล่างที่ติดชายฝั่งทะเลพื้นที่ป่าชายเลนถูกใช้ไปเพื่อกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่น ๆ ได้แก่ ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย โดยปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าอยู่ประมาณ 5,228 ไร่
- ทรัพยากรสัตว์น้ำ เดิมมีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำสูงเนื่องจากสภาพพื้นที่ที่เป็นบริเวณปากแม่น้ำและชายฝั่งทะเลที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำจืด จึงมีความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำ ดังนั้นปริมาณผลผลิตที่ได้จากการจับสัตว์น้ำจึงมากและเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประชากรที่ประกอบอาชีพจับสัตว์น้ำบริเวณนั้น

การสรุปสภาพทั่วไปของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจในภาพรวมของพื้นที่ในด้านต่าง ๆ ที่สรุปไป ซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การพิจารณาในระดับลึกต่อไปถึงกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสภาพแวดล้อมในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้ได้แบ่งการพิจารณาออกเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาคเกษตรและเมือง เนื่องจากลักษณะการใช้ประโยชน์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน ทั้งในเรื่อง ประเด็นของผลกระทบ และความรุนแรงของผลกระทบ นอกจากนี้ผลของการศึกษายังทำให้ทราบถึงบทบาทและแนวโน้มการพัฒนาที่ดำเนินไปในพื้นที่ในปัจจุบันและอนาคต นำไปเป็นส่วนประกอบในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่ควรจะเป็นในลำดับต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย